

1409

ՀԱՄԱԲՕՑ

ՊԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՅ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

ԿՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

ԱՌԽԱՏՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. ԵՂԻՇԷԻ Թ. Վ. ԳԱՖԹԱՆԵԱՆ

Ի ՄԻԻԹ. ՈՒԽՏԵՆ

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒՔՈՒՆԵԼ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆԱՐԿ

ՎԵՆԵՆԱ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՅ ՏՊԱՐԱՆ

1910.

22

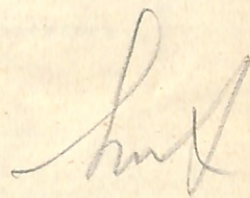
9-39

2010

ՍՏՈՐԻՆ ԴԱՍ

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՍՈՒՐԲ ԳԲՈՅ

A handwritten signature in dark ink, appearing to be a stylized name or set of initials, located in the lower right quadrant of the document.

22
9-39

ՀԵՄԼԻՈՏ

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՅ

Հին եւ նոր

ԳՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

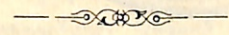
ԱԾԽԱՏՄԻՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. ԵՂԻՇԷԻ Թ. Վ. ԳԱՖԹԱՆԵԱՆ

Ի ՄԽԻԹ. ՈՒԽՏԷՆ

Գ. ՏՊԼԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՓՈԽՆԱԼ ԵՒ ՊԵՏԱԿԵՐԱԶՐԵԻ

ՎԻԵՆՆԱ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՏՊԱՐԱՆ

1910.

41095-աւ

24628-61

12001

Պ Ա Տ Մ ՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՅ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ի՞նչ է Սուրբ Գիրքը:

Պ. Սուրբ Գիրք, որ Աստուծոյ աշխարհի ալ կ'ըստուի, Աստուծոյ խօսքն է, որով յայտնած է Աստուծոյ մեզի ըրածներն, ընկիւններն եւ մեր կատարելու պարտքերը. — որ ըսել է՝ 1. Պատմութիւնք, 2. Մարգարէութիւնք, եւ 3. Խրատք:

Հ. Սուրբ Գիրքը քանի՞ գլխաւոր մաս ունի:

Պ. Սուրբ Գիրքն երկու գլխաւոր մաս ունի. 1. Հին Կտակարան, աշխարհիս արարչութենէն մինչեւ Քրիստոսի գալուստը, եւ 2. Նոր Կտակարան, Քրիստոսի գալուստէն մինչեւ Աւետարանի քարոզութիւնը:

Հ. Որո՞նք են Հին Կտակարանի գրքերը:

Պ. Հին Կտակարանի գրքերն են՝ Մովսէսի Հնգամատենը, ուրիշ 17 պատմական գրքեր, 16 Մարգարէութեանց գրքեր, եւ դարձեալ Սաղմոսք, Առակք եւ այլն. — ընդամենը 45 գիրք:

Հ. Որո՞նք են Նոր Կտակարանի գրքերը:

Պ. Նոր Կտակարանի գրքերն են՝ Չորս Աւետարանք, Գործք առաքելոց, Պօղոսի 14 թղթերը (նամակները), ուրիշ առաքելոց 7 կաթողիկեայ թղթերն եւ Յովհաննու Յայտնութիւնը. — ընդամենը 27 գիրք:

Հ. Ո՞ր է Սուրբ Գրոց անսխալ մեկնիք:

Պ. Սուրբ Գրոց անսխալ մեկնիչն է Քրիստոսի սուրբ եւ անսխալ Եկեղեցին:

ԱԴԱՄ ԵՒ ԵՒԱ ԴՐԱԽՏԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԷՆ ԳՏԱԳԱԲԱՆ

Ալիսարհիս ստեղծողն:

Հ. Ո՛վ ստեղծեց այս աշխարհս:

Պ. Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրն իր մէջի բաներովն ոչնչէ, եւ վեց օրւան (միջոցի) մէջ կատարեց:

Հ. Ի՞նչ կարգաւ կատարեց:

Պ. Առաջին օրն ստեղծեց՝ լոյսը. երկրորդ օրը՝ երկնից հասարակութիւնը. երրորդ օրը՝ ջուրը ցափառեց զատեց, եւ հրամայեց երկրին՝ որ տնկեր ու ծառեր յառաջ բերէ. չորրորդ օրն՝ աբելը, լուսինն ու ամիսը. հինգերորդ օրը՝ յիւրի ու իւրիւնները. վեցերորդ օրն՝ ամէն տեսակ շրջապատներն ու սողունները:

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱԴԱՄԱՅ ՄԾԵՂԾՄԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶԻՀԵՂԵՂ

(4000—2345 ԲՐ. յԱՋ):

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

Ադամայ ստեղծողն:

Հ. Աստուած զմարդն երբ եւ ի՞նչպէս ստեղծեց:

Պ. Վեցերորդ օրը՝ բոլոր արարածները ստեղծելէն ետքը, Աստուած զմարդն ստեղծեց՝ գետնէն հող առնելով, ուստի մարմինը կազմեց, անոր կենդանի հոգի մը տուաւ, եւ անունն Ադամ դրաւ:

Հ. Կինն ի՞նչպէս ստեղծուեցաւ:

Պ. Այո՛ր որ Ադամ դրախտին մէջ կը քնանար, Աստուած անոր մէկ կողմն առաւ, եւ անկէ շինեց կինը՝ զոր Ադամայ ընկեր ու օգնական տուաւ: Կնոջ անունն է Եւա:

Հ. Աստուած աշխարհս ստեղծելէն ետեւ՝ եօթներորդ օրն ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Աստուած աշխարհս ստեղծելէն ետեւ՝ նոր բան ստեղծելէն դադրեցաւ, եւ պատուիրեց որ նոյն օրն հանգիստ ըլլայ ու սուրբ բռնուի:

ՀԱՏՈՒՄԺ Բ.

Ադամայ մեղքն ու պատիժը:

Հ. Աստուած զԱդամ ո՛ւր բնակեցուց:

Պ. Աստուած զԱդամ իրեն համար պատրաստած գեղեցիկ պարտիզի մը մէջ դրաւ, որ Դրախտ կ'ըսուի, ուր կային ամէն տեսակ պտղատու ծառեր, որոնց մէջ նաեւ կենաց ծառն ու Բարոյ եւ Լաւի գիտութեան ծառը:

Հ. Աստուած Ադամայ ի՞նչ ապսպրեց:

Պ. Աստուած հրաման տուաւ Ադամայ՝ դրախտին ամէն ծառերուն պտղէն ուտելու, միայն բարոյ եւ Լաւի գիտութեան ծառին պտղէն ուտելն արգելեց, որպէս զի ասով ցուցնեն թէ Աստուծմէ կախում ունին:

Հ. Ադամ եւ Եւա Աստուծոյ հնազանդեցան:

Պ. Ադամ եւ Եւա Աստուծոյ չհնազանդեցան: Եւա՝ Աստուծոյ պատուէրը գիտնալով, երբ որ օր մը արգելուած ծառին քով գացած էր, սատանան օձի կերպարանքով երեւցաւ ու զինքը խաբելով ըսաւ.

Թէ որ այդ ծառէն ուտէք Աստուծոյ պէս կ'ըլլաք, բարին ու չարը կը ճաննաք: Եւա այս խօսքերէն խաբուելով, պտղոյն աղուորութիւնն ալ տեսնելով՝ փրցուց՝ Ադամայ ալ տուաւ ու մէկտեղ կերան:

Հ. Ադամ եւ Եւա իրենց անհնազանդութեան համար ի՞նչ պատիժ ընդունեցան:

Պ. Ադամ եւ Եւա երբ արգելուած պտղէն կերան 1. իրենց անմեղութիւնը կորսնցուցին, իրենց աչքը բացուեցաւ, իրենց մերկութիւնը տեսնելով՝ սկսան ամչնալ ու տերեւներով իրենք զիրենք ծածկեցին: 2. Եւա պատիժ առաւ որ ցաւով ծնանի, եւ իւր էրկանն իշխանութեան տակ ըլլայ. իսկ Ադամ պատիժ ընդունեցաւ որ ճակտին քրտինքով իւր կերակուրն ուտէ, եւ ի վախճանի հող դառնան: 3. Դրախտէն մերժուեցան, եւ այսպէս իրենց սերունդն ալ՝ ամէն նեղութեանց տակ ձգեցին:

Հ. Այս պատժոց դիմաց Աստուած զիրենք ի՞նչպէս մխիթարեց:

Պ. Այս պատժոց դիմաց զիրենք մխիթարելու համար՝ Աստուած խոստացաւ, որ իրենց զաւկրներէն Փրկիչ մը պիտի ծնանի, որ զիրենք ու իրենց սերունդն՝ այն նեղութիւններէն ազատէ:

ՀԱՏՈՒՄԺ Գ.

Կոյսէն ու Արեւ: — Որդիք Աստուծոյ եւ Որդիք մարդկան:

Հ. Ադամ եւ Եւա դրախտէն մերժուելէն ետքն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Ադամ եւ Եւա դրախտէն մերժուելէն ետքն երկու որդի ունեցան, Կայէն եւ Աբէլ:

Հ. Կայէն եւ Աբէլ ի՞նչ ըրին:

Պ. Կայէն մշակ էր, իսկ Աբէլ - հովիւ: Երկուքն ալ Աստուծոյ պատարագ մատուցին: Աբելի պատարագն Աստուծոյ հաճելի եղաւ: Կայէն ասոր վրայ նեղանալով ու Աստուծոյ խրատներէն ալ չզգաստանալով՝ օր մ'առաւ զԱբէլ դաշտ տարաւ, եւ հոն մէկէն վրան ինկաւ սպաննեց:

Հ. Աստուած զԿայէն ինչպէս պատժեց:

Պ. Աստուած Կայենի ըրածն երեսը զարկաւ ու զինքն անիծեց, եւ վրան նշան դրաւ որ մէկը զինքը չմեռցընէ: Այսպէս Կայէն երկայն ապրեցաւ, բայց վերջապէս՝ Ղամէք իւր թոռը զինքն սպաննեց՝ որսի մէջ երէ կարծելով:

Հ. Ադամ ուրիշ որդի ունեցաւ եւ քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Ադամ Աբելին տեղ ուրիշ որդի մը ունեցաւ երկիւղած Սէթն, եւ անկէ ետքը շատ տարի ալ ապրելով՝ 930 տարւան բարի մահուամբ մեռաւ:

Հ. Որդիք Աստուծոյ որո՞նք են:

Պ. Որդիք Աստուծոյ են՝ Սեթայ զաւկըներն, որ իրենց հօրը պէս առաքինի եւ աստուածապաշտ էին:

Հ. Որդիք մարդկան որո՞նք են:

Պ. Որդիք մարդկան Կայենի զաւկըներն են, որ իրենց հօրը պէս ամպարիշտ մարդիկ էին:

Հ. Որդիք Աստուծոյ միշտ բարի մնացին:

Պ. Որդիք Աստուծոյ միշտ բարի չմնացին. մարդկան որդւոց հետ խնամութիւն ընելով կամաց կամաց չարացան, մինչեւ աշխարհիս բոլոր մարդկան բարքը գէշցաւ: Ասոնցմէ ծնան հսկայ ու ամպարիշտ մարդիկ՝ որոնք զԱստուած մոռցան:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ.

ՋՐՏԵՂԵՂԷՆ ՄԻՆՁԵՒ ԱՅՐԱՀԱՄՈՒ ԿՈՉՈՒՄԸ
(2345—1915)

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ճ Ա.

Ջրհեղեղ:

Հ. Աստուած մարդկան անկարգութիւնն ինչպէս պատժեց:

Պ. Աստուած տեսնելով մարդկան բարուց գէշութիւնը, միտքը դրաւ որ թէ մարդն ու թէ անասուններն երկրիս վրայէն ջնջէ ջրհեղեղով: Այս մարդիկներուն մէջ մինակ Նոյ գտնուեցաւ, որ արդար ու Աստուծոյ հաճոյ ըլլալուն՝ իր ընտանիքովը գալու պատուհասէն ազատեցաւ:

Հ. Աստուած իւր միտքը Նոյի ինչպէս յայտնեց:

Պ. Աստուած ըլլալիքն յառաջուց Նոյին իմացուց: Հրամայեց անոր որ մեծ նաւ (Տապան) մը շինէ, եւ իւր ընտանիքն ու ամէն տեսակ սուրբ կենդանիներէն՝ եօթնական ջուխտ, ու անսուրբներէն՝ մէյմէկ ջուխտ, եւ թէ իրենց ու թէ կենդանիներուն ապրուստին համար ամէն պէտք եղածը հետն առած մէջը մտնէ: Նոյ այս հրամանը չկատարած՝ 100 տարի գալու ջրհեղեղը մարդկան կը քարոզէր եւ զիրենք ապաշխարութեան կը յորդորէր, բայց անօգուտ:

Հ. Ջրհեղեղն ինչպէս եղաւ:

Պ. Ջրհեղեղն այսպէս եղաւ: Երբ որ որոշեալ ժամանակն եկաւ՝ Նոյ նաւը մտաւ, Աստուած դուռը վրայէն գոցեց: Մէյ մ'ալ երկրիս անդունդները պատռեցան, եւ երկինքէն սկսաւ սաստիկ անձրեւ մը

տեղալ, որ քառասուն օր քառասուն գիշեր տեւեց ջուրը մինչեւ ամենէն բարձր լեռները ծածկեց, որով տապանէն դուրս մնացածները խեղդուեցան:

Հ. Զրհեղեղէն ետքն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Ջուրը 150 օր երկրին երեսը մնալէն ետեւ՝ Աստուած հով մը խաւրեց, որով ջրերն իջնալու սկսան, եւ տապանն Հայաստանի լեռանց վըայ նստաւ: Քառասուն օրէն Նոյ ագուաւ մը թողուց՝ իմանալու համար թէ ջուրը ցամբեր է. գնաց ագուաւն ու ետ չդարձաւ: Եօթն օրէն Նոյ աղաւնի մը թողուց, որ գնաց ու կենալու տեղ չգտնելով ետ դարձաւ: Եօթն օրէն նորէն թողուց աղաւնին, որ գնաց եւ իրիկուան դէմ բերանը ձիթենւոյ ճիւղ մ'առած ետ դարձաւ: Անցաւ եօթն օր՝ դարձեալ թողուց աղաւնին, որ գնաց եւ ալ չերեւեցաւ:

Հ. Զրհեղեղէն ետքը Նոյ ինչ րբաւ:

Պ. Ջրհեղեղէն ետքը Նոյ Աստուծոյ հրամանաւ տապանէն դուրս ելաւ՝ ամբողջ տարի մը մէջը կենալէն ետեւ. եւ սուրբ կենդանիներէն Աստուծոյ շնորհակալութեան ողջակէզ մատոյց, որ Աստուծոյ շատ հաճոյ եղաւ: Անոր համար Աստուած զինքն եւ իւր որդիքն օրհնեց:

Հ. Զրհեղեղէն ետքն Աստուած ինչ կարգադրեց:

Պ. Ջրհեղեղէն ետքն Աստուած Նոյի եւ անոր որդւոցը հրաման տուաւ անամնոց միս ալ ուտելու, բայց ապսպրեց միանգամայն որ կենդանւոյ միսն արիւնոտ չուտեն: Նաեւ պատուիրեց, որ մարդու արիւն չթափեն: Ետքը խոստացաւ՝ որ ասկէ ետքը մէյ մ'ալ մարդկային ազգը ջրհեղեղով չպատժէ, եւ իւր խոստման նշան՝ ծիրանի գօտին տուաւ:

ՀԱՏՈՒՆԺ Բ.

Նոյի որդիքը:

Հ. Նոյի որդւոց անունն ինչ է:

Պ. Նոյի երեք որդւոց անունն է՝ Սէմ, Քամ, Ծաբէթ:

Հ. Քամ ինչու եւ ինչպէս անիծուեցաւ:

Պ. Նոյ երկիր բանիլ սկսելով այգի տնկեց, ու գինւոյ ոյժը չգիտնալուն՝ հեղ մը շատկեկ խմելով՝ գինովցած մերկ պառկեցաւ: Քամ՝ հայրն այս վիճակի մէջ տեսնելով՝ գնաց ծաղրելով մէկալ եղբարցը պատմեց, բայց Սէմ ու Ծաբէթ լաթ մ'առած ետ ետ երթալով գացին իրենց հօրը մերկութիւնը ծածկեցին: Երբ Նոյ սթափեցաւ ու Քամայ րրածն իմացաւ, անոր Քանան որդին անիծեց, որ ծառայ ըլլայ

մէկալ երկու եղբարցը: Իսկ Սէմն ու Յաբէթը օրհնեց:

Հ. Նոյ որչափ ատեն ապրեցաւ:

Պ. Նոյ ջրհեղեղէն ետքը 350 տարի ալ ապրեցաւ, եւ 950 տարւան մեռաւ:

ՀԱՏՈՒԱԺ. Գ.

Աշտարակացի նոյթի մասին:

Հ. Սէմ, Բամ, Յաբէթ ջրհեղեղէն ետքը որչափ ատեն մէկտեղ մնացին:

Պ. Սէմ, Բամ, Յաբէթ ջրհեղեղէն ետքը քիչ ատեն մէկտեղ մնացին, վասն զի Աստուծոյ օրհնութեամբը շուտ մը բազմանալով ու իրենց տեղը քիչ գալով՝ հարկադրեցան ուրիշ երկիր փնտռելու ելլել. ուստի Սենաարայ երկիրը դաշտ մ'եկան:

Հ. Սենաարայ դաշտն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Հոն ուղեցին ցրուելէն յառաջ՝ մինչեւ երկինք հասնող բարձր աշտարակ մը շինել, եւ անով երկրիս վրայ անմահ յիշատակ մը թողուլ. բայց Աստուած անոնց ամբարտաւան խորհուրդը չհաւնելով՝ անոնց լեզուն խառնակեց, որով իրար չհասկընալով՝ իրենց սկսածը չկրցան յառաջ տանիլ եւ երկրիս վրայ ասդին անդին ցրուեցան: Այս պատճառաւ նոյն տեղը Բաբել (խառնակութիւն) կոչուեցաւ:

Հ. Մարդիկ ցրուելէն ետեւ ինչպէս կենք անցուցին:

Պ. Մարդիկ այսպէս ցրուելէն ետեւ՝ իրենք զիրենք իրենց ցանկութեան ձեռքը թողուցին, կամաց կամաց զԱստուած բոլորովին մոռցան, եւ սկսան ջուրը, հողը, արեւը, լուսինը, նոյն իսկ մարդն ու կենդանիները՝ Աստուծոյ տեղ պաշտել:

Հ. Աստուած ինչու իրեն մասնաւոր ազգ մ'ընտրեց:

Պ. Աստուած՝ անոր համար իրեն մասնաւոր ազգ մ'ընտրեց, վասն զի խոստացած ըլլալով թէ աշխարհքս մէյ մ'ալ ջրհեղեղով չի պատժեր, թէպէտ բոլոր կռապաշտ ազգերը երեսէ ձգեց, բայց իւր խոստացած Փրկիչը խրկելու համար այն կռապաշտ մարդկան մէջէն ընտրեց ազգ մը, զոր իրեն սեպհական ժողովուրդը ըրաւ, եւ առանձին կերպով կը խնամէր: Այս ազգին անունը Եբրայեցի կամ Հրեայ է, որ եաքէն Խորայեւացի ալ կոչուեցաւ. իսկ նախահայրն եղաւ Աբրահամ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

ԱՐԲԷԼԱՄՈՒ ԿՈՉՄԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍՐԱԵԵԼԱՅԻՈՅ ԵԳԻՊՏՈՒՆ ԵԼԼԵԼԸ

(1915—1500 կամ 1485)

ՀԱՏՈՒԱԺ. Ա.

Աշտարակ:

Հ. Ո՞վ է Աբրահամ. Աստուած զինքն ո՞ր կանչեց եւ ինչ խոստացաւ:

Պ. Աբրահամ Սեմայ ցեղէն Թարայի որդին է, որ Քաղդէացւոց Ուր քաղաքը ծնաւ: Կռապաշտութիւնն իւր ցեղին մէջն ալ մտած էր, բայց ինքն Աբրահամ ճշմարիտ Աստուածը կը պաշտէր: Աստուած կանչեց զԱբրահամ, եւ ըսաւ որ ելլէ հայրենի երկրէն եւ իւր ցուցնելու երկիրն երթայ: Խոստացաւ միանգամայն որ զինքը մեծ ազգի մը հայր պիտի ընէ, եւ իւր զաւկներէն պիտի ծնանի Փրկիչը:

Հ. Աբրահամ ինչ ըրաւ:

Պ. Աբրահամ Աստուծոյ հնազանդելով՝ իւր եղբորորդին Ղովտն եւ իւր Սառա կինը եւ ծառաներ

ու անասուններ հետն առած քանանացւոց երկիրն եկաւ, որ շատ աղուոր ու պողաբեր երկիր մըն էր: Հոն Աստուած նորէն երեւցաւ եւ ըսաւ. Այս երկիրը քեզի ու քու որդւոցդ պիտի տամ: Աբրահամ (Բեթէլի մօտ) Աստուծոյ սեղան շինեց ու շնորհակալ եղաւ: Ասկէ ետքը սովի պատճառաւ Եգիպտոս գնաց իւր Սառա կնոջը հետ, եւ անկէ պարգեւներով եկաւ նորէն Բեթէլ բնակեցաւ:

Հ. Աբրահամ Ղովտէն ինչու բաժնուեցաւ:

Պ. Աբրահամ Ղովտէն անոր համար բաժնուեցաւ, վասն զի իրեն ու Ղովտայ ստացուածները խիստ շատցած ըլլալով եւ իրենց տեղը նեղ գալով, իրենց հովիւներուն մէջ կռիւն անպակաս էր: Այս կռիւններուն վերջ մը տալու համար՝ Աբրահամ Ղովտայ աղաչեց որ իրմէ բաժնուի. Նայէ, ըսաւ, Եթէ դուն աջ կողմը կ'երթաս, ես ձախ, Թէ որ դուն ձախ՝ ես աջ կողմը կ'երթամ: Այսպէս իրարմէ բաժնուեցան: Ղովտ Յորդանան գետին քովի երկիրներուն աղուորութեան համար, այն կողմերն ընտրեց, եւ Սոգոմ քաղաքին մէջ բնակեցաւ:

Հ. Հոն Ղովտայ ինչ պատահեցաւ, եւ Աբրահամ ինչպէս ղենքն ազատեց:

Պ. Չորս Թագաւորք՝ Սոգոմացւոց Թագաւորին դէմ պատերազմի ելան: Ասիկայ ուրիշ չորս Թագաւոր օգնութեան կանչեց. բայց անոնց հետ մէկտեղ յաղթուելով՝ Սոգոմ քաղաքն առնուեցաւ, եւ Ղովտ իրեններովը գերի ինկաւ: Աբրահամ աս լսելուն պէս, իւր ծառաները ժողվեց 318 հոգւոյ չափ, գնաց զարկաւ Թշնամին ու յաղթեց: Ղովտն ու մէկալ գերիներն ազատեց եւ ինչ որ առած էին ետ դարձուց:

Հ. Աստուած Աբրահամին ինչ եղանակաւ զաւակ խոստացաւ:

Պ. Օր մը Աբրահամ իւր վրանին դրան առջեւ նստած ատեն՝ հեռուանց երեք հոգի տեսաւ, որ դէպ ի իր կողմը կու գային: Ասոնք հրեշտակ էին մարդու կերպարանքով: Աբրահամ անոնց դիմացը վազեց, զանոնք սիրով ընդունեցաւ, եւ ծառի մը տակ անոնց կերակուր պատրաստել տուաւ: Կերակրէն ետեւ հրեշտակներէն առաջինը (որ Աստուած էր) ըսաւ Աբրահամին. Գալ տարի Սառա քու կինդ այս ծերութեան ատեն որդի մը պիտի ունենայ: Այսպիսի անհաւատալի բանի մը վրայ Սառա ծիծաղեցաւ: Բայց հրեշտակը ղենքը յանդիմանեց ըսելով Թէ Աստուծոյ քով անկարելի բան չկայ:

Հ. Աբրահամին գթութիւնն ինչպէս երեւեցաւ:

Պ. Եւրբ որ հրեշտակներն երթալու ելան՝ անոնցմէ մէկը Աբրահամին իմացուց որ Սոգոմ ու Գոմոր քաղաքները կործանելու կ'երթան՝ անոնց մեղացը համար: Աբրահամ գթալով՝ աղաչեց որ անոնց խնայեն: Յանձն առաւ հրեշտակը որ եթէ անոնց մէջ տասն արդար ալ միայն գտնուելու ըլլայ խնայեն, եւ ճամբայ ելան:

Հ. Սոգոմ ու Գոմոր քաղաքներն ինչպէս կործանեցան:

Պ. Սոգոմ ու Գոմոր այսպէս կործանեցան: Երբ որ հրեշտակներն իրիկուան դէմ Սոգոմ հասան, Ղովտ դրան քով նստած ըլլալով՝ զանոնք տեսնելուն պէս, առանց ճանչնալու անոնց առջեւը վաղեց, տուն տարաւ եւ անոնց կերակուր հանեց: Հրեշտակներն իրենց գալուն պատճառը Ղովտայ իմացուցին, եւ ըսին անոր որ իւր կինն ու երկու աղջիկներն հետն առած քաղաքէն հեռանայ: Աստուանց լուսընկալու մօտ հրեշտակք անոր

ու կնոջ եւ երկու աղջկանց ձեռքէն բռնած՝ քաղքէն դուրս հանեցին: Ղովտայ պատուիրեցին որ ամենեւին ետեւ չնայի ու ասդին անդին չկենայ, հապա որչափ կարելի է շուտ՝ լեռան վրայ ելլէ, որպէս զի չըլլայ թէ իրեն ալ բան մը պատահի: Արեւը ծագեցաւ՝ մէյ մ'ալ Սողոմայ ու Գոմորայ վրայ ծծումբ ու հուր տեղաց, ինչ գտաւ՝ այրեց, լափեց, մոխիր դարձուց: Իսկ

Ղովտայ կինն ետեւ դառնալուն՝ աղի արձան եղաւ:

Հ. Աբրահամ խոստացուած որդին ունեցաւ:

Պ. Աստուած խոստացած էր Աբրահամին՝ որ զինքը մեծ ազգ պիտի ընէ, եւ նոյն իսկ Փրկիչն իւր ցեղէն պիտի ծնանի. բայց ինքն Աբրահամ գեռ անորդի էր: Թէպէտ ուրիշ որդի մ'ունէր Իսմայէլ անուամբ իւր երկրորդ կնոջմէն, բայց Աստուած յայտնած էր անոր՝ թէ Իսմայէլը չէ, այլ ուրիշ զաւակ մը պիտի

ըլլայ իւր ժառանգն եւ անկէ պիտի ծնանի Փրկիչը: Հրեշտակին խոստացած ատենէն ճիշդ տարի մը ետքը որդի մ'ունեցաւ, որուն անունն Իսահակ դրաւ:

Հ. Թափառութեան օրէնքը երբ տրուեցաւ:

Պ. Եւրբ Իսահակ ութօրեայ եղաւ, Աստուած հրամայեց Աբրահամին որ զանի թափատէ: Այս թափատութիւնն Աստուած իւր խոստմանը նշան դրաւ, եւ հրամայեց որ ամէն արու ութօրեայ թափատուի:

Հ. Աստուած ի՞նչպէս փորձեց զԱբրահամ:

Պ. Աստուած զԱբրահամ այսպէս փորձեց: Հաղիւ թէ Իսահակ մեծցաւ՝ Աստուած գիշեր մը Աբրահամին երեւցաւ ու ըսաւ. Ա՛ռ մէկհատիկ սիրելի դաւակդ Իսահակն եւ իմ ցուցնելու լեռանս վրայ ինծի զո՛հ ըրէ: Աբրահամ շուտ մը հնազանդեցաւ. գիշերանց ելաւ փայտ ջարդեց, էջը համետեց, եւ երկու ծառայով՝ Իսահակն ալ հետն առած՝ ճամբայ ելաւ: Երեք օր ճամբայ ընելէն ետեւ, երբ որ լեռն հասան, ծառաները հոն թողուց, զո՛հի փայտն Իսահակայ կրունակը տուաւ, իսկ սուրն ու հուրն ինքն առած՝ սկսան լեռն ելլել: Ճամբան Իսահակ հօրը հարցուց. Հայր, ահա հուր եւ փայտ, իսկ զո՛հին ոչխարն ո՞ւր է: Հայրը պատասխանեց՝ թէ Աստուած կը հոգայ, որդեակ: Այսպէս իրենց ճամբան յառաջ տարին:

Հ. Աբրահամ Աստուծոյ հրամանն ի՞նչպէս կատարեց:

Պ. Աբրահամ Աստուծոյ հրամանն այսպէս կատարեց: Երբ Աբրահամ եւ Իսահակ լեռան գլուխը հասան, Աբրահամ սեղան շինեց, փայտերը վրան դիզեց, որդին ալ կապած վրան հանեց: Չեռքի սուրը վերցուց որ զարնէ, մէյ մ'ալ յանկարծ հրեշտակ մը զինքը կանչեց ու ըսաւ. Տղուն մի գալիւր. հիմայ իմա-

ցայ որ Աստուծմէ կը վախնաս. որովհետեւ իրեն համար քու մէկհատիկ զաւկիդ չինայեցիր: Աբրահամ աչքը վերցուց տեսաւ որ ծառի վըայ խոյ մը եղջիւրներէն կախուեր կեցեր է, գնաց առաւ եւ որդւոյն տեղ Աստուծոյ զոհ ըրաւ: Աստուած Աբրահամու այս մեծ հնազանդութեան համար՝ անոր երկինքի աստղերուն ու ծովու աւազներուն չափ անթիւ անհամար զաւակ խոստացաւ:

Հ. Սառա ո՞ր եւ քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Սառա քանանացոց քերթն քաղաքը մեռաւ 127 տարւան: Աբրահամ վրան սուգ բռնեց, եւ Մամբրէի դիմացը կրկին այրը գնելով՝ Սառային մարմինը մէջը թաղեց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Յ Ժ Բ.

Խառնակ:

Հ. Իսահակ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս կարգուեցաւ:

Պ. Սառայի մեռնելէն երեք տարի ետքը՝ Աբրահամ զԵղիազար ծառան Միջագետք իւր ազգականացը խաւրեց, որ անկէ Իսահակ որդւոյն աղջիկ մը գտնէ բերէ: Եղիազար՝ տիրոջն ուղտերէն տասը հատն աղնիւ ու պատուական բաներով բեռնաւորած՝ Միջագետք գնաց, եւ Աստուծոյ աղաչեց, որ առաջին աղջիկն որ իրեն եւ իւր ուղտերուն ջուր խմցնէ, անիկայ ըլլայ Իսահակայ կինը: Նոյն միջոցին Ռեբեկա՝ Բաթուելի աղջիկը նոյն նշանները կատարելով՝ Եղիազար առաւ զինք Իսահակայ տարաւ, որ անոր հետ կարգուեցաւ:

Հ. Իսահակ որդի ունեցա՞ւ:

Պ. Իսահակ երկու՝ երկուորեակ զաւակ ունեցաւ՝ Եսաւ ու Յակոբ: Անդրանիկն Եսաւ, որ մազոտ էր,

մեծցաւ քաջ որսորդ եղաւ. իսկ Յակոբ հեղ բնուածիւն ունէր: Իսահակ զԵսաւ կը սիրէր, որովհետեւ իւր որսովը զինքը կը կերակրէր. իսկ Ռեբեկա՝ զՅակոբ: Հ. Եսաւ անդրանկութիւնն ի՞նչպէս կորսնցուց:

Պ. Օր մը որ Յակոբ ոսպէ թան եփած էր՝ Եսաւ սաստիկ անօթեցած՝ որսէն եկաւ, եւ անկէ խնդրեց ոսպնաթանը: Յակոբ ըսաւ թէ կեր՝ եթէ անդրանկութեանդ իրաւունքն ինծի կու տաս: Եսաւ երդմամբ անդրանկութեան իրաւունքէն հրաժարեցաւ, եւ նստաւ ոսպնաթանը կերաւ:

Հ. Յակոբ Եսաւայ տեղ՝ հօրն օրհնութիւնն առնելու ի՞նչ կերպ բանեցուց:

Պ. Յակոբ Եսաւայ տեղ հօրն օրհնութիւնն առնելու համար մօրը խրատովն այս կերպը բանեցուց: Իսահակ երբ որ ծերացաւ եւ ա՛յ աչուրները չէին տեսներ, ուղեց իւր անդրանիկ որդին Եսաւն օրհնել, ուստի զինքը կանչեց եւ ըսաւ. Գնա՛ որս մը գտիր եւ ուղածիս պէս եփէ, որ չմեռած ուտեմ եւ զքեզ օրհնեմ: Ռեբեկա աս լսելով՝ Յակոբայ ըսաւ որ երթայ երկու ուլ բերէ: Ես, ըսաւ, հօրդ սիրած կերակուրը կ'եփեմ ձեռքդ կու տամ, որ իրեն տանիս, որպէս զի զքեզ օրհնէ: Յակոբ գնաց ըսածը կատարեց: Ռեբեկա կերակուրն եփեց, Եսաւայ զգեստները Յակոբայ հագցուց, ձեռուրներն ու վիզը ուլերուն մօրթովը ծածկեց, եփած կերակուրը ձեռքը՝ հօրը խաւրեց:

Հ. Իսահակ զՅակոբ ի՞նչպէս օրհնեց:

Պ. Իսահակ հարցուց Յակոբայ թէ ո՛վ է: Յակոբ ըսաւ. Բու անդրանիկ զաւակդ եմ. եւ որսէս կեր ու զիս օրհնէ: Հայրը՝ կերակուրն այսպէս շուտ պատրաստելէն ու ձայնէն տարակուսելով՝ մօտ կանչեց շօշափեց եւ ըսաւ. Չայնդ Յակոբայ ձայնն է, բայց

ձեռուներդ Եսաւայ են: Ետքը բերածն առաւ կերաւ, եւ զինքն օրհնեց՝ որ եղբօրը վրայ տիրէ եւ ամէն ազգերը զինքն օրհնեն:

Հ. Եսաւ հօրն օրհնութենէն բոլորովին զրկուեցաւ:

Պ. Եսաւ հօրն օրհնութենէն բոլորովին չզրկուեցաւ: Հազիւ թէ Յակոբ դուրս ելած էր, անդին Եսաւ ալ իւր պատրաստած կերակրովը ներս մտաւ: Իսահակ երբ անոր ո՛վ ըլլալն իմացաւ, շատ զարմացաւ. բայց Յակոբայ տուած օրհնութիւնն ետ չառաւ: Եսաւ ասոր վրայ այլայլած՝ հօրն աղաչեց որ զինքն ալ օրհնէ. եւ այնչափ ըրաւ, որ հօրը սիրտը շարժելով՝ իրեն ալ մէկ քանի օրհնութեան խօսքեր ըսաւ:

Հ. Եսաւ անդրանկութեան օրհնութենէն զրկուելուն համար ի՞նչ ըրաւ Յակոբայ:

Պ. Եսաւ անդրանկութեան օրհնութենէն զրկուելուն համար՝ եղբօրն ռի պահեց. միտքը դրաւ որ հօրը մեռնելէն ետեւ զինքը սպաննէ:

Հ. Երբ Ռեբեկա Եսաւայ միտքն իմացաւ՝ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Երբ Ռեբեկա Եսաւայ միտքն իմացաւ՝ շատ տրտմեցաւ, եւ տեսնելով՝ որ ա՛լ Յակոբայ կեանքն ապահով չէ, զինքն առաւ խառան՝ իւր եղբօրը Լաբանայ խաւրեց:

ՀԱՏՈՒՆ Գ.

Յակոբ:

Հ. Յակոբ խառան գացած ատեն ճամբան իրեն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Յակոբ խառան գացած առեն ճամբան գիշերը վրայ հասնելով՝ հարկ եղաւ որ բաց դաշտի վրայ անցնէ. ուստի քար մ'առաւ գլխուն տակը դրաւ պառկեցաւ: Քնոյ մէջ սանդուղ մը տեսաւ,

որուն ծայրը մինչեւ երկինք կը հասնէր, եւ վրայէն հրեշտակները կ'ելէին ու կ'իջնային. եւ Աստուած սանդղին գլուխը կեցած՝ իւր խոստումները կը նորոգէր: Յակոբ ասկէ սիրտ առած արթնցաւ, եւ Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալէն ետեւ՝ ճամբան յառաջ տարաւ:

Հ. Յակոբ Լաբանայ քով ի՞նչ ընդունելութիւն գտաւ:

Պ. Յակոբ Լաբանայ քով շատ աղէկ՝ ընդունելութիւն գտաւ, եւ շատ տարի անոր քով մնաց, անոր երկու աղջկանց՝ Լիայի ու Ռաքելի հետ կարգուեցաւ, երկուքին համար ալ եօթնական տարի Լաբանայ ծառայելով: Վերջը երբ որ ուզեց անկէ բաժնուիլ, Լաբան զինքը թողուլ չուզեց, եւ անոր խնդրելովն ոչխարին խայտախարիւր (սեւ ու ճերմակ կէտերովը) եւ այժին ճերմակը խոստացաւ վարձք տալ: Յակոբ այս

պայմանով կեցաւ, ու վեց տարի մ'ալ ծառայեց, եւ ինքն ալ ոչխարի ու այծի, եւ շատ մը ծառաներու ու աղախիններու տէր եղաւ:

Հ. Լաբանայ նախանձելուն պատճառաւ Յակոբ ինչ ըրաւ:

Պ. Լաբան Յակոբայ հարստանալը տեսնելով՝ սկսաւ վրան նախանձիլ եւ ծուռ աչքով նայիլ: Աստուած հրամայեց Յակոբայ որ ելլէ իւր հայրենիքը դառնայ: Յակոբ շուտ մը կանայքն ու որդիքն ուղտ հեծցուց եւ բոլոր հարստութեամբ ճամբայ ելաւ: Ճամբան Աստուծոյ օգնութեամբն ամէն վտանգներէն անփնառ պահուեցաւ:

Հ. Յակոբ ինչո՞ւ Իսրայէլ կոչուեցաւ:

Պ. Յակոբ՝ այս պատճառաւ Իսրայէլ կոչուեցաւ: Լաբանէն բաժնուած՝ հայրենիքը դարձած ատեն, երբ լսեց որ իւր Եսաւ եղբայրը բազմութեամբ դիմացը կու գայ՝ շատ վախեցաւ, եւ Աստուծոյ աղաչեց որ զինքն անոր ձեռքէն ազատէ: Նոյն գիշերն իրեն հրեշտակ մ'երեւցաւ, որուն հետ մինչեւ առաւօտ կուռեցաւ ու յաղթեց. եւ չթողուց մինչեւ որ հրեշտակը զինքը չօրհնեց: Հրեշտակն անոր անունը փոխեց Իսրայէլ դրաւ, որ Աստուծոյ դիմակալ լսել է: — Իւր սերունդն իրեն անուամբն Իսրայէլացիք կոչուեցան:

Հ. Յակոբ եւ Եսաւ ինչպէս հաշտուեցան:

Պ. Լուտուն Յակոբ ճամբայ ելած՝ տեսաւ որ Եսաւ 400 հոգւով դէպ իրեն կու գայ. շուտ մ'ընծաներով դէմն ելաւ, եւ եօթն անգամ երկրպագութիւն ըրաւ: Մօտեցաւ Եսաւ ալ, Յակոբայ վիշտ ընկաւ. երկու եղբարք պագտուեցան, լացին ու հաշտուեցան. եւ սիրով իրարմէ բաժնուեցան:

Հ. Անկէ ետքը Յակոբ ո՞ր գնաց, եւ ինչ պատահեցաւ:

Պ. Անկէ ետքն երբ Յակոբ Մամբրէ կ'երթար իւր հայրը տեսնելու, ճամբան (Բեթղեհէմի մօտ) իւր կինը Ռաքէլ մեռաւ եւ հոն թաղուեցաւ: Մամբրէ հասնելէն քիչ ետքը Իսահակ հայրն ալ մեռաւ 180 տարւան: Եսաւ ալ հօրը մահը լսելով՝ հոն եկաւ, եւ երկու եղբարք իրենց հայրը մեծ տրտմութեամբ թաղեցին:

Հ. Յակոբ քանի՞ որդի ունէր:

Պ. Յակոբ տասնուերկու որդի ունէր, որոնց անուններն են՝ Ռուբէն, Շմաւոն, Դեւի, Յուդա, Իսաքար, Չաբուղոն, Դան, Նեփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Յովսէփ, Բենիամին:

ՀԱՏՈՒԱԾ Դ.

Յովսէփ:

Հ. Յովսէփ եղբարցն ինչո՞ւ ատելի եղաւ:

Պ. Յովսէփ եղբարցն անոր համար ատելի եղաւ, վասն զի 1. Յակոբ իրենց հայրը զինքը շատ կը սիրէր՝ ծերութեան որդին ըլլալուն համար, ուստի եւ անոր առանձին ծաղկեայ պատմութեան շինած էր: 2. Անոնց ատելութիւնն ու նախանձն աւելի եւս մեծցաւ, երբ որ Յովսէփ տեսած երկու երագները տղայական միաժողութեամբ անոնց պատմեց:

Հ. Յովսէփայ երագներն որո՞նք էին:

Պ. Յովսէփայ երագներուն առաջինն աս էր. Տեսայ որ, ըսաւ, ամէնքս մէկտեղ դաշտ գացեր որայ կը կապէինք. մէյ մ'ալ իմ կապած որաս ելաւ տնկուեցաւ, ու ձեր կապածներն իմինիս դարձան երկրպագութիւն ըրին: Երկրորդ երագն ալ աս էր.

Տեսայ որ, ըսաւ, արեւը, լուսինն ու տասնումէկ աստղ ինծի երկրպագութիւն կ'ընէին: Երբ որ այս պատմած երազները լսեցին եղբարքն, սաստիկ նեղացան ու որոշեցին որ զինքը մեռցնեն:

Հ. Յովսէփայ եղբարքն իրենց ատելութիւնն ինչպէս ցուցուցին:

Պ. Յովսէփայ եղբարքն իրենց ատելութիւնն այսպէս ցուցուցին: Օր մը որ Սիւքէմ գացած էին՝ ոչխարներ արածելու, Յակոբ զՅովսէփի խրկեց որ զիրենք տեսնէ: Ասոնք անոր գալը հեռուանց տեսնելով, սկսան իրենց մէջ ըսել. Ահա երազատեսը կու գայ, եկէք զինքը բռնենք սպաննենք, որ տեսած երազներուն ինչ բանի ծառայելը հասկընայ: Ռուբէն իրենց մեծ եղբայրը՝ այն զարհուրելի խորհուրդին չհաւանեցաւ, զՅովսէփի անոնց ձեռքէն ազատելու եւ հօրը տանելու համար՝ խորհուրդ տուաւ որ հոն գրի մը մէջ իջեցընեն: Ուստի անմիջապէս ծաղկեայ պատմութեանը քաշեցին վրայէն մէկդի առին, զինքը տարին գրին մէջ իջուցին:

Հ. Յովսէփ ինչպէս ծախուեցաւ:

Պ. Պօլըընտուէլէն ետքը, իւր եղբարքը երբ տեսան որ Իսմայելացի վաճառականներ Եգիպտոս կ'երթան, մէջերնէն Յուդա ելաւ ըսաւ. Ի՞նչ օգուտ մեզի մեր եղբօրը մահը, լաւագոյն է որ զինքը ծախենք: Այս բանիս մէկաշնորհը հաւանելով՝ զՅովսէփի գրէն հանեցին եւ այն վաճառականներուն քսան դահեկանի ծախեցին: Ետքը Յովսէփայ ծաղկեայ պատմութեանն այժի արեան մէջ թաթխած իրենց հօրը խրկեցին, ըսելով թէ՝ Այս զգեստը գտանք, նայէ տղուդ պատմութեանն է: Յակոբ տեսածին պէս՝ ճանչցաւ. Չար գաղան զՅովսէփիս պատուեր է ըսելով

սկսաւ լաւ ու ողբալ, եւ ամենեւին չէր ուզեր մխիթարուիլ:

Հ. Վաճառականներն զՅովսէփ ի՞նչ ըրին:

Պ. Վաճառականներն զՅովսէփի Եգիպտոս տարին եւ Փարաւոնի դահապետին ծախեցին, որ Պետաիրէս կ'ըսուէր: Յովսէփի իւր տիրոջը շատ սիրելի եղաւ, բայց անոր անամօթ կ'ընէր վրան յանցանք ձգելով՝ բանտ դրուեցաւ:

Հ. Բանտին մէջ Յովսէփայ ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Բանտին մէջ Յովսէփայ աս պատահեցաւ. Թագաւորին տակառապետն ալ մատակարարն ալ նոյն բանտը դրուած էին: Անգամ մը երկուքն ալ գիշերը երազ տեսան, եւ Յովսէփի երկուքին ալ մեկնութիւնը տուաւ: Մատակարարին ըսաւ թէ երեք օրէն թագաւորը զքեզ կ'ախել պիտի տայ. եւ տակառապետին՝ թէ Փարաւոն երեք օրէն զքեզ առջի պաշտօնիդ պիտի հասցընէ. միանգամայն աղաչեց անոր որ իրեն համար Փարաւոնին բարեխօս ըլլայ, որ զինքը բանտէն ազատէ: Յովսէփայ ըսածներն ելան. բայց տակառապետն զՅովսէփի մոռցաւ:

Հ. Յովսէփ բանտէն ի՞նչպէս ելաւ:

Պ. Յովսէփի բանտէն այս կերպով ելաւ: Երկու տարի ետքը Փարաւոն ալ երազ տեսաւ. այսինքն. գետէն եօթը գէր երինջ ելած կ'արածուէին. ետքը ուրիշ եօթը երինջ ելան առջիները կ'ընեցին: Ասոր վրայ արթնեցաւ, եւ նորէն քնանալով՝ ուրիշ երազ մ'ալ տեսաւ. եօթը լեցուն հասկով ցորնի տունկ մը տեսաւ. ետքը եօթը պարապ եւ խորշակահար ցորենի հասկ ելան, առջի եօթը լեցուն հասկերը կ'ընեցին: Այս երազներէն Փարաւոն սաստիկ խոռովելով՝ առ-

տու ըլլալուն պէս Եգիպտոսի երազահասններն ու գիտուններն առջեւ բերել տուաւ. բայց երազները մեկնող չեղաւ: Նոյն ժամանակը տակառապետն զՅովսէփ յիշեց եւ սկսաւ զանի Փարաւոնին առջեւ շատ գովել որ քաջ երազահաս է: Շուտ մը զՅովսէփ Փարաւոնին հրամանաւր՝ լանտէն հանեցին եւ Թագաւորին առջեւ տարին:

Հ. Յովսէփ Փարաւոնի երազներն ինչպէս մեկնեց:

Պ. Յովսէփ Փարաւոնի երազներն այսպէս մեկնեց: Եօթը գէր երինջներն ու եօթը պարարտ հասկերն, ըսաւ, առատութեան եօթը տարի, իսկ նիհարները՝ սովի եօթը տարի կը նշանակեն: Ուստի պէտք է, ըսաւ, որ հիմակուրէն իմաստուն ու խելացի մէկը գտնես, որ անմիջապէս գալու սովի տարիներուն համար առատ ցորեն պատրաստէ:

Հ. Փարաւոն ինչ հատուցում՝ ըրաւ Յովսէփայ:

Պ. Փարաւոն Յովսէփայ ըսածներուն հաւնելով, հանեց իւր մատնին Յովսէփայ մատն անցուց. անոր փառաւոր զգեստներ հագցրնել տուաւ, վիզը ոսկի մանեակ դրաւ, եւ զինքը բոլոր Եգիպտոսի կառավար ըրաւ:

Հ. Յովսէփ իւր պաշտօնն ինչպէս կատարեց:

Պ. Յովսէփ իւր պաշտօնը շատ աղէկ կատարեց: Վասն զի առատութեան եօթը տարիները հասնելով՝ ցորենի համբարանոցները լեցնել ու պահել տուաւ: Ետքը ատենին՝ սովի տարիներն ալ որ սկսան, Յովսէփ բացաւ համբարանոցները, եւ բոլոր երկրին հաց հասցուց. այնպէս որ դրացի երկիրներէն ամէն մարդ ցորենի համար Եգիպտոս կը վազէր:

Հ. Յովսէփայ եղբարքն ինչո՞ւ Եգիպտոս եկան:

Պ. Յովսէփայ եղբարքն Եգիպտոս եկան որ ցորեն գնեն, վասն զի Քանանացուց երկիրն ալ սովը սաստկանալով՝ Յակոբ իրենց հայրը զիրենք հոն խաւրեց:

Հ. Յովսէփ իւր եղբարքն ինչ ըրաւ:

Պ. Յովսէփ եղբայրները տեսնելուն պէս՝ զանոնք ճանչցաւ, բայց հետերնին խստութեամբ վարուեցաւ: Եւ երբ որ իմացաւ թէ Բենիամին (իրենց միւս եղբայրը) հօրը քովն է, ցորեն տալով խրկեց, որ երթան իրենց միւս եղբայրն ալ բերին. բայց մինչեւ իրենց դառնալը զՇամաոն իւր քովը պահեց:

Հ. Յակոբ ինչպէս թողուց որ Բենիամին ալ եղբարքը հետ երթայ:

Պ. Յովսէփայ եղբարքն երբ որ եկան, եղածները իրենց հօրը պատմեցին, Յակոբ զԲենիամին մեկտեղ տանելու երկայն ատեն դէմ դրաւ. բայց երբ որ ցորենը հատաւ, եւ երկրորդ անգամ հարկ եղաւ Եգիպտոս երթալ ցորեն գնելու, այն ատեն շատ դժուարութեամբ հաւանեցաւ: Այսպէս՝ Յակոբայ որդիքն զԲենիամին ալ մեկտեղ առած՝ Եգիպտոս եկան:

Հ. Յովսէփ իւր եղբարքն երկրորդ անգամուն ինչպէս ընդունեցաւ:

Պ. Յովսէփ իւր եղբարքն երկրորդ անգամուն շատ սիրով ընդունեցաւ. մանաւանդ զԲենիամին տեսնելուն չափէ դուրս ուրախացաւ, եւ իրենց հօրն առողջութիւնն ալ հարցուց: Իրենց հետ սեղանի նստաւ եւ ետքը անոնց քուրձերը (ցորենի տոպրակները) լեցնել տալով զիրենք ճամբայ դրաւ: Բայց ծածուկ Բենիամինի քուրձին մէջ իւր արծաթէ փաւածը գնել տուաւ:

Հ. Յովսէփայ եղբարց ճամբան ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Յովսէփայ եղբարքն հազիւ թէ քիչ մը հեռացած էին, մէյ մ'ալ Յովսէփի անոնց ետեւէն մարդ խաւրեց եւ զանոնք յանդիմանեց թէ իւր արծաթէ գաւաթը գողցեր են. եւ փնտռելով՝ գաւաթը Բենիամինի քուրձին մէջ գտան: Ուստի Բենիամին պէտք էր Յովսէփայ քով գերի մնալ: Ան ատեն Յու-

դա՝ լալով ոտքն ինկաւ եւ աղաչեց որ ինքն անոր տեղ մնայ, իսկ Բենիամին՝ եղբարցը հետ իւր հօրը դառնայ, վասն զի հայրը զինքը շատ կը սիրէ, ըսաւ, եւ դժուարաւ ալ թողուց:

Հ. Յովսէփի ինք զինքն եղբարցն ի՞նչպէս յայտնեց:

Պ. Յովսէփի ինք զինքն եղբարցն այսպէս յայտնեց: Յովսէփի՝ երբ որ եղբարցը թէ իրենց հօրը ու թէ եղբօրը վըայ ցուցուցած սէրը տեսաւ, ալ չկրնա-

լով դիմանալ՝ բոլոր ծառաները դուրս հանեց եւ ինք զինքն յայտնեց ըսելով՝ Ես Յովսէփի ձեր եղբայրն եմ, գացէք հօրս ըսէք, որ շուտ մը ընտանիքն առնու գայ, որ մնացած սովի տարիներուն մէջ զինքը կերակրեմ:

Հ. Յակոբ աս որ լսեց ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յակոբ երբ որ իւր որդիներէն լսեց թէ Յովսէփի որդին կենդանի է, եւ բոլոր Եգիպտոսի վըայ կ'իշխէ, ի սկզբան չհաւատաց, բայց ետքէն զինքը տանելու համար խաւրուած կառքերը տեսնելով՝ շատ ուրախացաւ, եւ ըսաւ թէ չմեռած կ'ուզեմ զինքը տեսնել: Բայց երթալէն յառաջ ուղեց Աստուծոյ կամքն իմանալ, անոր համար զո՛հ մատոյց: Աստուած տեսլեան մէջ անոր ըսաւ. Մի՛ վախնար, քու որդիքդ Եգիպտոս մեծ ազգ պիտի ընեմ եւ ետքը անկէ պիտի հանեմ: Յակոբ ասոր համար իրեններն առաւ ճամբայ ելաւ:

Հ. Երբ Յովսէփի հօրը գալը լսեց ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յովսէփի երբ հօրը գալը լսեց՝ անմիջապէս կառք մտաւ, զինքը դիմաւորելու գնաց. իրար տեսնելուն պէս պագտուեցան եւ ուրախութենէն սկսան լալ: Վերջէն զինքն առաւ Փարաոնին տարաւ, որ շատ ուրախացաւ եւ զինքը Գետեմ բնակեցուց:

Հ. Յակոբ ի՞նչպէս եւ քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Յակոբ երբ որ մահուան դուռը հասաւ, զՅովսէփի իրեն կանչեց, անոր երկու որդիները՝ Չա-նասէ ու Ղեփրեմ օրհնեց եւ իւր որդւոցը կարգն անցուց. Նոյնպէս միւս որդիներն օրհնեց եւ Յուդային մարգարէացաւ, որ Փրկիչն իւր ցեղէն պիտի ծնանի: Ետքն իրենց ապսպրեց որ մեռնելէն ետեւ զինքը հօրը գերեզմանին մէջ թաղեն: Աս ըսելէն ետեւ 147 տար-

ւան մեռաւ: Յովսէփ, հօրը բաղձանաց համաձայն՝
անոր մարմինն առաւ մեծ հանդիսութեամբ քանա-
նացւոց երկիրը թաղեց:

Հ. Յովսէփ երբ եւ քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Յովսէփ հօրը մեռնելէն 50 տարի ետքը
110 տարւան մեռաւ: Մահունէն յառաջ եղբարցն
ապսպրեց որ քանանացւոց երկիրը դարձած ատեն՝
իւր ոսկրներն ալ մէկտեղ տանին. անոնք ալ խօսք
տուին եւ կատարեցին:

ՀԱՏՈՒՆԻՆԵՐ.

Յովք Երսննէի:

Հ. Յօր օվ եւ ինչպիսի մարդ էր:

Պ. Յօր Երսննէի՝ Աբրահամու թոռան թոռը
Եսաւայ ցեղէն՝ հարուստ իշխան մըն էր Արաբացւոց
երկիրը, աստուածապաշտ, ողորմած եւ երկիրւած,
այնպէս որ իւր որդւոցն ամէն մէկուն համար մէյմէկ
զոհ կը մատուցանէր՝ ըսելով թէ ո՞ր գիտէ գուցէ մտօք
մեղք մը գործած ըլլան:

Հ. Յօրայ փորձանքներն որոնք են:

Պ. Աստուած՝ ցուցնելու համար թէ ճշմարիտ
արդարը նաեւ վշտաց ու փորձանաց մէջ աստուածա-
պաշտ կը մնայ, թողլ տուաւ սատանային որ Յօրայ
ամէն չարիք հասցընէ, բայց միայն անոր անձին չդպչի:
Ասոր վրայ՝ սկսան ետեւէ ետեւ գուժկաններ հասնիլ
Յօրայ, իրենք միայն հարուածներէն պրծած: Եկաւ
առաջինն եւ ըսաւ թէ Աւազակներ յարձակեցան, ե-
ղերդ ուէշերդ յափշտակեցին եւ ծառաներդ մեռցու-
ցին: Երկրորդը՝ թէ Երկնքէն հօւր իջաւ եւ ոչխար-
ներդ ու հովիւներդ այրեց սպառեց: Երրորդը՝ թէ

Որդիքդ կերած ու խմած ատեն՝ փոթորիկը տունը
վրանին փրցուց եւ ամէնքը տակը մնացին:

Հ. Այս ամէն չարեաց դէմ Յօր ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յօր այն ամէնը լսելուն՝ ելաւ զգեստը
պատուեց, մազերը կտրեց, եւ գետինն ինկած՝ Աս-
տուծոյ երկրպագութիւն ըրաւ ըսելով. Աստուած էր
տուած, եւ Աստուած առաւ. օրհնեալ ըլլայ իւր
կամքը:

Հ. Յօր երկրորդ անգամ ի՞նչպէս փորձուեցաւ:

Պ. Սատանան՝ տեսնելով որ Յօր անմեղու-
թիւնը չկորսնցուց, Աստուծմէ իշխանութիւն առաւ,
եւ գնաց զինքը գլխէն մինչեւ ոտք զարկաւ կեղով ու
վէրքերով: Ստիպուեցաւ Յօր քաղքէն դուրս աղ-
բիւսի վրայ նստիլ ցաւոտ ու վիրաւոր:

Հ. Յօրայ այն ցաւալի վիճակին մէջ իւր կինն ի՞նչ
խորհուրդ տուաւ:

Պ. Յօրայ կինը՝ փորձիչ մ'ալ ան եղաւ. եկաւ
ըսաւ իրեն՝ թէ ի՞նչ ես կեցեր, Աստուծոյ դէմ
անէծք մ'ըրէ՝ որ մեռնիս ու աղատիմք դուս ալ ես
ալ: Յօր զինքն յանդիմանեց. Եթէ Աստուծոյ տուած
բարիքը վայելցնիմք, ըսաւ, չարեաց չհամբերեմք:

Հ. Յօրայ բարեկամներն ինչն իրեն եկան եւ ի՞նչ ըրին:

Պ. Յօրայ բարեկամներն որ զինքը մխիթարելու
եկան, փոխանակ անոր վշտերն սփոփելու՝ աւելի
ծանրացուցին իրենց յանդիմանական խօսքերովը: Նախ
երբ զՅօր այն վիճակի մէջ տեսան՝ լալով զգեստին
պատուեցին, սուգ առին, եւ եօթն օր եօթը գիշեր
քովը նստան առանց բերան բանալու: Վերջապէս
Յօր սկսաւ իւր ողբերը, խղճին վկայութեամբն իւր
անմեղութիւնը հաստատելով: Իսկ անոնք կը պնդէին
թէ մեղացը պատիժն է կրածները:

Հ. Յորայ անմեղութիւնն ինչպէս յայտնուեցաւ:

Պ. Երբ որ այս վէճն երկու կողմէն ալ կ'երկրննար ու կը սաստկանար, յանկարծ Աստուած ամպերուն մէջէն ձայն տուաւ, զբարեկամները յանդիմանեց եւ զՅոր արգարացուց:

Հ. Յոր ինչ վերջ ունեցաւ:

Պ. Այն փորձանքներէն ետեւ Աստուած Յորայ վերստին իւր առողջութիւնն ու յառաջուան հարստութեան կրկինը շնորհեց: Դարձեալ զաւակաց տէր եղաւ եւ թողանցր թողունքը տեսաւ. եւ անկէ ետքը 170 տարի ալ ապրելով 288 տարւան մեռաւ:

Գ Լ Ո Ւ Թ Գ.

ԻՍՐԱԵԵԼԱՅԻՈՑ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ԵԼԼԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵԻ ԱՒԵՑԵԱՑ
ԵՐԿԻՐ ՍՏԵԼԸ
(1500—1460)

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Խորայեղացիք ու Մովսէս:

Հ. Յովսեփայ մեռնելէն ետեւ Խորայեղացւոց վիճակն ինչ եղաւ:

Պ. Յովսեփայ մեռնելէն ետեւ Եգիպտոս ուրիշ թագաւորներ գալով՝ որոնք զՅովսեփ չէին ճանչնար, եւ Խորայեղացւոց սաստիկ շատնալը տեսնելով՝ վախցան որ չըլլայ թէ ապստամբին, անոր համար ալ կ'ուզէին զանոնք ամէն տեսակ բռնութիւններով տկարացընել: Բայց ասով ալ՝ երբ անոնք դարձեալ կը շատնային, Փարաւոն թագաւորը հրամայեց որ անոնց նորածին մանչ տղաքը ջուրը նետեն:

Հ. Աստուած Խորայեղացիներն աս խեղճութենէն ազատելու համար ինչ քրաւ:

Պ. Աստուած Խորայեղացիներն այս խեղճութենէն ազատելու համար զՄովսէս իրենց ազատիչ խորհեց: Ասոր մայրը երբ որ զինքը ծնաւ, երեք ամիս պահելէն ետեւ՝ կարաձիւթով ծնփած կողովի մը մէջ դրաւ ու տարաւ Նեղոս գետը ձգեց: Ըստ պատահման թագաւորին աղջիկը կողովը տեսաւ ու մէջի տղուն վրայ մեծ գութ ունեցաւ եւ տղան մօրը յանձնեց, որ զանիկայ սնուցանէ: Երբ որ Մովսէս քիչ մը մեծցաւ, թագաւորին աղջիկը զինքն որդեգիր առաւ, եւ անոր ամէն տեսակ գիտութիւն սորվեցընել տուաւ:

Հ. Մովսէս թագաւորական պալատն որչափ ատեն եւ ինչպէս կեցաւ:

Պ. Մովսէս թագաւորական պալատը մնաց մինչեւ որ 40 տարւան եղաւ: Ինքն այն կռապաշտ մարդկան մէջ աստուածապաշտ մնաց. իւր եղբարց քաջաներուն վրայ շատ կը ցաւէր եւ զիրենք կը մխիթարէր ու կը քաջալերէր:

Հ. Մովսէս ինչու Եգիպտոսէն փախաւ:

Պ. Ընգամ մը տեսնելով որ Եգիպտացւոյն մէկը՝ Խորայեղացի մ'անխնայ կը ծեծէ, ինք զինքը չկրնալով բռնել զարկաւ սպաննեց Եգիպտացին: Մովսէսի այս գործը շուտ մը իմացուելով՝ Մովսէս Մագիանացւոց երկիրը փախաւ, եւ հոն Յոթոր անուամբ քրմի մը ծառայութեան մտաւ: — 40 տարի անոր ոչխարներն արածեց եւ անոր դուստրն իրեն կին առաւ:

Հ. Մովսէս ժողովուրդն ազատելու պաշտօնն ինչպէս ընդունեցաւ:

Պ. Մովսէս անգամ մը ոչխարներն արածելու ատեն քորէր լեռան վրայ բռնկած մորենի մը տեսաւ, որ այրելով չէր հատներ: Ասոր վրայ զարմանալով ուզեց քովն երթալ նայիլ թէ ինչ է: Բայց բոցին մէ-

ջէն ձայն առաւ որ կ'ըսէր. Ես Աբրահամու, Իսահակայ ու Յակոբայ Աստուածն եմ. իմ ժողովրդեանս՝ Եգիպտոսի մէջ քաշածները տեսայ, եւ հիմայ զքեզ Փարաւոնին պիտի խրկեմ, որ զիրենք անկէ հանես եւ կաթ ու մեղր բխող երկիրը տանիս: Մովսէս իւր տկարութիւնը ճանչնալով՝ աղաչեց Աստուծոյ որ ուրիշ մը խաւրէ: Բայց Աստուած ըսաւ, Ես հետդ եմ, եւ Ահարոն եղբայրդ ալ քեզի ընկեր ըլլայ: Բաց ասկէ ձեռքը կրած գաւազանով հրաշքներ գործելու զօրութիւն տուաւ: Այն ատեն Մովսէս յանձն առաւ:

Հ. Մովսէս եւ Ահարոն Փարաւոնին առջեւն որ ելան ինչ ըրին:

Պ. Մովսէս եւ Ահարոն Փարաւոնին առջեւն ելան եւ Աստուծոյ կողմանէ անոր ըսին, որ Իսրայելացիքը թող տայ, որ երթան անապատի մէջ իրենց Աստուծոյն զոհ մատուցանեն: Եւ երբ որ թագաւորը հպարտութեամբ խնդիրք մերժեց, Աստուած սկսաւ ետեւէ ետեւ տասն հարուածներով բոլոր Եգիպտացիները պատժել. մինակ Գեսեմ՝ ուր Իսրայելացիք կը բնակէին, ազատ մնաց այն խիստ հարուածներէն:

ՀԱՏՈՒՄԺ Բ.

Եգիպտոսի տասն հարուածները:

Հ. Եգիպտացւոց կրած տասն հարուածներն որոնք են:

Պ. Եգիպտացւոց կրած տասն հարուածներն առնոք են. 1. բոլոր ջրերն աւելաւ փոխուեցան. 2. բովանդակ երկիրը գորտերով լեցուեցաւ. 3. հողով ծածկուեցաւ ու 4. շանձանձով չարաչար նեղուեցաւ. 5. յանկարծ անասունները սատկեցան. 6. մարդկան եւ անասնոց վրայ խաղաարդներ (չիպան) ելան. 7. սաստիկ հարկոտ տեղաց, որով դաշտի վրայ եղած մար-

դիկն ու անասունները մեռան, տնկերն ու ծառերը կոտորեցան. 8. երկիրը հարստով ծածկուեցաւ. 9. երեք օր բոլոր երկրին վրայ սաստիկ խաղա մը տիրեց, որ մարդիկ իրար չէին տեսներ, եւ վերջապէս 10. ամէն անդրանկները մէկ գիշերուան մէջ մեռան:

Հ. Փարաւոն այս հարուածներուն վրայ զիջաւ:

Պ. Փարաւոն այս հարուածները տեսնելով՝ ի սկզբան կը խոստանար ժողովուրդը թող տալ. բայց երբ հարուածները Մովսէսի աղօթքովն կ'անցնէին, սիրտը կը խոստանար ու չէր թողուր: Սակայն երբ որ իւր ալ անդրանկին մահը տեսաւ, սաստիկ խոռված՝ անմիջապէս զՄովսէս եւ զԱհարոն կանչել տուաւ, ըսաւ, որ ելեն երթան, իրենց ունեցածն ալ մէկտեղ առնուն: — Այսպէս Իսրայելացիք գիշերանց ճամբայ ելան 600 հազար հոգի, կանայք ու տղաք չհամբերով, Յովսեփայ ոսկրներն ալ իրենց հետ առին, ինչպէս որ առիկայ ապսպրած էր: (1490 Գ. յ.)

Հ. Աստուած տասներորդ հարուածը չեաւրած Իսրայելացւոց ինչ պատուիրած էր:

Պ. Աստուած Իսրայելացւոց պատուիրած էր, որ տան գլուխ՝ անարատ գառն մ'առնուն, նոյն օրն իրիկուան դէմ մորթեն ու խորովեն, բայց զգուշանան որ ամենեւին մէկ ոսկրը չկտորի կամ չվնասի. գառնուկին արիւնն ալ իրենց տան դրան վրայ քսեն, որ Եգիպտացիները մեռցնող հրեշտակը տեսնէ այն նշանն, եւ իրենց վնաս չընէ: Այս բանիս յիշատակին համար՝ Աստուած հրամայեց, որ ամէն տարի նոյն օրը տօն, Զարիկ կատարեն, գառն մը մորթեն ու տօն: Գարձեալ հրամայեց որ ամէն մարդ իւր անդրանիկ որդւոյն համար գառն մը, եւ կամ՝ եթէ աղքատ է, զոյգ մը տաւրակ նուիրէ:

ՀԱՏՈՒՆԻՑՈՒՄ.

Խորայեղացիք ի գիպտոսէն ելլելն ու անապատը թողնելն:

Հ. Խորայեղացիք Կարմիր ծովէն անցած ատեն Եգիպտոսացւոց ինչ պատահեցաւ:

Պ. Խորայեղացիք Աստուծոյ հրամանաւն իրենց ճամբան դէպ ի Կարմիր ծովին քովն անապատը յա-

ռաջ տարին: Աստուած ցորեկներն ամպէ սիւնով ու գիշերները հրեղէն ամպով իրենց կ'առաջնորդէր: Երբ որ Կարմիր ծովին եզերքը հասան, Փարաւոն զիւրեք թող տալուն զղջալով՝ շուտ մը պատերազմական կառքերը պատրաստել տուաւ ու բոլոր ձիաւոր զօրքովն անոնց ետեւէն հասաւ: Բայց Մովսէս իւր գաւազանը Կարմիր ծովուն վրայ երկընցուցածին պէս, ջուրը երկու բաժնուեցաւ, եւ հով մ'ելլելով՝ ծովուն յատակը

չորցուց, որով Խորայեղացիք առանց ոտուընին թրջելու մէջէն սկսան երթալ: Եգիպտացիք անոնց ետեւէն գացին, բայց երբ որ Խորայեղացիք անցան՝ Մովսէս դարձեալ գաւազանը դէպ ի ծով երկընցուց, եւ մէկէն ջրերը քովէ քով եկան, ու Փարաւոն բոլոր իւր զօրքովը մէջը խեղդուեցաւ:

Հ. Խորայեղացիք Կարմիր ծովէն անցնելէն ետեւ Աստուած զիւրեք ինչպէս հոգաց:

Պ. Խորայեղացիք Կարմիր ծովէն անցնելէն ետեւ, Աւետեաց երկիրն երթալու համար հարկադրեցան անապատներէ անցնիլ, որոնց մէջ ուտելիքի ու խմելիքի պակսութիւն ըլլալով՝ Աստուած հրաշալի եղանակաւ իրենց ջուր կու տար եւ երկնքէն համեղաճաշակ հաշաւ տեղացուց: Այս մանանան, քանի որ Խորայեղացիք անապատներու մէջ էին, ամէն օր կ'իջնար, զոր արեւը չծագած պէտք էին ժողվել, որովհետեւ անկէ ետքը կը հալէր, նոյնպէս երկրորդ օրուան համար չէին կրնար պահել, որովհետեւ կը նետէր (կը հոտէր):

Հ. Խորայեղացիք Ամաղեկացւոց ինչպէս յաղթեցին:

Պ. Խորայեղացիք Սին անապատն եղած ատեն՝ Ամաղեկացիք իրենց վրայ եկան, եւ շատ վնաս ալ ըրին: Մովսէս զՅեսու քանի մ'ընտիր մարդիկներով Ամաղեկացւոց դիմացը խրկեց: Ինքն ալ Ահարոնի ու Ովրի հետ բոլոր մ'ելաւ. հոն ձեռուըններն երկինք վերցուցած Աստուծոյ աղօթելու ժամանակ, Խորայեղացիք կը յաղթէին. իսկ վար իջեցուցած ատեն, Ամաղեկացիք: Աս տեսնելով Ահարոն ու Ովր անոր թեւերուն տակ մտան կեցան, մինչեւ որ Ամաղեկացիք բոլորովին ջարդուեցան:

Հ. Խորայեղացւոց՝ Սինայի անապատն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Խորայեւացիք Եգիպտոսէն ելլելէն երեք ամիս ետքը՝ Սինայի անապատն եկան, եւ մէկ տարւան չափ Սինա լեռան դիմացը բանակեցան, եւ Աստուած նոյն լեռան վրայէն ամպերու մէջէն իրենց դասն պարտաւ։ Եւ երբ տուաւ։ Ետքէն զՄովսէս՝ լեռան վրայ իրեն կան- չելով, 40 օրւան մէջ աստուածային պաշտամանց կարգն անոր սորվեցուց, եւ տաճարաբանեայ պատուի- րաններն երկու քարեղէն տախտակի վրայ գրած տուաւ։

Հ. Խորայեւացիք ինչո՞ւ հորթ պաշտեցին։

Պ. Խորայեւացիք երբ տեսան որ Մովսէս լեռնէն չ'իջնար, Ահարոնի աղաչեցին որ աստուած մը շինէ, որ իրենց առաջնորդէ։ Ահարոն անոնց կամացը զիջաւ, իրենց ոսկեղէն զարդերը բերել տուաւ, եւ ոսկիէ հորթ մը ձուլեց, զոր սկսան պաշտել։ Մովսէս երկու քարեղէն տախտակները ձեռքը լեռնէն իջած ատեն՝ երբ որ հորթը տեսաւ՝ բարկութեամբ ձեռքի քարերը գետինը զարկաւ խորտակեց։ ԶԱհարոն յանդիմա- նելէն ետեւ, Ղեւեայ ցեղը ժողովեց քովը, եւ Աստու- ծոյ կողմանէ անոնց հրամայեց, որ հորթ պաշտողները սրէ անցընեն. այսպէս նոյն օրը 3 հազար հոգւոյ չափ մեռուցին. իսկ հորթը փշրեց եւ ջրի մէջ խառնելով ժողովուրդեան խմցուց։

Հ. Մովսէս զԱստուած ինչպէս հաշտեցուց։

Պ. Մովսէս նորէն լեռն ելաւ եւ հոն 40 օր կեցաւ, զԱստուած ժողովուրդեան հետ հաշտեցուց, ու երկու ուրիշ քարեղէն տախտակ առաւ։ Այն տեղը զԱստուած տեսնելով, երեսներն այնպէս փառաւո- րուած էին, որ ոչ ոք երեսը կրնար նայիլ, անոր հա- մար ալ միշտ երեսը քողով կը ծածկէր։

Հ. Աստուած Խորայեւացւոց տրտուռնքն ինչպէս պատժեց։

Պ. Խորայեւացիք Սինայի անապատէն դէպ ի Փառանու անապատը ճամբայ ելան։ Երեք օր քալե- լով յոգնեցան, եւ Աստուծոյ դէմ տրտնջեցին։ Աս- տուած հուր բորբոքելով՝ բանակին մէկ մասն այրեց։ Այս պատժէն չնրատուելով՝ ժողովուրդը կը տրտն- ջէր ու միս կ'ուզէր։ Աստուած անոնց բաղձաւքը կա- տարեց, անհամար բազմութեամբ լորամարգի խաւրեց, զորոնք ապխտեցին ու կերան. բայց միսը դեռ բերան- նին էր, երբ Աստուծոյ պատիժն իրենց վրայ հասաւ, եւ հազարաւոր մարդիկ մեռան։

Հ. Մովսէս քանանացւոց երկիրը լրտեսել տալուն պատճառաւ ինչ պատահեցաւ։

Պ. Եւրբ որ Աստուծոյ հրամանաւ տասուերկու ցեղին մէջէն մէկ մէկ հոգի ընտրելով, քանանացւոց երկիրը լրտեսելու խրկեց, որոնց մէջն էին ֆաղեբ եւ Յեսուր։ Լրտեսները 40 օրէն դարձան, եւ նոյն երկրին վրայ շատ չափազանց բաներ պատմելով՝ ժողո- վուրդը վախեցուցին, որով ապստամբեցան եւ կ'ուզէին ուրիշ առաջնորդ մ'ընտրելով Եգիպտոս դառնալ։

Հ. Խորայեւացիք Եգիպտոս դառնալ ուզելուն համար Աստուած իրենց ինչ պատիժ տուաւ։

Պ. Աստուած իրենց բարկանալով կ'ուզէր զի- րենք ջնջել, բայց Մովսէսի աղաչանացը համար ներեց, միայն թէ պատիժ տուաւ որ անոնց ճամբորդութիւնը 40 տարի տեւէ, եւ 20 տարւոնէ վեր եղողներն Աւե- տեաց երկիր չկարենան մտնել, Յեսուրն ու ֆաղեբը դուրս հանելով, որոնք յԱստուած վստահացած՝ ժո- ղովուրդը յառաջ երթալու կը յորդորէին։

Հ. Աստուած անապատին մէջ Խորայեւացւոց ինչպէս ջուր տուաւ։

Պ. Խորայեւացիք 40 տարի թափառելէն ետեւ, վերջի տարին Սին անապատը կադէս եկան բանակեցան: Հոս ժողովուրդը՝ ջրոյ պակսութեան համար Մովսեսի ու Ահարոնի դէմ տրտնջեց: Անոնք Աստուծոյ դիմեցին, եւ անոր հրամայելովն՝ ապառաժ քարէն ջուր բխեցուցին: Բայց իրենք ալ երկմտելուն համար՝ Աւետեաց երկիրը չմտնելու պատիժն ընդունեցան:

Հ. Այս ատեններն այլազգիներուն կողմանէ Խորայեւացւոց ինչեր պատահեցան:

Պ. Այս ատեններն Եդոմի թագաւորը՝ թող չտուաւ Խորայեւացւոց որ իւր երկրէն անցնին, ու զօրքով անոնց վրայ եկաւ. Խորայեւացիք Հովը լեռը փախան: Հոն Ահարոն 123 տարւան մեռաւ: Նոյնպէս Արադադ՝ Քանանացւոց թագաւորն՝ Խորայեւացւոց իւր երկիրները մօտենալը տեսնելով, զօրքով վրանին եկաւ, բայց Խորայեւացիք անոնց յաղթեցին: Խորայեւացիք կարմիր ծովուն մօտերը դառնալով, ճամբու աշխատութենէն յոգնած՝ սկսան Մովսեսի եւ Աստուծոյ դէմ տրտնջել. Աստուած իրենց բարկանալով՝ վրանին թունաւոր օձեր խրկեց, որ իրենց խայթուած ծովը ժողովուրդը կը սպաննէին: Մովսէս նորէն Աստուծոյ դիմեց, եւ Աստուծոյ հրամանաւր պղնձէ օձ մը ձուլեց ու կանգնեց, որուն նայողը կը բժշկուէր:

Հ. Խորայեւացիք ուրիշ ո՞ր թագաւորներուն յաղթեցին:

Պ. Խորայեւացիք կարմիր ծովուն մօտերէն ետ դարձան, եւ Մովսէսացւոց երկրին սահմանները հասան, եւ սկսան Քանանացւոց երկրին կամաց կամաց տիրել: Նախ Ամովը հացւոց Սեհոն թագաւորին՝ ու Բասանու Ուզ թագաւորին պատերազմաւ յաղթեցին, իրենց երկրէն անցնելու թող չտալուն համար: Անկէ ետքը Մովսէսացւոց երկրին կողմերը՝ Երիքովի դիմացը բանակեցան:

Հ. Բաղակ թագաւորն Խորայեւացւոց յաղթելու համար Բաղամէն ինչպէս խրատուեցաւ:

Պ. Բաղակ Մովսէսացւոց թագաւորը Խորայեւացւոցմէ փախնալով՝ Բաղամ մարգարէն կանչեց որ գայ Խորայեւացիներն անիծէ: Բաղամ եւ հեծած ճամբայ ելաւ. բայց ճամբան աներեւոյթ հրեշտակ մը դիմացն ելլելով՝ էջը կեցաւ, եւ երբ որ Բաղամ՝ որ հրեշտակը չէր տեսներ, իշուէն չարաչար կը զարնէր, այն ատեն էջն իրեն հետ գանգատելով սկսաւ խօսիլ: Բաղամու աչքը բացուելով տեսաւ հրեշտակը, որ զինքն յանդիմանեց ու ըսաւ որ երթայ՝ բայց ինչ որ Աստուած իրեն ըսէ՝ ան խօսի: Այսպէս Բաղամ իւր կամացը դէմ ժողովուրդն օրհնեց ու Բաղակ զինքը վերնտեց օրհնելուն համար:

ՀԱՏՈՒՄԻ Պ.

Հոռոյթ:

Հ. Բեթղեհէմէն Մովսէս երկիրը գաղթած ընտանիքն ո՞րն է եւ ի՞նչ եղաւ:

Պ. Վատաւորաց ժամանակները (1280—1268) մեծ սովի պատճառաւ՝ Եդիմեյէք անուն Բեթղեհէմացի Հրեայ մը իւր Նոոմի կնոջն ու երկու որդւոցը հետ Մովսէսացւոց երկիրը գնաց, եւ հոն մեռաւ. մեռան երկու որդիքն ալ որ այն տեղէն մէյմէկ Մովսէսացի հարս առեր էին: Անկէ ետեւ մտածեց Նոոմին որ որդւոցն այրիները հոն թողու եւ ինքն իւր հայրենիքը դառնայ. բայց անոնք իրենց սկեսրէն չէին ուզեր զատուիլ:

Հ. Ո՞վ Հրէաստան եկաւ Նոոմիայ հետ:

Պ. Այրիներէն մէկը հազիւ շատ դժուարութեամբ մնաց իւր երկիրը. իսկ միւսը՝ որ Հուրի կը-

սուէր՝ անկարելի եղաւ հոռոմինէն բաժնել. եւ բնա-
կութեամբ եւ ազգաւ եւ կրօնիւ կ'ուզէր անոր հետ մէկ
ըլլալ: Այսպէս երկուքը միատեղ Բեթղէհէմ՝ եկան:
Բայց շատ աղքատ ըլլալնուն՝ Հռութ հնձուած ար-
տերու վրայ հասկաքաղ պտըտելով (գարւոյ մնացորդ-
ները ժողովելով) իւր եւ սկեսրոջն ապրուստը կը ճարէր:

Հ. Հռութ ինչպէս հաստատուեցաւ Բեթղէհէմ:

Պ. Բեթղէհէմ քաղաքը՝ Եղիմէլէքի ազգա-
կաններէն՝ բարի եւ հարուստ մէկը կար Բոոս անուամբ.
երբ որ Հռութ անոր արտերուն վրայ կը պտըտէր,
մարդը Հռութայ ո՞վ ըլլալն ու հոռոմինայ վրայ ինչ
սէր ունենալը լսած ըլլալով՝ շատ սիրեց զՀռութ ու
մեծարեց. եւ վերջապէս իրեն կին առաւ այն օտա-
ւազգի, բայց Աստուծոյ ժողովրդեան խառնուած այ-
րին, որմէ ծնաւ Ովբէդ՝ որ աստուածահօր Գաւթի
մարգարէին պապն է. — եւ ասոր զաւակէն ծնաւ
Փրկիչն ի Բեթղէհէմ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե.

ԻՍՐԱԵԼԱՅԻՈՑ ԱԻԵՏԵԱՅ ԵՐԿԻՐԸ ՄՏՆԵԼԷՆ ՄԻՆՁԵՒ
ՍԱՒՈՒՂԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐԵԼԸ
(1460—1092)

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ. Ա.

Յետո:

Հ. Եբբ որ Իսրայելացիք Աւետեաց երկրին դիմացը
հասան, Մովսէս իւր տեղը զո՞վ առաջնորդ դրաւ, եւ ինք ո՞ր
եւ քանի՞ տարւան մեռաւ:

Պ. Եբբ որ Իսրայելացիք Աւետեաց երկրին
դիմացը հասան, Մովսէս իւր տեղը զՅեսու Իսրայե-
լացւոց առաջնորդ դրաւ, եւ զերենք Աստուծոյ հաւա-

տարիմ՝ մնալու յորդորելէն ետքը՝ Նաբաւ լեռն ելաւ,
եւ անկէ բոլոր ժողովուրդն օրհնելէն ու Աւետեաց
երկիրը տեսնելէն ետքը, 120 տարւան մեռաւ: Հրեշ-
տակներն անոր մարմինը գերեզման մը թաղեցին, որ
մինչեւ այս օրս անծանօթ է:

Հ. Յեսու ինչպէս Իսրայելացիները Յորդանան գետէն
անցուց:

Պ. Յեսու տապանակը ժողովրդեան առջեւէն տա-
նել տուաւ. եւ քահանայք երբ իրենց ոտքը Յորդանան
գետին մէջ դրին՝ ջրերը անմիջապէս ճեղքուեցան ու ժո-
ղովուրդը մէջէն դիմացի կողմն Աւետեաց երկրն անցաւ:

Հ. Երեբով քաղաքն ինչպէս առնուեցաւ:

Պ. Յորդանանէն անցնելէն ետեւ Իսրայելիք
Երեբով հասան, Աստուծոյ հրամանաւն եօթն օր՝
տապանակը մէկտեղ՝ քաղքին բոլորովը դառնալով՝

երբ եօթներորդ օրն եօթն անգամ փողերն հնչեցուցին, քաղքին ամուր պարիսպները՝ ժողովրդեան աղաղակէն ու փողերուն ձայնէն կործանեցան եւ անով քաղաքն առնուեցաւ:

Հ. Յետու Աւետեաց երկիրն ինչ կերպով բաժնեց:

Պ. Յետու բազմաթիւ դիւցազնական պատերազմներով կամաց կամաց ամրողջ երկրին տիրեց, եւ բոլոր երկիրն Խորայեւացւոց 12 ցեղերուն բաժնեւէն ետքը, խոր ծերութեամբ վախճանեցաւ:

ՀԱՏՈՒՄ Ժ Բ.

Դաստառորք. Գեղեոնէն մինչեւ Սամիսոն:

Հ. Յետուայ մեռնելէն ետեւ Խորայեւացւոց առաջնորդն ո՞վ եղաւ:

Պ. Յետուայ մեռնելէն ետեւ խել մը տարի ժողովրդեան մէջէն ծերագոյններն ու երեւելիներն առաջնորդութիւն կ'ընէին ու պատերազմ կը մղէին:

Հ. Խորայեւացիք ո՞րչափ ատեն առանկ կառավարուեցան:

Պ. Խորայեւացւոց յաջողութիւն էր՝ քանի որ իրենց նախնեաց կրօնին մէջ հաւատարիմ կը մնային. բայց երբ որ իրենք Աստուծմէ կը հեռանային, Աստուած ալ իրենցմէ կը հեռանար ու զիրենք թշնամեաց ձեռքը կը մատնէր: Ասով կը զգաստանային եւ զղջալով առ Աստուած կը դառնային եւ Աստուած ալ իրենց մէջէն բարեպաշտ դիւցազներ (դատաւորներ) կը հանէր որ զիրենք թշնամեաց ձեռքէն կ'ազատէին: Այս դատաւորներուն մէջէն ամէնէն նշանաւորն է Գեդէոն:

Հ. Գեդէոն ինչպէս դատաւոր եղաւ Խորայելի:

Պ. Երբ որ Խորայեւացիք Մադիանացւոցմէ կրած նեղութիւններէն զգաստացած՝ Աստուծոյ դիմեցին, Աստուած իրենց զԳեդէոն խաւրեց:

Հ. Գեդէոն Մադիանացւոց ինչպէս յաղթեց:

Պ. Գեդէոն զօրաւոր բանակ մը կազմեց: Բայց Աստուած Գեդէոնի զօրքն անհամեմատ քիչցուց, որպէս զի Խորայեւացիք չըսեն թէ Մենք մեր զօրութեամբն ազատեցանք. ուստի Գեդէոնի հրամայեց որ զօրքը ջուր խմելու տանի, եւ շան պէս լափողները հետն առնու, որ 300 հոգի էին, եւ առանց զէնքի, մինակ մէկ ձեռքերնին փող ու մէկալ ձեռքերնին պարապ սափոր ըլլայ՝ մէջը վառած ջահով: Գեդէոն այս ամէն բան կատարեց, ու կէս գիշերանց ամէն ալ փողերնին սկսան հնչեցընել, սափորները գետինը զարնելով կոտորել ու կանչել «Մաւ Տեաւ է Գեդէոնի»: Ասով Մադիանացւոց վրայ այնպիսի վախ մ'ինկաւ, որ շփոթելով սկսան իրար կոտորել ու փախչել:

ՀԱՏՈՒՄ Ժ Գ.

Սամիսոն, Հեղի ու Սամոնի:

Սամիսոն:

Հ. ԶԽորայեւացիք Փղշտացւոց ձեռքէն ո՞վ ազատեց:

Պ. ԶԽորայեւացիք Փղշտացւոց ձեռքէն ազատեց Սամիսոն՝ որ Նազովրեցի (ուխտաւոր Աստուծոյ) էր. գլխուն մազերը կտրելը, գինի ու օղի խմել իրեն արգելուած էր:

Հ. Սամիսոն ինչպէս յաղթեց Փղշտացւոց:

Պ. Սամիսոն Փղշտացւոց յաղթեց անոնց զանազան փնասներ հասցընելով: 1. Անգամ մը 300 շաւառ բռնած՝ երկ երկու հատ պոչերնէն իրարու կպեց, ու մէջտեղը վառուած ջահեր հաստատած՝ Փղշտացւոց ցորենի արտերուն մէջ թողուց, որով ա-

նոնց կտրած ցորենի որաները մինչեւ նաեւ այգիներն ու ձիթենիներն այրեցան ու մոխիր դարձան: 2. Փղշտացիք այս բանիս ոխն առնելու համար զՍամիսոն ձեռք ձգել կ'ուզէին. Զուգայի ցեղը թշնամիէն վախճալով՝ զՍամիսոն բռնեցին հաստ չուաններով կապեցին եւ անոնց խաւրեցին: Բայց Սամիսոն փղշտացւոց առջեւն որ եկաւ՝ մէկէն չուանները փրցուց, եւ հոն իշու ձեռք մը գտնելով՝ անով 1000 մարդ սպաննեց: 3. Անգամ մ'ալ փղշտացւոց Գաղա քաղաքը գտնուելով, տեղացիք քաղքին դռան քով մարդ սպասցուցին, որ դուրս ելած ատեն զինքը բռնեն մեռցընեն, Բայց Սամիսոն կէս գիշերին ելաւ քաղքէն դուրս սեմովն ու նգովը տեղէն հանեց կոնակը զարկաւ, տասը ժամ հեռու լեռան մը գլուխը ձգեց գնաց:

Հ. Փղշտացիք կրցան վերջապէս զՍամիսոն ձեռք ձգել:

Պ. Փղշտացիք վերջապէս զՍամիսոն ձեռք ձգեցին: Որովհետեւ Սամիսոն իւր Գալիլա կնոջն աղաչանքէն ու լացքէն յաղթուելով, անոր յայտնեց թէ իւր զօրութիւնը մազերուն վրայ է. ուստի ասիկայ Սամիսոնին քնացած ատենն անոր մազերը կտրելով՝ ոյժը հատաւ. թշնամիք եկան զինքը բռնեցին, երկու աչուրները փորեցին, եւ շղթայի զարնելով՝ ալիւր աղալ կու տային:

Հ. Սամիսոն ինչպէս մեռաւ:

Պ. Անգամ մը փղշտացւոց նախարարները ժողովեցան տօն մը կատարելու համար. հոն զՍամիսոն ալ բերել տուին, որ անով զուարճանան. եւ երբ որ սկսան զինքը ծաղր ընել, Սամիսոն Աստուծոյ իւր յառաջուան զօրութիւնը խնդրելով՝ շէնքին երկու սիւները գրկեց այնպէս մը թօթուեց՝ որ տունը փլաւ, ու մէջիններով մէկտեղ ինքն ալ մեռաւ:

Հեղի ու Սամիսոն:

Հ. Ո՞վ էր Հեղի:

Պ. Հեղի թէ քահանայապետ եւ թէ դատաւոր էր Սամիսոնէն ետքը: Իւր երկու որդիքն՝ Ոփնի ու Փենեհէս՝ քահանայ էին, բայց շատ անիրաւութիւններ կ'ընէին, իսկ Հեղի այն բաները տեսնելով ալ զիրենք չէր պատժեր:

Հ. Հեղի ասոր համար ինչպէս պատժուեցաւ:

Պ. Հեղի ասոր համար այս կերպով պատժուեցաւ: Անգամ մ'որ Խորայելացիք դարձեալ փղշտացւոց հետ պատերազմ ունեցան, եւ շատ մարդ կորսընցուցին, նորէն չյաղթուելու մտօք տապանակը բանակ բերել տուին: Սակայն 30 հազար հոգի կորսընցընելով նորէն յաղթուեցան, եւ տապանակն ալ թշնամեաց ձեռքն ինկաւ: Ոփնի ու Փենեհէս մեռան. իսկ Հեղի այս բաներուս բօթն (գէշ լուրն) առնելով՝ յանկարծ աթոռէն ինկաւ ու վախճանեցաւ:

Հ. Հեղիէն ետքը ժողովուրդն ո՞վ կը կառավարէր:

Պ. Հեղիէն ետքը ժողովուրդը կը կառավարէր Սամուէլ, սուրբ մարգարէ մը: Ասիկայ ժողովուրդն Աստուծոյ հետ հաշտեցընելու ետեւէ եղաւ, ուստի եւ զանոնք Մասեփաթ ժողովեց ու հոն Աստուծոյ հաշտութեան զոհ մատոյց. բոլոր ժողովուրդն իրենց ըրածներուն վրայ զղացին եւ Աստուծոյ թողութիւն խնդրեցին: Փղշտացիք ասոնց ժողովիւ յարմար առիթ առնելով՝ վրանին յարձակեցան. բայց Սամուէլ Աստուծոյ ողջակէզ մատոյց: Աստուած որոտալու ձայնով մ'անոնց մէջ շփոթութիւն ձգելով՝ զիրենք փախչելու ստիպեց:

Հ. Փղշտացիք գերի առած տապանակն ինչ ըրին:

Պ. Փղշտացիք գերի առած տապանակն ետ խաւ-
րելու ստիպուեցան, վասն զի Աստուած անոնց վրայ
չարաչար հարուածներ խաւրեց. անոր համար զանի-
կայ նոր կառքի մը վրայ դրին ու երկու երինջ ըծեցին,
թող տուին որ երթան: Ասոնք ճամբայ ելլելով՝ շիտակ
Բեթսամիւս եկան: Տեղացիք տապանակին գալը տեսնե-
լով շատ ուրախացան. բայց այն ուրախութիւնը շուտ մը
տրտմութեան փոխուեցաւ, երբ որ ժողովըդէն 50 հա-
զար հոգի ինկաւ մեռաւ, օրինաց դէմ՝ հետաքրքրու-
թեամբ անծածկոյթ տապանակին նայելուն համար:

Հ. Իսրայելացիք ինչո՞ւ թագաւոր ուղեցին:

Պ. Սամուէլի ծերութեան ատեն՝ իւր երկու որ-
դիքը դատաւորութիւն ընելով՝ ժողովուրդը շատ
բռնութիւններով կը նեղէին. անոր համար Իսրայէլա-
ցիք Սամուէլէն թագաւոր ուղեցին: Սամուէլ թէպէտ
եւ ի սկզբան ընդդիմացաւ, բայց Աստուծոյ խորհուրդ
հարցընելէն ետեւ անոնց խնդիրքն ընդունեցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ձ.

ԹԵԳԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՍԳԻՋԲԵՆ ՄԻՆՁԵՒ
ԵՐԿՈՒ ԲԱԺՆՈՒԻԼԸ

(1092—970)

Հ Ս Տ Ո Ւ Ա Ժ Ա.

Մատոյ:

Հ. Ո՛չ եղաւ առաջին թագաւորը:

Պ. Սաւուղ եղաւ առաջին թագաւորը, զոր Սա-
մուէլ Աստուծոյ հրամանան օծեց, երբ որ անիկայ
իւր հօրը կորսուած էշերուն ուր ըլլալն իրեն հարցը-
նելու եկած էր:

Հ. Սաւուղայ առաջին գործքն ինչ եղաւ:

Պ. Սաւուղայ առաջին գործքն եղաւ զՊաղեստին
թշնամիներէն ազատել, որոնք երկիրը կ'աւերէին:
Ուստի նախ Ամոնացւոց յաղթելով՝ երկրէն վռնտեց,
որով համարում ստացաւ, եւ առհասարակ ամէնէն
ընդունուեցաւ: Ետքը Փղշտացւոց դէմ ելաւ, որոնք
Հրէաստանի բոլոր դարբնոցները վերուցած էին, որ-
պէս զի Հրեայք չկարենան դէնք շէնել: Սաւուղ եր-
կրագործութեան գործիքներով անոնց վրայ գնաց, եւ
իւր որդւոյն Յովնաթանայ քաջութեամբն անոնց սաս-
տիկ ջարդ տալով՝ բոլորովին հալածեց: Նոյն յաջո-
ղութիւնն ունեցաւ միւս թշնամեաց դէմ ալ:

Հ. Ամաղեկացւոց դէմ ինչո՞ւ պատերազմ բացաւ:

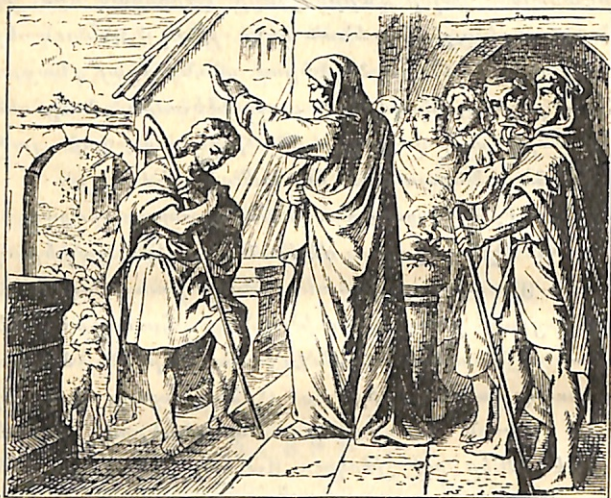
Պ. Ամաղեկացւոց դէմ անոր համար պատերազմ
բացաւ Սաւուղ, որովհետեւ անոնք յառաջագոյն Իս-
րայելացւոց շատ նեղութիւններ հասուցած էին:
Ուստի Աստուած Սամուէլ մարգարէին ձեռքովը
Սաւուղայ պատուիրեց որ Ամաղեկացւոց վրայ եր-
թայ, բոլորն ալ իրենց անասուններովը մէկտեղ
ջարդէ, մէկը ողջ չթողու: Սաւուղ գնաց յաղթեց.
բայց Աստուծոյ հրամանին դէմ՝ անոնց Ագագ
թագաւորն ու կենդանեաց ընտիրները զատեց առաւ,
Աստուծոյ զօհ մատուցանելու համար:

Հ. Աստուած այս անհնազանդ թագաւորին ինչ ըրաւ:

Պ. Աստուած այս անհնազանդ թագաւորն երեսէ
ձգեց, ու զՍամուէլ անոր խրկեց որ իմացընէ: Սամուէլ
գնաց եւ ըսաւ. Հնազանդութիւնը զօհէն աւելի հաճոյ
է Աստուծոյ, եւ ասոր համար Աստուած զքեզ երեսէ
ձգեց, եւ քու տեղդ հնազանդ թագաւոր մը պիտի
դնէ: Անկէ ետքը Սամուէլ զԱգագ առջեւը բերել տա-
լով, իւր ձեռքովը զանիկայ մեղցուց:

Հ. Աստուած Սաւուղայ տեղ ղով թագաւոր դրաւ:

Պ. Աստուած Սաւուղայ տեղ թագաւոր դրաւ զԴաւիթ, Յեսսէի պղտիկ որդին, զոր Սամուէլ բեթղեհէմի մէջ Սաւուղէն գաղտուկ թագաւոր օծեց: Ասիկայ իբր 20 տարւան առաքինի եւ զօրաւոր պատանի մըն էր:

Հ. Դաւիթի օծուելէն ետքը Սաւուղայ վիճակն ինչպէս եղաւ:

Պ. Դաւիթ թագաւոր օծուելուն պէս Աստուծոյ Հոգին Սաւուղէն ելաւ՝ Դաւիթի վրայ եկաւ. իսկ սատանան զՍաւուղ միշտ կը տանջէր: Ասոր դարման մը գտնել ուզելով՝ Սաւուղայ քնար զարնող մը փնտռեցին, եւ գտան զԴաւիթ, որ իւր ու քնարին անոյշ ձայնովն անոր սրտին նեղութիւնը կը փարատէր. ասով միանգամայն անոր սիրելի ալ եղաւ:

Հ. Ո՞վ է Գողիաթ. զինքն ո՞վ սպաննեց եւ ի՞նչպէս:

Պ. Փղշտացիք դարձեալ Խորայեցւոց դէմ պատերազմի ելան: Փղշտացւոց մէջ Գողիաթ անունով հսկայ մէկը կար, որ ամէն օր իւր բանակէն դուրս կ'ելէր, ու Խորայեցւոցմէ մէկը կը հրաւիրէր կռուելու, բայց ոչ ոք կը համարձակէր: Միայն Դաւիթ այս հրաւերն յանձն առաւ, եւ Սաւուղայ հրամանաւը՝ գաւազանն ու պարսատիկը հինգ քարով հետն առած հսկային դիմացն ելաւ, ու պարսատիկով քարը գլխուն զարնելուն պէս Գողիաթ գետինը փռուեցաւ: Դաւիթ անմիջապէս անոր սուրը քաշեց, գլուխը կտրեց առաւ, ու թշնամին յաղթուեցաւ:

Հ. Սաւուղ զԴաւիթ ինչո՞ւ կը հալածէր:

Պ. Սաւուղ տեսնելով որ Դաւիթ իւր դիւցազնական գործերովն ամէնէն կը մեծարուի, առիթ կը փնտռէր զԴաւիթ մեռցընելու:

Հ. Սաւուղ ի՞նչ առիթի մէջ զԴաւիթ մեռցընել ուզեց:

Պ. Անգամ մը՝ երբ որ չար հոգիէն նեղուած ատեն՝ Դաւիթ առջեւը քնար կը զարնէր, Սաւուղ ձեռքի գեղարդը վրան նետեց. բայց բախտով Դաւիթ կրցաւ խոյս տալով ձեռքէն պրծիլ:

Հ. Ուրիշ ի՞նչ որոգայթ լարեց Դաւթի:

Պ. Սաւուղ զԴաւիթ մեռցընելու մտքով ուրիշ որոգայթ մ'ալ լարեց. խոստացաւ Դաւթի՝ որ իւր աղջիկն անոր կնութեան կու տայ՝ եթէ 100 փղշտացի մեռցընէ, յուսալով որ այս առթով Դաւիթ կը մեռնի: Դաւիթ խնդիրքը կատարեց ու 200 փղշտացի մեռցընելով Սաւուղայ աղջիկն զՄեղքող կին առաւ: Դաւիթ երբ որ Սաւուղի ձեռքէն տուն փախած էր, Սաւուղ մարդ խրկեց որ գիշերանց զինքը բռնեն բերեն, որպէս զի առտու ինքն անձամբ սպաննէ: Իսկ

Մեղքող հօրը միտքն իմանալով՝ զԴաւիթ պատուհանէն վար իջեցուց ու փախուց: Դաւիթ Սամուէլի քով գնաց:

Հ. Սաւուղ զԴաւիթ հալածելէն ետ կեցաւ:

Պ. Սաւուղ զԴաւիթ հալածելէն ետ չկեցաւ, վասն զի երբ իմացաւ թէ Դաւիթ Սամուէլի քով գացեր է, մարդ խաւրեց որ զինքն առնուն գան. բայց անոնք մարգարէին տունը մտնելուն պէս՝ Աստուծոյ Հոգին վրանին գալով սկսան մարգարէանալ: Սաւուղ անձամբ ելաւ եկաւ. բայց Աստուծոյ Հոգին անոր վրայ ալ գալով՝ ինքն ալ մարգարէացաւ: Անկէ ետեւ Սաւուղ անդադար Դաւթի ետեւէն ինկած մեռցընել կ'ուզէր:

Հ. Դաւիթ Սաւուղայ ուրիշ հալածանքներէն ինչպէս ազատեցաւ:

Պ. Դաւիթ երբ որ անապատներու մէջ, լեռներու եւ դաշտերու վրայ կը թափառէր, Սաւուղ գունդ մը մարդ խաւրեց ետեւէն որ զինքը գտնեն ու բռնեն: Բայց այս ամէն բան պարապի ելաւ, վասն զի Աստուած զԴաւիթ կը պաշտպանէր:

Հ. Դաւիթ այս հալածմանց ատեն ինչ ըրաւ:

Պ. Դաւիթ այս հալածմանց համբերեց ու մեծանձնութեամբ տարաւ, եւ միշտ փախչելով կրցաւ ինք զինքը պաշտպանել: Նախ Սամուէլի քով եւ ետքը Զիփ անապատը գնաց. անկէ դարձեալ փախաւ, ու Նաբուէն՝ գէշ, եւ անոր Լեֆթի կնոջմէն աղէկ ընդունելութիւն գտաւ: Աերջապէս տեսնելով որ հայրենակիցներուն քով ապահով պիտի չըլլայ, Գեթացուց Անքուս թագաւորին գնաց, որ անոր զՍիւկելակ տուաւ բնակելու համար:

Հ. Դաւիթ ինչ մեծանձնութեամբ Սաւուղայ չդպաւ:

Պ. Դաւիթ շատ եղանակաւ կրնար զՍաւուղ իւր կենացը թշնամին մեռցընել, բայց չմեռցուց: Անգամ մ'որ Սաւուղ այրի մը մէջ պահուրտած կը քնանար, ներս մտաւ եւ անոր ղգեստին ծայրէն կտոր մը կտրեց առաւ: Ուրիշ անգամ մ'ալ գիշերանց Սաւուղի վրանը մտաւ, ու մինակ գեղարդն ու ջրոյ ամանն առաւ բանակէն դուրս ելաւ: — Այսու ամենայնիւ Սաւուղ զինքն հալածելէն չդադրեցաւ:

Հ. Սաւուղ ինչպէս մեռաւ:

Պ. Սաւուղ երբ որ Փղշտացուց հետ սաստիկ պատերազմ կ'ընէր, թշնամիէն մահացու վերք մ'առաւ, եւ թշնամիէն մեռած չըսուելու համար՝ իւր սրոյն վրայ ինկաւ ինք զինքն սպաննեց: Դաւիթ Սաւուղայ մահն որ լսեց՝ շատ տրտմեցաւ, վրան լացաւ ու սուգ բռնեց:

ՀԱՏՈՒՄ Բ.

Դաւիթ:

Հ. Դաւիթ իւր թագաւորութիւնն ինչպէս ձեռք առաւ:

Պ. Դաւիթ Սաւուղայ մեռնելէն ետեւ Աստուծոյ հաւանութեամբն իրեններուն հետ Քեբբոն քաղաքն եկաւ, եւ հոն Յուդայի ցեղը զինքը թագաւոր օծեց. իսկ միւս ցեղերը զՅեբուսթէ Սաւուղայ որդին: Բայց երբ որ 7½ տարի ետքը Յեբուսթէ սպանուեցաւ, Դաւիթ բոլոր Իսրայելի՝ այսինքն տասուերկու ցեղերուն վրայ թագաւոր եղաւ:

Հ. Դաւիթ իւր կառավարութիւնն ինչպէս սկսաւ:

Պ. Դաւիթ իւր կառավարութիւնը շատ բարեպաշտութեամբ սկսաւ: Իւր աստուածապաշտութեան առաջին գործքն եղաւ՝ տապանակը մեծ հան-

դիտութեամբ Երուսաղէմ փոխադրել: Ինքն իսկ Դաւիթ տապանակին առջեւէն կաքաւելով ու խաղալով կ'երթար շնորհակալութեան երգ երգելով:

Հ. Դաւիթ ինչ պատերազմներ ըրաւ:

Պ. Դաւիթ բոլոր Խորայեւացւոց թագաւոր ճանչցուելուն երրորդ տարին, Սիոնի լեռան վրայի ամրոցը բնակող Յեթ-սուրբները պաշարելու գնաց, անոնց յաղթեց, եւ ամրոցն առաւ: Անկէ ետքը Փղշտացւոց վրայ քալեց ու յաղթեց: — Այս պատերազմին մէջ Դաւիթ սաստիկ ծարաւելով, երեք զօրապետ թշնամեաց բանակը պատուեցին, գացին իրեն Բեթլէէմի ջուր բերին. բայց Դաւիթ չխմեց, այլ Աստուծոյ նուիրեց: Խորայեւացիները մնացած թշնամիներէն ալ ապահովցընելու համար Մովաբացւոց, Եդոմացւոց, Ասորւոց ու Ամոնացւոց դէմ պատերազմ բացաւ՝ եւ եօթը տարի շարունակ անոնց հետ կռուելէն ետեւ Աստուծոյ օգնութեամբ զանոնք նուաճեց: Այսպէս անոնցմէ շատ ոսկի արծաթ ժողովեց շինուելու տաճարին համար:

Հ. Այս բարեպաշտ թագաւորն ինչպէս մեղանչեց:

Պ. Այս բարեպաշտ թագաւորը՝ Յովթաբու՝ Ամոնացւոց Ռաբաթ քաղաքը պաշարած ատեն Երուսաղէմ մնացած էր, եւ իւր Ուրիա զօրապետին կնոջը Բեթսաբէին հետ մեղանչեց: Եղածը գաղտնի պահելու համար զՈւրիա պատերազմին վտանգաւոր տեղը դնել տալով մեռցընել տուաւ. եւ զԲերսաբէ իրեն առաւ:

Հ. Դաւիթ ինչպէս նորէն զգաստացաւ:

Պ. Եւրբ Նաթան մարգարէն Աստուծոյ կողմանէ եկաւ, քողովաւ Դաւիթի առակով մ'անոր երկու մեղացը մեծութիւնն առջեւը դրաւ, Դաւիթ ըրածը

ճանչցաւ, սրտանց՝ Մեղայ ըսաւ, ապաշխարեց, եւ Աստուծմէ թողութիւն խնդրեց: Նաթան ըսաւ, Աստուած մեղքդ թողուց, բայց մեղացդ պատիժը պիտի կրես:

Հ. Որո՞նք էին այս պատիժները:

Պ. 1. Բերսաբէէն ունեցած զաւակը մեռաւ, որուն կենացը համար Դաւիթ շատ աղաչած ու լացած էր. 2. իւր Ամոն որդին Աբեսողոմէն սպանուեցաւ. եւ 3. Աբեսողոմ որդին իրմէ ապստամբեցաւ:

Հ. Աբեսողոմ ինչպէս հօրմէն ապստամբեցաւ:

Պ. Աբեսողոմ հօրը թագաւորութեան աչք դրած ըլլալուն՝ բոլոր ժողովուրդեան սիրտն իրեն շահեցաւ, եւ զօրքով Երուսաղէմ թագաւորական քաղաքը մտաւ: Դաւիթ ստիպուեցաւ իրեններովը լալով ու բոկոտն Երուսաղեմէն ելել փախչել: Փախչելու ատեն Սաուուրի ազգականներէն Սեմէի անուն մէկը դիմացն ելելով, սկսաւ զինքը նախատել ու վրան քար նետել: Դաւիթ այս նախատիկքը Աստուծոյ ձեռքէն եկած համարելով համբերեց:

Հ. Աբեսողոմայ ապստամբութեան վախճանն ինչ եղաւ:

Պ. Եւրբ որ Աբեսողոմ կը գանդաղէր, Դաւիթ զօրք ժողովեց եւ Մանայիմի քով իւր որդւոյն զօրացը հետ զարնուեցաւ. 20 հազար հօգի մեռաւ, եւ մնացածներն ցիր ու ցան եղան. իսկ Աբեսողոմ իւր ջորւովն անտառի մէջէն փախած ատեն, կաշնոյ մը ձիւղերուն վրայ մագերէն կախուեցաւ մնաց: Յովթաբ աս լսելուն պէս շուտ մը հօն վազեց եւ երեք նետով սիրտը զարկաւ: Աբեսողոմայ մահը Դաւթի սրտին մեծ ցաւ պատճառեց, ու լալէն չէր դադարեր:

Հ. Դաւիթ ուրիշ ինչ մեղք գործեց եւ ինչ պատիժ ընդունեցաւ:

Պ. Գաւիթ սնապարծութեամբ իւր ժողովուրդը համրել տուաւ, եւ Աստուած Դաւթին ու ժողովրդեան մեծամեծ յանցանքները պատժելու համար՝ Դաւթի ընտրել տուաւ կամ երեք տարի «Վ», կամ երեք օր «Զ», եւ կամ երեք ամիս թշնամիներուն ձեռքէն հալածուիլ: Դաւիթ մահն ընտրեց, եւ այսպէս կէս օրուան մէջ ժողովրդէն 70 հազար հոգի մեռաւ, մինչեւ որ Դաւթի աղօթքովը կոտորածը դադարեցաւ:

Հ. Դաւիթ չմեռած թագաւորութիւնն որո՞նք տուաւ:

Պ. Գաւիթ չմեռած թագաւորութիւնը Սողոմոնի տուաւ, որ 12 տարւան էր. եւ թէպէտ Ադոնիա՝ Դաւթի մեծ որդին՝ հօրն աթոռին բաղձալով զՅովաբ ու շատ մարդ իւր կողմը վաստակած եւ ինք զինքը թագաւոր անուանել տուած էր, բայց Սողոմոն երկուքն ալ մեռցնել տուաւ: Իսկ Դաւիթ իւր թագաւորութեան 40-երորդ տարին 70 տարւան վախճանեցաւ:

ՀԱՏՈՒՄԺ. Գ.

Սողոմոն:

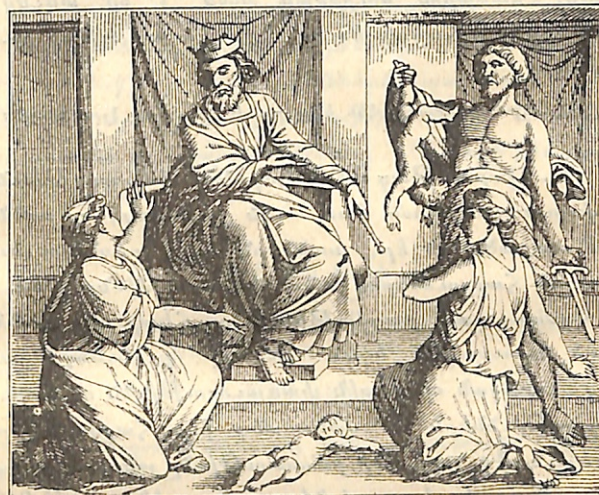
Հ. Սողոմոն իւր թագաւորութիւնն ի՞նչպէս սկսաւ:

Պ. Սողոմոն իւր թագաւորութիւնը շատ յաջողութեամբ սկսաւ. որովհետեւ իմաստութիւնը, զոր հարստութենէ ու պատուէ աւելի Աստուծմէ խնդրած էր, իրեն ամէն բանի մէջ կ'առաջնորդէր, թէպէտ հարստութիւնն ու փառքն ալ միշտ իւր ետեւէն կ'երթային:

Հ. Սողոմոն իւր իմաստութիւնն որ առթի մէջ ցուցուց:

Պ. Անգամ մ'երկու կին առջեւը դատաստանի գալով՝ մէկը կ'ըսէր, որ Երկուքնիս ալ մէկ տան մէջ

զաւակ ծնանք, եւ այս կինը գիշերը քնոյն մէջ իւր զաւկին վրայ պառկելով՝ մեռցուցեր եւ եկեր իմինիս հետ փոխեր: Եւ Մէկալն ալ ասոր հակառակ կը պնդէր՝ թէ Ողջն իմն է, մեռածն իրենն է: Սողոմոն տղուն ճշմարիտ մայրն ո՞վ ըլլալը ճանչնալու համար, հրամայեց որ տղան երկու կտոր ընեն, մէկ մասը մէկուն,

միւս մասն ալ մէկալին տան: Մէկ կինը ասիկայ յանձն չառնելով՝ Սողոմոն տղան անոր տուաւ, ըսելով՝ որ սա է տղուն մայրը:

Հ. Սողոմոնի անունն ի՞նչ բանով երեւելի եղաւ:

Պ. Սողոմոնի անունը շատ երեւելի եղաւ փառաւոր ու մեծագործ Տաճարը շինելով, զոր իւր թագաւորութեան չորրորդ տարին սկսաւ ու եօթը տարւան մէջ լմնացուց: Հազարաւոր մարդիկ շէնքին վրայ կ'աշխատէին:

Հ. Աստուած հաճեցաւ այս տաճարին վրայ:

Պ. Աստուած այս տաճարին վրայ հաճեցաւ. եւ իւր հաճութիւնը ցուցուց զարմանալի նշանով մ'ալ, երբ որ տաճարին նուիրման ատեն լուսաւոր ամպով մ'երեւցաւ որ բոլոր տաճարը լեցուց, եւ երկինքէն կրակ իջնալով մատուցուած ողջակէզներն այրեց լափեց: Տաճարին նուիրման տօնն 7 օր տեւեց, որուն մէջ 22 հազար եղ ու 120 հազար ոչխար զոհուեցան:

Հ. Սաբայ թագուհին ինչ բանէ շարժեալ Երուսաղէմ եկաւ:

Պ. Սաբայ թագուհին Սողոմոնի իմաստութեան եւ փառաւորութեան համբաւէն շարժեալ, որ ամէն կողմ տարածուած էր, լսածներն աչօք տեսնելու եւ զանազան հարցումներով անոր իմաստութիւնը քննելու համար, շատ բազմութեամբ ու հետը մեծ գանձ առած Երուսաղէմ եկաւ: Եւ երբ որ տաճարին ու թագաւորական պալատին փառաւորութիւնն ու կարգադրութիւններն եւ մանաւանդ իւր հարցումները լուծելուն մէջ Սողոմոնի իմաստութիւնը տեսաւ, զարմացաւ մնաց, եւ խոստովանեցաւ որ լսածները՝ հիմակ անձամբ տեսածին եւ ոչ կէսն են եղեր:

Հ. Այս բարեպաշտ եւ իմաստուն թագաւորն ո՞վ մոռորեցուց:

Պ. Այս բարեպաշտ եւ իմաստուն թագաւորն անկարգ սէրն այն աստիճան հասուց, որ ինչպէս իւր երիտասարդութեան ատեն ճշմարիտ Աստուծոյ այն մեծածախ տաճարը շինեց՝ նոյնպէս ալ ծերութեանն ատեն՝ Աստուծոյ յայտնի հրամանին դէմ առած օտարազգի կանանց սիրոյն համար՝ սուտ աստուածներու

տաճարներ ու սեղաններ կանգնեց եւ անոնց երկրպագութիւն ըրաւ:

Հ. Աստուած Սողոմոնի այս մեղքն ինչպէս պատժեց:

Պ. Աստուած՝ Սողոմոնի ապերախութեանը համար, չէ թէ միայն անոր թագաւորութեան երկու բաժնուելիքն, այլ նաեւ ներքին թշնամի մը ունենալիքն անոր իմացուց: Այս վրան գալու չարեաց մտմտութենէն՝ Սողոմոն հոգով, տրտմութեամբ եւ անձկութեամբ, եւ նոյն իսկ իւր զեղխութիւններէն պատճառած ներքին եւ արտաքին հիւանդութիւններով ծիրեցաւ, եւ այսպէս 60 տարւան մեռաւ, 40 տարի թագաւորելէն ետեւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

ԹԵՂԵՍՈՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ԲԱԺՆՈՒԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ
ԲԱՅԵԼՈՒՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(972—588)

Հ. Սողոմոնի մահունէ ետեւ տէրութիւնն ինչ կերպարանք առաւ:

Պ. Սողոմոնի Ռոբովամ որդին թագաւոր պսակուած ատեն, 10 ցեղերն իրմէ խնդրեցին, որ հարկերը թեթեւցնէ: Երբ Ռոբովամ՝ ծերերուն խորհրդին հակառակ՝ անոնց խիստ պատասխան մը տուաւ, ասոնք բարկացան ու զինք մերժեցին, եւ Եփրեմի ցեղէն Յորբովամ իշխանն իրենց թագաւոր դրին: Ռոբովամ ուզեց զէնքով այն բաժանումը խափանել, բայց փուճ տեղ: Իրեն հետ միայն Յուդայի եւ Բենիամինի ցեղերը մնացին, որոնք Յորբովամ խափանելէն չկամեցին, իսկ միւս 10 ցեղերն Իսրայելի խափանելէն չկամեցին:

ԻՍՐԱԵԵԼԻ ԹԱԳԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒՄ Ա.

Երրորդ տարին մինչև Արարչու տան ջնջուիլը:

Հ. Յերրորդամ Բնչէս Թագաւորեց:

Պ. Յերրորդամ, Իսրայելի առաջին Թագաւորը՝ շատ գէշ Թագաւորեց. վասն զի վախճալով որ չուլայ Թէ Ժողովուրդն Աստուծոյ զօ՛հ մատուցանելու համար ստէպ Երուսաղէմ երթալով գալով՝ օր մը միտքը փոխէ, եւ զինքն սպաննելով՝ Դաւթի տան հետ միաշայ, ոսկիէ երկու երինջ շինել տուաւ. որոնցմէ մէկը Դան ու մէկալը Բեթէլ դնել տուաւ. նաեւ սեղան մ'ալ շինեց ու Ժողովուրդեան մէջէն քրմեր որոշեց եւ զանազան տօնի օրեր հաստատեց: — Բայց ասոր համար իւր Նաբատ որդւոյն Թագաւորած ատեն բոլոր իւր ցեղը Բայասա զօրապետէն ջնջուեցաւ:

Հ. Նաբատայ սպաննուելէն ետեւ Իսրայելի Թագաւորութիւնն ո՞վ առաւ:

Պ. Նաբատայ սպաննուելէն ետեւ չորս զօրավարներ Իսրայելի Թագաւորութիւնն իրարմէ կը յափրշտակէին, որոնց մէջէն Ամրի զօրանալով իւր հակառակորդներուն յաղթեց, եւ 12 տարի Թագաւորելէն ետեւ մեռաւ:

Հ. Ամրիին ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Ամրիին յաջորդեց Աբաբը՝ չար հօր չարագոյն որդին, որ իւր կռապաշտ Յեղաթէլ կնոջը ձեռօք ամէն տեսակ անօրէնութիւն գործեց: Աստուած զինքը սովով եւ ուրիշ նշաններով խրատելէն ետքը՝ երբ որ դարձեալ ուղղութեան չեկաւ, Եղիա մարգարէին բերնովն իմացուց որ իւր ցեղն ալ պիտի ջնջուի, եւ միան-

գամայն ըսաւ՝ Թէ Աբաբու արիւնը շները պիտի լափեն, ու Յեղաթէլայ մարմինը շները պիտի ուտեն:

Հ. Եղիա մարգարէին Աբաբու համար սպառնացած պատիժն Բնչէս գլուխ ելաւ:

Պ. Եւրբ որ Աբաբ Ասորաց դէմ պատերազմ կ'ընէր, Թշնամիներէն նետով զարնուեցաւ ու կռքով մէկդի տարուեցաւ, եւ նոյն օրը հոգին փչեց: Աէրքէն վազած արեամբ լցուած կռքը լուալու ատեն շներն Աբաբու արիւնը լափեցին:

Հ. Աբաբու երկու որդիքն Ոքոզիա ու Յովրամ Բնչպէս էին

Պ. Աբաբու մէկ որդին Ոքոզիա՝ իւր հօրը պէս ամպարիշտ էր. Թագաւորութեան երկրորդ տարին վերնատանը վանդակապատէն վար իյնալով՝ հիւանդացաւ, ու Փղշտացուց ճանճիլ ասորոյն մարդիկ խրկեց՝ որ հարցնեն Թէ Պիտի ապրի՞ Թէ մեռնի: Այս հեթանոսական գործոյն համար՝ Աստուած Եղիա մարգարէին ձեռքով զինք խստիւ յանդիմանեց եւ իրեն իմացուց որ պիտի մեռնի: Անանկ ալ եղաւ: Ոքոզիա մեռաւ, եւ տեղը Յովրամ իւր եղբայրը նստաւ: Ասիկայ ալ 12 տարի Թագաւորելէն ետեւ, Յէու՝ զոր Աստուած Աբաբու տունը ջնջելու համար Իսրայելի Թագաւորութեան գահը նստուցած էր, զինքը ճամբան նետով զարկաւ սպաննեց:

Հ. Եղիա մարգարէին Յեղաթէլի համար սպառնացած պատիժն Բնչէս գլուխ ելաւ:

Պ. Եւրբ որ Յէու զօրքով Եղբայել քաղաքը գնաց, զՅեղաթէլ քովիններուն նշան ընելով պատուհանէն վար նետել տուաւ: Այսպէս Յեղաթէլ ձիերու տակ կոխկոտուեցաւ մեռաւ. եւ շները մարմինը կերան:

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

Խորայելի թագաւորաց ժամանակներուն մարգարէները:

Հ. Այս ժամանակներուն նշանաւոր մարգարէներն որոնք են:

Պ. Այս ժամանակներուն նշանաւոր մարգարէներն են՝ նախ յիշեալ Եղիա թեղբացին, եւ անոր աշակերտն Եղիս. որոնք Խորայելի թագաւորաց խրատիչ ու յանդիմանիչ ըլլալէն զատ՝ մեծամեծ հրաշքներ ալ գործեցին:

Հ. Եղիայի վերջն ի՞նչպէս եղաւ:

Պ. Եղիա գիտնալով որ Աստուած զինքն աշխարհէս պիտի վերացընէ, կ'ուզէր Եղիսէն բաժնուիլ. բայց Եղիսէ անկէ չբաժնուելով՝ երբ երկուքը մէկտեղ Յորդանանու եզերքն եկան, Եղիա իւր մաշկեակը ջրին երեսը զարկաւ, ճեղքեց գետն եւ մէջէն դիմաց անցան: Այն տեղ յանկարծ երկնքէն հրեղէն կառք ու հրեղէն երիւարներ հասան, զԵղիա յափըշտակեցին ու շարժմամբ երկինք հանեցին:

Հ. Եղիա զո՞վ իւր տեղը մարգարէ դրաւ:

Պ. Եղիա իրեն յաջորդ Եղիսէ օժած էր, որ նոյնպէս Աստուծոյ հոգւովը լի էր. եւ Եղիայի վերանալէն ետքն ինքն ալ Եղիայի մաշկեակաւն զՅորդանան ճեղքեց ու դիմաց անցաւ, եւ ուրիշ շատ հրաշքներ ու բժշկութիւններ գործեց, նաեւ իւր մահուանէն ետքը:

Հ. Ո՞վ է Յովնան մարգարէ:

Պ. Յովնան՝ Խորայելի Յերոբոամ Բ. թագաւորին օրովը մարգարէ մըն էր, որ անոր բարի խորհուրդներ կու տար եւ յաղթութիւնները կը գուշակէր՝ որոնցմով երկիրն Ասորոց ձեռքէն ազատեցաւ:

Հ. Աստուած Յովնանու ի՞նչ պատուիրեց:

Պ. Աստուած Յովնանու պատուիրեց որ երթայ Նինուէ քաղքին բնակչացը քարոզէ որ եթէ չապաշխարեն՝ երեք օրէն քաղաքը պիտի կործանի: Բայց Յովնան կասկածելով որ եթէ Նինուէացիք ապաշխարեն եւ Աստուած անոնց ողորմի, ինք անոնց առջեւ սուտ մարգարէ պիտի երեւնայ, միտքը դրաւ որ թարշիշ փախչի:

Հ. Յովնան կրցա՞ւ Աստուծոյ ձեռքէն փախչիլ:

Պ. Յովնան չէր կրնար Աստուծոյ ձեռքէն փախչիլ: Եւ ահա՝ երբ նաւ մտած էր թարշիշ երթալու, ծովուն վրայ ահագին ալեկոծութիւն մ'եղաւ՝ այնպէս որ նաւը մօտ էր ընկղմելու: Այն ատեն նաւուն մարդիկը մէջերնին վիճակ ձգեցին՝ որ գիտնան թէ որո՞ւն յանցանքովն այն չարիքը գլխնին եկաւ: Վիճակն եղաւ Յովնանու: Յովնան խոստովանեցաւ իւր անհնազանդութեան յանցանքը, եւ ըսաւ որ զինքը ծով նետեն որ խաղաղի: Առին զինքը ծով նետեցին. եւ ծովն անմիջապէս խաղաղցաւ:

Հ. Յովնանու ծով նետուելէն ետքն ի՞նչ եղաւ:

Պ. Յովնանու ծով նետուելէն ետքն Աստուծոյ հրամանաւը մեծ կէտ ձուկ մը զինքը կլլեց: Յովնան երեք օր եւ երեք գիշեր կէտին փորին մէջ մնալէն ետեւ՝ վերջապէս կէտը զինքը ցամաք հանեց:

Հ. Նինուէացիք Յովնանու քարոզութիւնն ի՞նչպէս ընդունեցան:

Պ. Յովնան դարձեալ Աստուծմէ պատուէր առաւ, ու գնաց Նինուէ քաղաքն ամէն դի քարոզ կարդաց՝ որ եթէ չապաշխարեն՝ երեք օրէն քաղաքը պիտի կործանի: Նինուէացիք դարձի եկան, թագաւորէն սկսեալ մեծ ու պզտիկ խիստ ապաշխարութիւն ըրին. եւ Աստուած իրենց ողորմեցաւ ու խնայեց:

ՀԱՏՈՒՆԺ Գ.

Յեռնան միմեկ իսրայելի թագաւորութեան կործանումը:

Հ. Յեռնան ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Յեռնան իւր թագաւորութեան սկիզբը ինքզինքը կռապաշտութեան ռեսերիմ թշնամի ցուցուց, այնպէս որ Աքաբու բոլոր ցեղը ջնջելէն զատ, որչափ որ կռատուններ կային, ամէն ալ մէջտեղաց վերցուց, եւ ասոր համար իւր զաւկները մինչեւ չորս սերունդ՝ իսրայելի աթորը նստան: Բայց որովհետեւ ետքն ինքն ալ ոսկի հորթ պաշտեց, անոր համար Յորդանանէն անդին եղած երկիրները զորոնք իւր սերնդոցը համար պիտի պահէր, ամէն ալ կորսընցուց, եւ ինքը Յեռնան 28 տարի թագաւորելէն ետեւ մեռաւ:

Հ. Յեռնան որոնք յաջորդեցին:

Պ. Յեռնան ցեղէն չորս թագաւոր ալ անոր յաջորդելէն ետեւ, ուրիշ հինգ անշան թագաւորք ալ եկան, որոնք ամէն ալ իրենց նախորդը սպաննելով գահն ելան, եւ իրենց կռապաշտութեամբն ու անկարգութիւններովը ժողովուրդն ամէն անօրէնութեանց մէջ ձգեցին:

Հ. իսրայելի թագաւորութիւնն ինչպէս վերջացաւ:

Պ. իսրայելացւոց կռապաշտութիւնը պատժելու համար՝ Աստուած զՍաղմանասար Ասորեստանի թագաւորն անոնց վրայ խրկեց, որ իսրայելի Սամարիա մայրաքաղաքն երեք տարի պաշարելէն ետքն առաւ, զՈվսէէ վերջին թագաւորը ժողովրդեան մեծ մասին հետ Ասորեստան գերի տարաւ. — եւ այս գերու-

թիւնը կը կոչուի Գերի-Շիւն Ասորեստանայ: Այսպէս իսրայելի թագաւորութիւնը վերջացաւ՝ 253 տարի տեւելէն ետեւ:

ՀԱՏՈՒՆԺ Գ.

Տոլմիթ եւ Տուրիա:

Հ. Ո՞վ է Տոլմիթ:

Պ. Տոլմիթ՝ Ասորեստան գերի տարուած իսրայելացիներէն էր, ճշմարիտ աստուածապաշտ, օրինապահ եւ ողորմածութեան գործքերով նշանաւոր: Անգամ մ'որ անտէրունչ մեռել մը թաղելէն ետեւ յոգնած՝ պատին տակ կը պառկէր, վերէն ճնճղկի ձագեր անոր աչացը մէջ տաք տաք ծրտելով՝ աչուրները կոյրցան. եւ ինք աղքատութեան ու տառապանաց մէջ ընկաւ:

Հ. Տոլմիթ իւր որդին ո՞ր խրկեց եւ որո՞ւ հետ:

Պ. Տոլմիթ Մարաց երկրին մէջ մէկէ մը առնելիք ունենալով՝ ուղեց իւր Տուրիա որդին հոն խրկել որ գործը լմնցընէ. եւ երբ անոր ճամբու ընկեր մը կը փնտռէր, յանկարծ Ռաֆայէլ Հրէշտակի իրենց Ազարիա ազգականին կերպարանքովն երեւեցաւ անոնց, եւ սիրով յանձն առաւ Տուրիայի ընկերանալ: Երբ որ Տուրիա գետին եզերքն հասան, հոն մեծ ձուկ մը Տուրիայի վրան ցատքելուն՝ Տուրիա սարսափեցաւ. բայց հրէշտակին խորհրդովն զձուկը բռնեց, փորը բացաւ, սիրտը, լերդը ու լեղին պահեց. իսկ միւս մասը ճամբան կերան:

Հ. Տուրիա ի՞նչ բաւ Մարաստան:

Պ. Մարաստան որ հասան՝ այն տեղ հրէշտակին խրատովը Տուրիա հարստի մը դուստրն իրեն կին առաւ. եւ դարձեալ հօրն առնելիքն ալ ձեռք բերե-

լով՝ մեծ հարստութեամբ նոյն հրեշտակին հետ հայրենիք դարձաւ:

Հ. Տովբիթայ աշուրներն ինչպէս բացուեցան:

Պ. Տուբիա տուն դառնալուն՝ հրեշտակին խորհրդովը՝ ձկան լեղին որ պահած էր՝ ծեր հօրը կոյրցած աշուրներուն քսելով աշուրները բացուեցան: Աստուծոյ շնորհած այսչափ մխիթարութեանց վրայ բոլոր տունը փառք տալու ատեն՝ Ազարիա ինք զինքը յայտնեց թէ Աստուծոյ հրեշտակն է, եւ աններելոյթ եղաւ:

Հ. Տովբիթայ վաճառն ինչպէս եղաւ:

Պ. Տովբիթ իւր որդւոյն սքանչելի խրատներ տալէն ետեւ՝ նինուէի եւ Երուսաղէմի կործանումն ու տաճարին այրուելէքը մարգարէացաւ, եւ 102 տարւան մեռաւ խաղաղութեամբ:

ՅՈՒԳԱՅԻ ԹԱԳԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒՆԺԱՆՆԵՐ

Սիրովամբն միւսչեւ Ամսուխ:

Հ. Ռոբովամ ինչպէս թագաւորեց:

Պ. ՕՌոբովամ ալ, հօրը պէս, իւր կանայքն ապականեցին. եւ անոնցմէ գրգռուած՝ ժողովրդեան ճամբայ բացաւ ամէն տեսակ հեթանոսական պղծութեանց, մինչեւ Աստուած բարկանալով զՄաւսակիմ Եգիպտացոց թագաւորն իրենց վրայ խաւրեց, որ եկաւ ամուր քաղաքներն առնելէն ետեւ՝ Երուսաղէմն ալ պաշարմամբ առաւ. տաճարն ու թագաւորական գանձը կողոպտեց, եւ անոնց վրայ ծանր տուրք դրաւ: Ռոբովամ 17 տարի թագաւորալէն ետեւ մեռաւ:

Հ. Ռոբովամայ ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Ռոբովամայ յաջորդեց իւր որդին Աբիա, որ Յերոբովամայ դէմ պատերազմ բացաւ, եւ 400 հազար զօրքով՝ անոր 800 հազար զօրացն յաղթեց, 5 հազար հոգի վերաւորեց եւ քանի մը քաղաք ալ ձեռքէն առաւ: Աբիա երեք տարի թագաւորելէն ետեւ՝ իւր Ասա որդին յաջորդ թող տալով մեռաւ:

Հ. Ասայի թագաւորութիւնն ինչպէս էր:

Պ. Ասայի թագաւորութեան սկիզբն աղէկ էր. իւր երկիրներուն մէջ եղած կռուքերը կործանեց վերջոց, եւ այս բանիս իբրեւ վարձք՝ Աստուծոյ օգնութեամբն Եթովպացոց թագաւորին մէկ միլիոնի չափ զօրացը յաղթեց:

Հ. Ասա ինչով զԱստուած բարկացուց:

Պ. Ասա Աստուծոյ բարկութիւնն իւր վրայ ձգեց, 1. Ասորոց թագաւորին հետ՝ տաճարին ու թագաւորական գանձերը տալով՝ դաշինք դնելուն համար. 2. Ասոր դէմն Աստուծմէ գալու պատիժն իրեն ծանուցանող մարգարէն ու ժողովրդենէն շատերը բանտարկելուն համար. եւ 3. Ռանացաւի հիւանդութեանը մէջ՝ յոյսն աւելի բժիշկներուն քան Աստուծոյ վրայ դնելուն համար: Եւ նոյն հիւանդութեամբ ալ իւր թագաւորութեան 41երորդ տարին մեռաւ:

Հ. Ասա զո՞վ յաջորդ թողուց:

Պ. Ասա յաջորդ թողուց զՅովսափատ իւր աստուածապաշտ որդին, որ բոլոր երկիրը կռապաշտութեան ամէն հետքերէն մաքրեց, եւ բոլոր տէրութեան քաղաքներն ու գեղերը՝ քահանաներ ու զեւտացիներ խաւրեց. Աստուծոյ օրէնքներն ամէնուն սորվեցընել տուաւ: Ասոր համար ալ Աստուծոյ օրհնութեամբ բոլոր թշնամաց յաղթեց, եւ զօրքն այնչափ աւարի

տէր եղան՝ որ հազիւ երեք օրւան մէջ կրցան ժողովել: Գովստփատ մեռաւ իւր թագաւորութեան 25 երորդ տարին: Յանցանքն աս միայն եղաւ՝ որ Խորայելի Ա. քաաթ թագաւորին եւ անոր որդւոյն հետ բարեկամ եղաւ եւ վաճառականութեան դաշինք դրաւ:

Հ. Գովրամ իւր որդին ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Հովրամ Գովստփատայ որդին, որ Ա. քաաթու Գորդղիա աղջկան հետ կարգուած էր, հօրը մեռնելէն ետքն անոր խորհրդով իւր վեց եղբայրները մեռցուց, եւ ժողովրդեան մեծ մասովն սկսաւ նորէն կռապաշտութիւն ընել:

Հ. Գովրամ ինչպէս պատժուեցաւ:

Պ. Ադոմայեցիք իրմէ ապստամբեցան, եւ Փղըտացիք ու Արաբացիք վրան գալով Երուսաղէմ մտան, Գովրամայ ապարանքը կողոպտեցին, կիներ ու որդիքը գերի բռնեցին, եւ միայն զՈրդղիա անոր պզտիկ տղան թողուցին: Իսկ ինքը վերջապէս աղետաց հիւանդութեամբ մեռաւ, Տ տարի թագաւորելէն ետքը:

Հ. Որդղիայի ու Գորդղիայի վրայ ինչ կը պատմուի:

Պ. Որդղիա՝ Գովրամայ որդին՝ իւր հօրն ընթացքը բռնեց, անոր համար ալ երբ որ անգամ մ'Խորայելի Գովրամ թագաւորին այցելութեան գացած էր, Յեռ զինքն սպաննեց: Գորդղիա անոր մայրն՝ ինքը տիրել ուզելով, Որդղիայի բոլոր որդիքը սպաննել տուաւ, եւ միայն Գովաս՝ Որդղիայի պզտիկ որդին իւր դայեկովն անոր ձեռքէն ազատեցաւ: Զ. Գովաս՝ Գովիդայէ քահանան տաճարին մէջ գաղտուկ կրթելով, երբ վեց տարւան եղաւ՝ թագաւորական գահը նստեցուց. իսկ զԳորդղիա, որ բոլոր տէրութեան մէջ կռապաշտութիւն խոթած էր՝ սպաննել տուաւ:

Հ. Գովաս ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Հովաս՝ Գովիդայեայ կենդանութեան ատեն շատ աղէկ ընթացք ունէր, եւ ճշմարիտ կրօնը ծաղկեցուց. բայց անոր մեռնելէն ետեւ քովի իշխաններուն շողորթութութեամբը փոխուեցաւ, կռապաշտութեան սկսաւ, եւ Զ. քարիա մարգարէն Գովիդայեայ որդին՝ զինքը յանդիմանելուն համար քարկոծել տուաւ: Ասոր վրայ թշնամիներն զՅուդայաստան անապատ դարձուցին ու զօրաց դիւսաւորներն սպաննեցին. իսկ զԳովաս՝ հիւանդ պառկած ատեն իւր մարդիկները մեռուցին՝ թագաւորութեանը 40 երորդ տարին:

Հ. Գովասու ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Գովասու յաջորդեց իւր որդին Ամասիա, որ իսկզբան Աստուծոյ հաճոյ ճամբայ բռնեց, բայց ետքէն՝ երբ որ Եդոմայեցուց վրայ գնաց ու յաղթեց, անոնց կռուքերն առաւ պաշտեց: Ասոր համար երբ Խորայելի Գովաս թագաւորին վրայ ելաւ, Գովաս յաղթեց, զԱմասիա գերի բռնած՝ առաւ Երուսաղէմ բերաւ, եւ անոր աչքին առջեւ նոյն քաղքին պարսպին մեծ մասը փլցրնել տալէն ու թագաւորական գանձը կողոպտելէն ետեւ՝ Սամարիա դարձաւ: Այն ատեն զօրքն Ամասիայէն ապստամբեցաւ, եւ զինքը սպաննեց՝ թագաւորութեանը 29 երորդ տարին:

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

Որդղիայի միւս զինքն Մանուէ:

Հ. Ամասիայի ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Ամասիայի տեղ՝ ժողովուրդն անոր 16 տարւան որդին զՈրդիա կամ զԱզարիա գահը նստեցուց, որ յաջորդութեամբ կառավարեց քանի որ Աստուծոյ ճաւ-

բէն կ'երթար. բայց երբ որ ուզեց քահանայութեան պաշտօն կատարել, բորոտութեամբ պատժուեցաւ, եւ չանցաւ բորոտութիւնը՝ մինչեւ որ 52 տարի թագաւորեալէն ետքը մեռաւ:

Հ. Յովսէփ Ողիայի որդին, ու Աքաղ Յովսէփայ որդին ինչպէս թագաւորեցին:

Պ. Խրարմէ շատ տարբեր կերպով: Յովսէփայ Ողիայի որդին բարեպաշտութեամբ 16 տարի հօրն աթոռը բռնեց, եւ Աստուծոյ օրհնութիւնը վրան էր: Իսկ ասոր որդին Աքաղ՝ Իսրայելի թագաւորներուն ճամբան բռնեց. Բահաղու եւ սուտ աստուածներուն երկրպագութիւն ըրաւ, մինչեւ իւր որդիքն ալ զոհեց: Ասոր համար հետզհետէ Եղմայեցիք, Փղշտացիք եւ նոյն իսկ Իսրայելացիք՝ Ասորոց հետ անոր երկիրը կը յարձակէին ու կ'աւերէին: Աքաղ ասոնց դէմ դնել չկրնալով՝ Ասորեստանեայց Թակղաթփաղսար թագաւորն օգնութեան կանչեց, որ իսկզբան զինքը թշնամիներէն ազատեց, բայց ետքէն իրեն վրայ ալ եկաւ, եւ Յուդայի թագաւորութիւնը հարկատու ըրաւ:

Հ. Աքաղու ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Աքաղու յաջորդեց անոր որդին Եզեկիա, որ բոլորովին տարբեր ճամբայ բռնեց: Իւր հօրը կանգնած կուռքերը կործանեց, երկիրն ամէն տեսակ պղծութիւններէն մաքրեց եւ հին կարգերը նորոգեց: Այս բաներուս իբրեւ վարձք՝ երբ որ Ասորեստանեայց Սենեքերիմ թագաւորը բազմութիւ զօրքով Երուսաղէմը պաշարեց, Աստուած գիշերը թշնամեաց բանակը հրեշտակ մը խաւրեց, որ 185 հազար հոգի մեռցուց եւ թշնամին ամօթով վռնտեց: Ասկէ ետեւ Եզեկիա հիւանդացաւ, սակայն իւր աղաչելովն Աստուած իրեն

15 տարի ալ շնորհեց, եւ վախճանեցաւ 29 տարի թագաւորեալէն ետքը:

Հ. Մանասէի կառավարութիւնն ինչպէս էր:

Պ. Մանասէ Եզեկիայի որդին 12 տարւան էր, երբ որ թագաւոր եղաւ: Իսկզբան ամենեւին հօրը չհետեւեցաւ. նորէն կռապաշտութիւն խոթեց, որդիքը զոհեց, եւ ամէն տեսակ պղծութիւններով իւր հպատակներուն ալ չար օրինակ եղաւ: Աստուած մարգարէից ձեռօք մեծամեծ չարիքներ սպառնալէն եւ օգուտ մը չտեսնելէն ետքը՝ զինքն Ասորեստանեաց ձեռքը մատնեց, որ եկան զինքը բռնեցին, ձեռքն ու ոտքը կապած՝ Բաբելոն գերի տարին: Ասոր վրայ Մանասէի աշուճները բացուեցան, մեղացը վրայ զղաց եւ ապաշխարեց: Եւ երբ որ գերութենէ ազատեցաւ, ինք զինքը բոլորովին աստուածապաշտութեան տուաւ, եւ ճշմարիտ կրօնը նորէն հաստատեց: — Մանասէ 55 տարի թագաւորեց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ե Ժ Գ.

Յոռիիմ, կամ Յոռայի երկրին ազատումը:

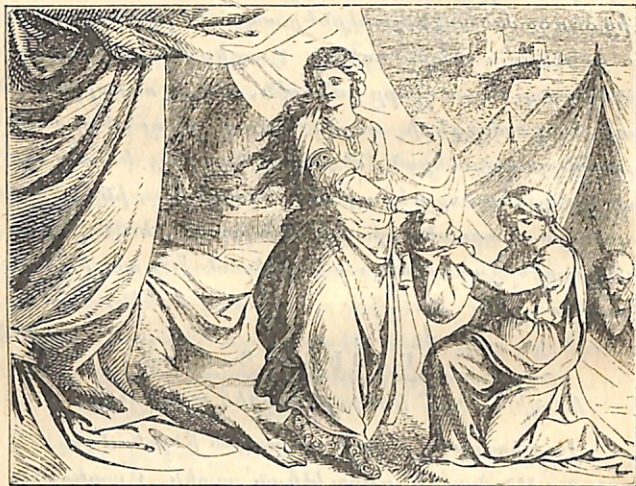
Հ. Բեաիզուա քաղքին պաշարուած ինչպէս եղաւ:

Պ. Մանասէի գերութեան ատեն Ասորեստանեայց Հողոփեռնէս զօրապետն շատ երկիրներ առնելէն ետեւ՝ ահագին բանակաւ եկաւ նստաւ Բեաիզուայի պարսպաց առջեւ, որ Հրէաստանի դուռն էր. եւ քաղքին ջրերը կտրեց: Տեղացիք օրօշեցին որ հինգ օր մ'ալ համբերեն եւ յետոյ անձնատուր ըլլան:

Հ. Ո՞վ ազատեց Բեաիզուա քաղաքն ու Յուդայի երկիրը:

Պ. Յոռիիմ, որ Բեաիզուայի մէջ հարուստ այրի տիկին մըն էր, բարեպաշտ, ճգնող եւ աղօթասէր, երբ

որ քաղաքացւոց այս որոշումն իմացաւ, յոյսն Աստուծոյ վրայ դրած՝ ելաւ գնաց ազգին ծերերուն, քաջալերեց զանոնք եւ համոզեց որ այն մտքէն ետ կենան, եւ գործն իրեն յանձնեն, բայց չհարցընեն ինչ ընելիքը, միայն թէ զինք քաղքէն դուրս հանեն: Եւ ինքը Աստուծոյ աղօթելէն ետեւ՝ հագուած շքուած ելաւ թշնամւոյն բանակը Հողովեռնէսի գնաց:

Հ. Զԅուդիթ ինչպէս ընդունեցաւ Հողովեռն:

Պ. Հողովեռն զԅուդիթ տեսնելուն շատ հաճեցաւ, մանաւանդ երբ որ ԅուդիթ ըսաւ թէ Բեաիդուա քաղաքը քու ձեռքդ մատնելու եկած եմ: Չորրորդ իրիկունը Հողովեռն զԅուդիթ կոչունքի հրաւիրեց եւ ետքը՝ երբ կերած խմած ու հարբած՝ խորքնոյ մէջ էր, ԅուդիթ մօտեցաւ քովը, անոր սուրը քաշեց ու քնոյն մէջ գլուխը կտրեց նետեց իւր մա-

խաղը, եւ Ասորեստանեայց բանակին մէջէն հանդարտիկ անցաւ եկաւ Բեաիդուա, եւ ցուցուց Հողովեռնի գլուխը:

Հ. Բեաիդուայի պաշարումն ինչպէս վերցաւ:

Պ. Վաղաքացիք այս յաջողութեան վրայ զարմացած ու քաջալերուած՝ Աստուծոյ փառք տուին, եւ Հողովեռնի գլուխը պարսպին վրայ կախելէն ետեւ դուրս յարձակեցան թշնամւոյն վրայ: Ասորեստանեայք վազեցին Հողովեռնի լուր տալու. բայց իրենց զօրավարին գլուխը վրան չգտնելով՝ սարսափած փախան ամէնքը: Հրեայք 30 օր ժողովեցին բանակին աւարը. իսկ ԅուդիթ իւր բաժինն Աստուծոյ տաճարին նուիրեց, եւ անոր վրայ շատ տարի ալ ապրեցաւ ու մեռաւ 105 տարւան:

ՀԱՏՈՒՆԺ Գ.

Ամոնէն մինչեւ Բաբելոնի գերութիւնը:

Հ. Մանասէն ետքն ո՞վ թագաւորեց:

Պ. Ամոն Մանասէի որդին 22 տարւան՝ հօրն աթոռը նստաւ: Աս ալ ԅուդայի չար թագաւորներէն մէկն եղաւ, հօրը պէս շատ չարութիւն ըրաւ, բայց ետքէն անոր պէս չապաշխարեց: Թագաւորութեան 11 երորդ տարին իւր ծառայիցը ձեռք սպանուեցաւ:

Հ. ԅուդիա ինչպէս թագաւորեց:

Պ. ԅուդիա Ամոնի որդին, Մանասէի թոռը, պղտիկուց արդէն աստուածապաշտութեամբ կրթուած ըլլալուն, հօրն աթոռը նստելուն պէս ետեւէ եղաւ ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտօնը հաստատելու, զոր իւր հայրը բոլորովին վերուցած էր:

Հ. ԅուդիա Աստուծոյ հաւատարիմ մնաց:

Պ. Յովսիա մինչեւ կենացը վերջն Աստուծոյ հաւատարիմ մնաց: Երբ որ Փարաւոն Նեքաւով Եգիպտացւոց թագաւորը Բաբելացւոց դէմ պատերազմի կ'երթար, Յովսիա Բաբելացւոց հաւատարիմ մնալով՝ անոր դէմ ելաւ, բայց պատերազմին մէջ խոցուելով՝ մեռաւ 31 տարի թագաւորելէն ետքը: Բոլոր Յուդա եւ Իսրայէլ վրան սուգ բռնեցին:

Հ. Յովսիայէն ետքը Յուդայի թագաւորութիւնն ինչ եղաւ:

Պ. Յովսիայի մեռնելէն ետքն իւր որդին Յովաքաղ գահն ելաւ, եւ երեք ամիս թագաւորելէն ետեւ Նեքաւով թագաւորը զինքը վար առաւ, տեղն անոր մեծ եղբայրը զՅովակիմ նստեցուց, եւ երկիրն Եգիպտոսի հարկատու ըրաւ: Այս Յովակիմն իւր բազմութիւ անօրէնութիւններովն երկայն ատենէ ի վեր սպառնացուած չարիքներն իւր վրայ քաշեց: Նաբուքոդոնոսոր Նեքաւովի յաղթելէն ետեւ, եկաւ զերուսաղէմ պաշարմամբ առաւ, զՅովակիմ բռնեց շղթայի զարկաւ, բայց ետքը Բաբելացւոց տարւէ տարի հարկ վճարելու պայմանաւ ազատ թողուց: Յովակիմ երեք տարի վճարելէն ետեւ՝ հարկը դադրեցուց. բայց նորէն Քաղդէացւոց զօրքէն բռնուեցաւ, սպանուեցաւ եւ Երուսաղեմայ դրան առջեւ անթաղ մնաց:

Հ. Յովակիմայ ով յաջորդեց:

Պ. Յովակիմայ յաջորդեց իւր որդին Յեքոնիա կամ Յովաքիմ, որ երեք ամիս հօրն ընթացքովը թագաւորելէն ետեւ, Նաբուքոդոնոսոր զինքը՝ մօրը, կնոջը ու մեծամեծացը հետ Բաբելոն գերի տարաւ, եւ իրեն տեղ զՄաթանիա ամուսնուցուց, եւ անունը Սեդեկիա դրաւ:

Հ. Սեդեկիա ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Սեդեկիա անօրէնութեանց չափը լեցուց, ու թէ՛ իրեն եւ թէ՛ տէրութեան կործանման պատճառ եղաւ: Նաբուքոդոնոսորայ հետ դրած դաշինքն աւրեց, եւ Եգիպտացւոց հետ միացաւ. անոր համար Նաբուքոդոնոսոր զԵրուսաղէմ սաստիկ պաշարմամբ առաւ, եւ քաղաքին հետ տաճարն ալ հիմնայատակ կործանեց: Սեդեկիա փախչելու ատեն բռնուեցաւ, իւր որդիքն աչքին առջեւն սպանուելէն ետքը, ինքն ալ թագաւորութեան 11 երորդ տարին շղթայակապ գերի տարուեցաւ Բաբելոն, ուր կապուած մնաց մինչեւ որ մեռաւ:

Հ. Յուդայի թագաւորութիւնն երբ վերջացաւ:

Պ. Սեդեկիայի հետ Յուդայի թագաւորութիւնն ալ վերջացաւ՝ 387 տարի տեւելէն ետքը, Բրիստոսէն 588 տարի յառաջ:

Հ. Ինչ է Գերութիւն Բաբելոնի:

Պ. Երուսաղէմի աւերմանէն ետեւ Նաբուքոդոնոսոր Հրեայները իրենց երկրէն քշեց Բաբելոն գերի տարաւ, (միայն քիչուոր աղքատ մարդիկ թողուլով որ մշակութիւն ընեն) — Եւ աս է Բաբելոնի քերականն որ 70 տարի տեւեց՝ Նաբուքոդոնոսորայ առաջին անգամ (605ին) ազնուականները գերի տարած ժամանակէն հաշուելով:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ժ Ե .

Յոռայի թագաւորութեան ժամանակին Աշանատոր մարգարէները:

Հ. Ով է Խայի մարգարէ:

Պ. Խայի՝ Ամովսայ որդին՝ Յուդայի Աքազ եւ Եզեկիա թագաւորներուն ժամանակին Նշանաւոր մարգարէներէն մէկն է:

Հ. Եսայեայ մտադրութեան արժանի մարգարէութիւններն որոնք են:

Պ. Եսայեայ բազմաթիւ զարմանալի մարգարէութեանց մէջ մտադրութեան արժանի է՝ հարիւրաւոր տարիներով յառաջ բացայայտ ըսածը՝ թէ Կիւրոս անուն մէկը Հրեայները գերութենէն պիտի ազատէ. եւ դարձեալ մանաւանդ Քրիստոսի ծննդեան, գործոցն ու չարչարանաց մանրամասն նկարագրութիւնը:

Հ. Եսայի որչափ ատեն մարգարէացաւ, եւ ինչպէս մեռաւ:

Պ. Եսայի, ինչպէս կ'երեւայ, 50 տարւոյ չափ մարգարէական պաշտօնը վարելէն ետեւ՝ Յուդայի Մանասէ թագաւորին հրամանաւը սղոցուելով սպանուեցաւ:

Հ. Երեմիայի վրայ ինչ գիտենք:

Պ. Երեմիայի կուսակցին մարգարէն, զոր Աստուած արդէն մօրն արգանդէն սուրբ ըրած էր, Յովսիա աստուածապաշտ թագաւորին օրէն սկսեալ՝ 42 տարի մարգարէութիւն կ'ընէր, եւ անօրէն ազգին գլուխը գալու մեծամեծ չարիքները յայտնապէս կը պատմէր, որուն համար շատ հալածանք, ծեծ, բանտարկութիւն եւ սպանման վախ կրեց, եւ վերջապէս իշխանները զինք տղմուտ գուր մ'իջուցին, որմէ Սեդեկիայի հրամանաւը հանուեցաւ, բայց դարձեալ բանտի մէջ մնաց մինչեւ Երուսաղէմի կործանումը:

Հ. Երեմիա ինչու Բաբելոն չգնաց:

Պ. Բաբելոնի գերութեան ատեն զԵրեմիա բանտէն ազատեցին, բայց ինքն աւելի ընտրեց իւր ազգին աղքատ մնացորդներուն հետ իւր խեղճ հայրենիքը մնալ, եւ այն տեղ Երուսաղէմի աւերակներուն վրայ

իւր սքանչելի Ողբերն երգեց: — Տաճարին այրելէն յառաջ Երեմիա սրբութիւնը (տապանակը եւ այլն) ամուր այրի մը մէջ գոցած էր, իսկ սուրբ հուրն արդէն անոր հրամանաւը ցամաք հոր մ'իջեցուած պահուած էր:

Հ. Երեմիայի վախճանն ինչպէս եղաւ:

Պ. Երբ Յուդայի երկրին մէջ մնացած Հրեայք Նաբուքոդոնոսորայ վախէն Եգիպտոս կը փախչէին, Երեմիա ալ իւր Բարուք գրագրին հետ գնաց Եգիպտոս, եւ հոն դարձեալ կուսապաշտ Հրէից վրայ պատիժներ կը մարգարէանար: — Կը կարծուի թէ համարձակ քարոզութեանցը համար քարկոծմամբ սպաննուած ըլլայ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.

ԲԱԲԵԼՈՒՆԻ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ

(605 եւ 588—535)

Բաբելոնի գերութեան ժամանակին մարգարէները:

Հ. Բաբելոնի գերութեան ատեն որ մարգարէներն ելան:

Պ. Բաբելոնի գերութեան ատեն երեւելի եղած են Եզեկիէլ եւ Դանիէլ մարգարէները:

Հ. Ո՞վ է Եզեկիէլ:

Պ. Եզեկիէլ՝ քահանայի որդի էր, Երուսաղէմի կործանմանէն 11 տարի յառաջ Յերոնիա թագաւորին հետ Բաբելոն գերի տարուած: Հոն 5 տարիէն մարգարէութեան պաշտօնն ընդունեցաւ Աստուծմէ, եւ իբր 30 տարի անընդհատ նոյն պաշտօնը կը վարէր, որուն համար ծերերն իրեն կը դիմէին խորհուրդ առնելու եւ Աստուծոյ յայտնածները լսելու:

Հ. Ի՞նչ մարգարէացաւ Եղեկիէլ:

Պ. Եղեկիէլ սաստկութեամբ կը քարոզէր Աստուծոյ գալու պատիժները. 1. Թէ Յուդայի թագաւորութիւնն անշուշտ պիտի վերջանայ եւ սուրբ քաղաքն աւերի. 2. Թէ նոյնպէս պիտի կործանին դրացի հեթանոս տէրութիւնները, եւ 3. կը գուշակէր Աստուծոյ գալու մխիթարութիւնը՝ թէ երուսաղէմ ու տաճարը նորէն պիտի կանգնին: Նշանաւոր է Պետլոյ յարաբերութեան տեսիլքն ալ որ տեսաւ:

Հ. Գանիէլի վրայ ի՞նչ կը պատմէ Սուրբ Գիրքը:

Պ. Բաբելոնի գերութեան ժամանակ՝ Գանիէլ մարգարէն իւր զարմանալի գիտութեամբը, մարգարէութեամբն ու ծածկեալ իմաստութեամբն Ասորեստանեայց թագաւորներուն քով մեծ պատուոյ հասաւ: Տղայութեանը (605ին)՝ Բաբելոն գերի գացած էր, ուր ամէն տեսակ վտանգներու եւ նեղութեանց մէջ անշարժ ու հաստատ մնաց, եւ առաքիւնութեան ծամբէն երբեք չխտորեցաւ, վասն զի Աստուծոյ հոգին իւր վրան էր:

Հ. Գանիէլի հոգին եւ իմաստութիւնն ի՞նչ դէպքի մէջ տեսնուեցաւ:

Պ. Գանիէլի հոգին եւ իմաստութիւնը իւր պատանեկութեան ատենէն տեսնուեցաւ Շուշան անուն կնոջ մը դէպքին մէջ, զոր երկու չար ծեր՝ վրան զրպարտութիւն ընելով՝ մահուան դատապարտել տուած էին: Երբ անմեղ կինը մեռցընելու կը տանէին, Գանիէլ մանուկն այն անիրաւութեան դէմ բողոքեց. երկու չար ծերերուն զատ զատ խօսել տալով՝ ստուգութիւնն երեւան հանեց. որով Շուշան արդարացաւ եւ ծերերն սպաննուեցան ըստ օրինաց:

Հ. Նաբուքոդոնոսորայ երազին առթիւը Գանիէլի ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Անգամ մը Նաբուքոդոնոսոր երազ տեսաւ, որ զինքը շատ անհասկիստ կ'ընէր: Ինքն երազը մոռցած ըլլալով՝ երազահաններ կանչեց որ ըսեն իրեն թէ ի՞նչ էր տեսած երազն եւ անոր մեկնութիւնը տան: Երբ որ ասոնք չկրցան, Գանիէլ սկսաւ երազն անոր պատմել ու մեկնութիւնն ալ տուաւ:

Հ. Գանիէլի պատմած ու մեկնած երազն ի՞նչ էր:

Պ. Գանիէլ Նաբուքոդոնոսորայ երազն այսպէս պատմեց ու մեկնեց: Մեծ արձան մը տեսար, ըսաւ, որուն գլուխը՝ ոսկի էր, լանջքն ու բազուկները՝ արծաթ, մէջքն ու բարձքը՝ պղինձ, սրունքները՝ երկաթ, իսկ ոտուրներուն կէսը երկաթ եւ կէսն ալ խեցի (կաւեղէն) էր: Մէյ մ'ալ յանկարծ լեռն ի վայր ինք իրմէ քար մը փրթաւ, գլտորեցաւ, արձանին ոտուրներուն զարնուելով՝ ջախջախեց, փոշի դարձուց: Իսկ քարը մեծցաւ, խոշոր լեռ դարձաւ եւ բոլոր աշխարհ ըռնեց: Եւ աս է մեկնութիւնը. Արձանին ոսկիէ գլուխը՝ Ասորեստանեայց ու Բաբելոնացոց, արծաթէ լանջքը՝ Պարսից, պղնձէ մէջքը՝ Յունաց, կէս երկաթէ եւ կէս խեցիէ ոտուրները՝ Հռոմայեցոց թագաւորութիւնները կը նշանակեն. իսկ քարն որ գլտորեցաւ՝ կը նշանակէ ուրիշ հզօր թագաւորութիւն մը, որ յաւիտեան պիտի տեսէ (այսինքն է՝ Քրիստոսի թագաւորութիւնը):

Հ. Այս մեկնութեան վրայ Նաբուքոդոնոսոր ի՞նչ ըրաւ Գանիէլի:

Պ. Նաբուքոդոնոսոր այս մեկնութեան վրայ ապշեցաւ մնաց, եւ երեսի վրայ ինկած՝ Գանիէլի երկրպագութիւն ըրաւ, անոր Աստուծոյն ճշմարիտ

Աստուած ըլլալը խոստովանեցաւ, եւ զինքը բոլոր իւր տէրութեան վրայ իշխան ու Բաբելոնի իմաստուններուն գլուխ դրաւ:

Հ. Դանիէլ ընկերներուն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Դանիէլի ընկերները՝ Սեդրաք, Միսաք եւ Աբեդնագով (որ են՝ Անանիա, Ազարիա եւ Միսայէլ), Նաբուքոդոնոսորայ ռակի արձանին երկրպագութիւն չընենուն համար՝ անոր հրամանաւն երեքն ալ հնոց նետուեցան, որ նոյն օրն իրենց համար եօթնպատիկ վառուած էր. բայց անոնց եւ ոչ մէկ մազը խանձեցաւ, եւ անարատ մնացին: — Դանիէլի այս ընկերները կը կոչուին Եփեփ Ժանիւն Բաբելոնի:

Հ. Դանիէլ ինչ պատիժ մարգարեացաւ Նաբուքոդոնոսորայ:

Պ. Որովհետեւ Նաբուքոդոնոսոր իւր մեծութեանը վրայ հպարտացած էր, Դանիէլ մարգարեացաւ՝ որ մարդկային ընկերութենէ պիտի մերժուի, վայրի անամնոց հետ բնակի եւ ժամանակ մը արջառոց պէս խոտ ուտէ. — որ տարիէ մը կատարուեցաւ:

Հ. Բաղտասար թագաւորն ինչու խնդրեց զԴանիէլ:

Պ. ()ր մ'որ Բաղտասար Բաբելացոց թագաւորը տէրութեան մեծամեծներուն մեծ ու փառաւոր սեղան կու տար, տաճարէն ու Երուսաղեմէն առնուած ռակի ու արծաթի անօթները բերել տուաւ. եւ երբ անոնցմով գինի կը խմէին ի պատիւ կողոց, յանկարծ՝ մարդու ձեռքի մատուրներ տեսաւ, որ պատին վրայ գրեցին. Մաւէ, Թէլէլ, Փաբէ: Չարհուրեցաւ թագաւորն եւ սկսաւ դողալ, եւ երբ որ ոչ դք կրնար ասոնց մեկնութիւնը տալ, Դանիէլ կանչուեցաւ:

Հ. Դանիէլ Բաղտասարայ տեսածին ինչ մեկնութիւն տուաւ:

Պ. Դանիէլ Բաղտասարայ տեսածին այս մեկնութիւնը տուաւ: Գրուած երեք բառերուն առաջինն, ըսաւ, Մաւէ, Աստուած թագաւորութիւնդ չափեց. — Թէլէլ, գործերդ կշռեցան ու պակաս եղան. — Փաբէ, թագաւորութիւնդ քաշուեցաւ, կէսը Մաւրաց, կէսը Պարսից տրուեցաւ: Իրօք ալ նոյն գիշերը Բաբելոն թշնամիներէն առնուեցաւ եւ ինքն Բաղտասար իրեններովն սպանուեցաւ:

Հ. Մարաց եւ Պարսից իշխանութեան ժամանակ Դանիէլ ինչ կ'ընէր:

Պ. Մարաց եւ Պարսից իշխանութեան ժամանակ ալ Դանիէլ մեծ սէր ու համարում ստացաւ թագաւորին քով, եւ այն ընդարձակ տէրութեան առաջին կարգի պաշտօնէից կարգն անցաւ: Բայց մեծամեծներն անոր նախանձելով՝ իրենցմէ օտար կրօն պաշտելը պատճառաւ առին եւ ստիպեցին զթագաւորն՝ որ զԴանիէլ առիւծներու գուբը նետել տայ, ուր մէկ օր մնաց: — Նոյնպէս երբ որ Բաբելացոց կենդանի աստուած կարծած Բէլայ կուռքին ստուքութիւնը ցուցուց, եւ անոնց իբրեւ աստուած պաշտած վիշապը սատակեց, ասոնք կատաղած՝ սպառնալեօք թագաւորին վրայ դիմեցին, զԴանիէլ ձեռքէն առին եւ դարձեալ անօթի առիւծներու գուբը նետեցին, ուր վից օր մնաց: Երկու անգամ ալ Աստուած զԴանիէլ անվնաս պահեց: Թագաւորն ուրախութեամբ եւ զարմանօք զԴանիէլ հանել՝ եւ անոր թշնամիները նոյն գուբը նետել տուաւ, որ իսկոյն գազաններէն գիշատուեցան:

Հ. Դանիէլի գլխաւոր մարգարեական յայտնութիւնն զիս է:

դ. Գանիէլ՝ իւր ազգին փրկութեան համար աղօթքի կեցած ատեն՝ Աստուած իրեն յայանեց որ ոչ միայն Հրէից ազգը գերութենէ պիտի ազատի եւ Երուսաղէմ՝ ու տաճարը շինուի, այլ նաեւ բոլոր մարդկային ազգը Օծելոյն (Քրիստոսի) ձեռք պիտի փրկուի, բայց Օծեալը պիտի սպաննուի, եւ Հրէից տեղ ուրիշ ազգեր պիտի ըլլան Աստուծոյ ժողովուրդ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

ԲԱՐԵԼՈՒՆԻ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՁԻՆ ՄԻՆՁԵՆ ԲԵՐՈՍՈՍԻ
ԳԵԼՈՒՍԵԼ

(535)

Հ. Հրեայք միշտ գերութեան մէջ մնացին:

դ. Ինչպէս Աստուած մարգարէից բերնով յայտնած էր, Բաբելոնի գերութեան 70 երորդ տարին լրանալուն՝ Հրեայք գերութենէ ազատեցան, բայց իրենց իշխանութիւնը միշտ օտար ազգաց վերին իշխանութեան ներքեւ մնաց, մինչեւ որ՝ Քրիստոսի գալստեանը մօտ՝ ամէն ազգային իշխանութենէ զրկուեցան:

ՀԱՏՈՒՄԻ Ա.

Հրեայք Պարսից իշխանութեան ներքեւ:

1. Գերութեան դարձը, Երուսաղէմի եւ երկրորդ տաճարին շինուիլը:

Հ. Բաբելոնի գերութիւնն ինչպէս վերջացաւ:

դ. Եւրբ որ Կիւրոս Ա. պարսիկ թագաւորը՝ Պարսից, Մարաց, Ասորեստանեայց եւ Բաբելոնացի

ընդարձակ երկիրներուն միահեծան տէր եղաւ, Աստուծոյ շարժեալ՝ անմիջապէս նոյն տարին հրովարտակ հանեց որ Հրեայք իրենց հայրենիքը դառնան, եւ Երուսաղէմի մէջ Իսրայէլի Աստուծոյն տաճարը շինեն իւր ծախքովը: Առաջին տաճարէն ալ առնուած անօթներն ետ դարձուց Կիւրոս: Այսպէս (535ին) 50 հազար հոգի Հրէաստան դարձան՝ Յեսու քահանայապետին եւ Զարթուսթէ մեծ իշխանին առաջնորդութեամբը: Հոն ըստ օրինաց տօնը կատարեցին, եւ սկսան զոհերը մատուցուիլ:

Հ. Երկրորդ տաճարին շինութիւնն ինչպէս եղաւ:

դ. Եւրբ որ Կիւրոս հիմնադրութիւնը մեծ հանդէսով կատարուեցաւ: Սամարացիք, որ Հրէից հերձուածողներն էին, կ'ուզէին տաճարին շինութեան իրենք ալ գործակից ըլլալ. բայց երբ որ ժողովրդեան մեծերը զիրենք հաղորդակցութենէ մերժեցին, անոնք Հրէից վրայ տէրութեան առջեւ զրպարտուցին ընելով՝ տաճարին շինութիւնը 15 տարի արգելել տուին, մինչեւ վերջապէս Դարեհ թագաւորը Կիւրոսի հրովարտակը տեսնելով՝ հրամայեց որ շինուի: Այսպէս լմընցաւ երկրորդ տաճարին շէնքը, եւ նաւակատեաց հանդէսը մեծ փառաւորութեամբ կատարուեցաւ: — Այն միջոցին՝ Երուսաղէմ աւերեալ քաղաքն ալ կը շինուէր:

Հ. Ո՞ր մարգարէք կային այս ատենները:

դ. Այս ատեններն Աստուած Անգէլս եւ Զարթուսթէ մարգարէները հանեց, որոնք տաճարին շինութեան համար կը քաջալերէին թոյլացած մարդիկը, իմացընելով անոնց՝ որ այս երկրորդ տաճարին փառքն աւելի մեծ պիտի ըլլայ, քան զի հոս Մեսիա

(Քրիստոս) պիտի գայ մտնէ. — ինչպէս իրօք ալ կատարուեցաւ:

Հ. Սամարացիք ալ ունեցան իրենց տաճարը:

Պ. Սամարացիք տեսնելով որ ուղղահասակաւ չէին կանգնել, շատ տարի ետքը Պարսից (Գարեհ Ք.) թագաւորէն հրաման առին եւ Սամարիայի Գարիգին լեռան վրայ իրենց համար տաճար մը շինեցին, թէպէտ իրենց գլխաւոր պաշտաման տեղը հոն մտնելի Սիւքէմն էր: — Սամարացիք միայն Մովսէսի հինգ գրքերն ու օրէնքը կ'ընդունէին, եւ Մեսիայի գալստեան կը սպասէին: Հրեայք Սամարացեոց հետ չէին հաղորդակցեր:

Հ. Ո՛վ են Եզր եւ Նէեմի:

Պ. Արտաշէս Ա. թագաւորը (իւր թագաւորութեան 7 երորդ տարին) Եւր քահանային ձեռքը հրովարտակ մը տալով Երուսաղէմ խաւրեց որ Հրէաստանի գործերը կարգի դնէ, եւ դուրսը մնացած Հրեայք Երուսաղէմ դառնան. եւ ինքն ալ դրամական մեծ օգնութիւններ ըրաւ: Իսկ (40 երորդ տարին) զՆէեմի՝ իւր հրեայ տակաւնապետը՝ Հրէաստանի կուսակալ դրաւ, եւ խրկեց որ Երուսաղէմի պարիսպները նորոգէ: Թէպէտ Սամարացիք դարձեալ խափանել կը ջանային, սակայն Նէեմիայ ջանքովը 52 օրւան մէջ գործն ի գլուխ ելաւ:

Հ. Սուրբ հօւրն ինչպէս դանուեցաւ:

Պ. Սուրբ հօւրն որ Երուսաղէմի կործանմանէն յառաջ Երեմիա մարգարէն ցամաք հօրի մէջ պահել տուած էր, Նէեմի փնտռել հանել տուաւ, բայց կրակի տեղ ջրոտ ցելս ելաւ: Նէեմի այն ջուրը զոհի փայտերուն վրայ ցանել տալուն՝ յանկարծ ջուրը հօւր եղաւ, փայտերը վառեց եւ վրայի զոհն սպառեց:

2. Եւսթեր Պարսից թագաւորի:

Հ. Ո՛վ է Եսթեր, եւ Բեհեմ:

Պ. Վերութեան դարձէն ետքը շատ Հրեայք մնացած էին Ասորեստան եւ Բաբելոն. ասոնցմէ մէկուն դուստրն էր Եսթեր որբ աղջիկը՝ իւր Մուրդէէ հօրեղբորը խնամակալութեան տակ: Արշաւիր (Արտաշէս կամ Քսերքսէս Ա.) պարսիկ թագաւորն իրեն համար հարսնացու աղջկունք փնտռել տալով՝ ամէնէն աւելի ղեսթեր հաւնեցաւ, առաւ եւ թագուհի ըրաւ: Բայց Եսթեր իւր ո՛վ եւ ինչ ցեղէ ըլլալը ծածուկ կը պահէր:

Հ. Համան իշխանն ինչ ըրաւ Հրէից:

Պ. Համան ամբարտաւան իշխանը թագաւորին երկրորդն ըլլալով՝ հրաման հանել տուաւ որ ամէն մարդ իրեն երկրպագութիւն ընէ: Երբ որ Մուրդէէ այն հրամանը չուզեց կատարել, Համան ասոր վրէժը հանելու համար թագաւորական հրովարտակ մը հանել տուաւ՝ որ իրենց հպատակեալ Հրեայք ամէնքն ալ թրէ անցուելով ջնջուին մէկ օրւան մէջ: Իսկ Մուրդէէի համար իւր տանը մէջ բարձր կախաղան մը պատրաստած էր, որ կախել տայ:

Հ. Հրեայք ինչ ըրին այս հրովարտակէն ետքը:

Պ. Հրեայք սասանած՝ մահուան կը սպասէին. Մուրդէէ կը ստիպէր ղեսթեր որ հրովարտակն ետ առնուէ տայ. եւ Եսթեր ապսպրեց որ բոլոր աղգն երեք օր երեք գիշեր ծով պահէ:

Հ. Աստուած ինչ կերպով անցուց Հրէից այն մեծ վտանգը:

Պ. Այն օրերը գիշեր մը թագաւորին քունն աչքէն փախաւ, եւ հրամայեց որ տէրութեան յիշատակարաններն առջեւը կարդացուին, որ ժամանակ ան-

ցընէ: Գրուած էր այն տարեգրաց մէջ՝ թէ ատենօք պալատին երկու ներքինները միաբանած էին զինքը (զԱրշաւիր) մեղքընելու, եւ թէ՛ Մուրդքէ բանն իմացած եւ (Եսթերի ձեռօք) թագաւորին ահանջն հասուցած էր եւ կեանքն ազատած: Հարցուց թագաւորը՝ թէ Ի՞նչ հատուցում ըրինք Մուրդքէի. եւ երբ լսեց թէ Ոչինչ, միտքը դրաւ որ այն մեծ ծառայութեան դիմաց մեծ վարձատրութիւն մ'ընէ անոր:

Հ. Ի՞նչ հատուցում եղաւ Մուրդքէի:

Պ. Երկրորդ առաւօտ Համան եկաւ թագաւորին՝ որ հրաման առնու զՄուրդքէ կախել տալու: Թագաւորը հարցուց Համանայ՝ թէ Մարդ մ'որ փառաւորել ուզեմ՝ ի՞նչ կը վայլէ որ ընեմ: Համան (որ կը մտածէր թէ Ինձմէ զատ զով կրնայ թագաւորը փառաւորել,) ուրախութեամբ պատասխան տուաւ՝ թէ Այն մարդը թագաւորաբար հագցընես, ձիով հրապարակ հանես, եւ մեծ իշխանի մը քարոզ կարգալտաս առջեւէն՝ որ Ահա այսպէս կը փառաւորէ թագաւորն զմարդ: Լաւ է, ըսաւ թագաւորը, արդ գնա Մուրդքէին այդպէս ըրէ: Ի խոր խոցեցաւ Համան, ու գլխակոր տուն դարձաւ:

Հ. Համանայ վերջն ի՞նչպէս եղաւ:

Պ. Համան նոյն օրը՝ Եսթերի խնդրելով՝ պալատը սեղանի կանչուած էր, ուր թագաւորն ալ նստած էր: Երբ թագաւորն Եսթերի ըսաւ՝ թէ Ինչդէ ինձմէ ինչ որ կ'ուզես. Եսթեր պատասխանեց թէ Սա Համանայ կեանքը կ'ուզեմ. քեզմէ, որ Հրէից ազգը ջնջել պիտի տայ, եւ քու սիրելոյդ Մուրդքէին կախաղանն արդէն պատրաստած է: Թագաւորը՝ լի բարկութեամբ՝ հրամայեց որ նոյն կախաղանին վրայէն Համան կա-

խուի, եւ անոր բոլոր ինչքը Մուրդքէի ըլլայ: Համան կախաղանին վրայ մեռաւ:

Հ. Հրէից ազգն ի՞նչպէս ազատեցաւ ջնջուելէն:

Պ. Թագաւորը Հրէից ջնջմանը համար հանած հրովարտակն ետ առնուլ տուաւ՝ նոր հրովարտակով մը. եւ այն օրն որ Հրեայք պիտի ջարդուէին՝ իրենց թշնամիքը կոտորեցին, եւ Համանայ տնէն մարդ ողջ չմնաց: — Այս ազատութեան իրեւ յիշատակ՝ Հրեայք մինչեւ ցայսօր տօն կը կատարեն:

Հ Ա Տ Յ Ի Ե Ծ Բ .

Հրեայք Մակեդոնացոց (Յոսևաց) տերութեան ներքեւ:

Հ. Հրեայք ի՞նչ կերպով Մակեդոնացոց իշխանութեան տակ ինկան:

Պ. Աղեքսանդր՝ Մակեդոնացոց թագաւորը, Պարսից դէմ արշաւած ատեն՝ Հրեայք Պարսից հաւատարիմ մնալով՝ չուզեցին անոր կողմն անցնիլ. անոր համար Աղեքսանդր բարկացած՝ Երուսաղէմի վրայ եկաւ քաղաքը կործանելու մտօք. բայց Յագդոս քահանայական զգեստներով դիմացն ելաւ ու զինք հաշտեցուց: Աղեքսանդր տաճար գնաց, ու հոն ճշմարիտ Աստուծոյ պատարագ մատոյց, եւ հրաման տուաւ Հրէից որ իրենց օրէնքը պահեն, եւ ամէն մէկ եօթը տարի հարկ չվճարեն:

Հ. Աղեքսանդրի մահուէն ետեւ Հրէից վեճակն ի՞նչպէս եղաւ:

Պ. Աղեքսանդրի մահուէն ետեւ իւր թագաւորութիւնը բաժնուելով՝ Հրէաստան Եգիպտացոց ինկաւ, եւ ի սկզբան Պտղոմէանք Հրէից շատ սէր ցուցցին. միայն Պտղոմէոս Գ. Փիղոպատոր՝ որ Երուսա-

ղէմ եկած եւ Աստուծոյ զոհ մատուցանելէն ետեւ՝ Սրբութիւն սրբոցն ալ մտած եւ հոն յանկարծ անդամալոյծ գետինն ինկած էր, Եգիպտոս դառնալէն ետեւ՝ հոն գաղթած Հրեաներն ստիպեց որ կուռք պաշտեն. երբ անոնք հաստատ կեցան, զիրենք փղերու առջեւ նետելու հրաման հանեց, որպէս զի անոնց ջարդը տեսնելով ուրախանայ: Բայց Աստուած Հրէից աղօթքը լսելով, Թագաւորին քունն երեք օր ծանրացուց եւ անոնց ջարդն ուշացուց: Իսկ փղերն արձակելու օրը երկու հրեշտակ զօրաց ու փղաց մէջ խռովութիւն ձգելով, փղերը Հրէից տեղ՝ զօրքը կը մեռցընէին: Նոյն ատեն Թագաւորին սիրտը փոխուեցաւ, եւ Հրեայքն ազատ թողուց:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ը Ժ Գ.

Հրեայք Սեբեկեանց (Ասորոց) Թագաւորաց ներքեւ:

Հ. Հրեայք Բնչպէս Ասորոց տակ ինկան:

Պ. Պտղոմէոս Փիղոպատորի մեռնելէն ետեւ՝ Ասորոց Թագաւորը Մեծն Անտիոքոս՝ Եգիպտացուց վրայ պատերազմի ելաւ, եւ զՀրէաստան անոնց ձեռքէն առաւ: Ասորիք ալ ի սկզբան Հրէից շատ աղէկ կը նայէին՝ մինչեւ Սելեւկոս Գ. Փիղոպատոր Թագաւորին օրերը:

Հ. Սելեւկոս Գ. Հրէից հետ Բնչպէս վարուեցաւ:

Պ. Սելեւկոս Գ. Փիղոպատոր՝ տաճարին վերակացուն քսութեամբն իմանալով որ Երուսաղեմի տաճարին մէջ անբաւ գանձ կայ, իւր Հեղիոգորոս պաշտօնատարը խաւրեց, որ այն գանձերն իւր Թագաւորական գանձուն տան: Թէպէտ Ռնիա քահանայապետը շատ գէմ դրաւ, բայց օգուտ չեղաւ. Հեղիոգորոս ծա-

ռաներովը տաճարին գանձատունը մտաւ, բայց հոն Աստուծմէ պատիժը գտաւ:

Հ. Հեղիոգորոս Բնչպէս պատժուեցաւ:

Պ. Տաճարին մէջ՝ փառաւոր հեծեալ մը տեսնուեցաւ, որուն ձին զՀեղիոգորոս գետին զարկաւ, եւ նոյն ատեն ուրիշ երկու երիտասարդ երեւնալով՝ զինքը բռնեցին, սաստիկ ծեծեցին, անզգայ ու կիսամահ թողուցին: Քովինները զինքը դուրս հանեցին, եւ անոնց աղաչանքովն Ռնիա Աստուծոյ զոհ մատուց. նոյն երիտասարդները նորէն երեւցան ու զինքն ողջնցուցին: Հեղիոգորոս շնորհակալ եղաւ Ռնիայ, Աստուծոյ ողջակէզ մատուց եւ ետ դարձաւ:

Հ. Անտիոքոս Եպիփանէս՝ Ասորոց Թագաւորը՝ Հրէից հետ Բնչպէս վարուեցաւ:

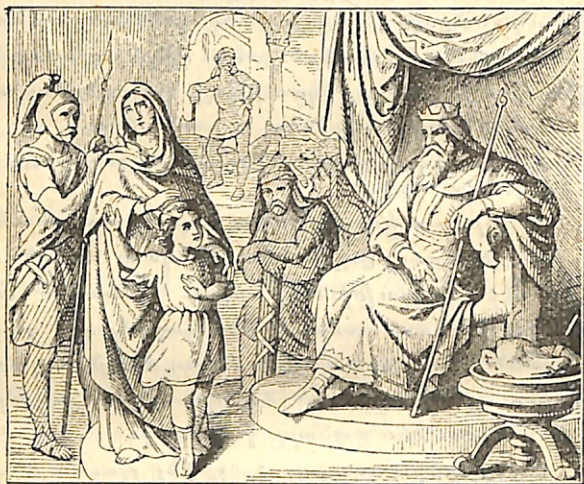
Պ. Երուսաղեմի մէջ սուտ լուր մը տարածուելով թէ Անտիոքոս Եպիփանէս՝ Եգիպտոս մեռած է, Հրէից մէջ խռովութիւններ ելան: Անտիոքոս այս խռովութիւնն ապստամբութիւն կարծելով՝ զօրօք Հրէաստան եկաւ, Երուսաղեմ մտաւ, ձեռքն անցնողները կէս մը իրրեւ գերի ծախեց, կէս մ'ալ թրէ անցընել տուաւ, եւ տաճարը կողոպտեց:

Հ. Ապոլոնիոս զօրավարը Հրէից Բնչ րբաւ:

Պ. Երկու տարի ետքը Ապոլոնիոս զօրավարը Հրէից վրայ խաւրուեցաւ. որ շաբաթ օր մը Երուսաղեմի վրայ յարձակելով՝ քաղքին պարիսպները կործանեց, երեւելի փայտաշէն տներն այրեց ու շատերը թրէ անցուց, եւ մահուան պատժով հրաման հանեց որ իրենց կրօնը թողուն եւ ուրիշ ազգաց պէս կուռք պաշտեն: Նոյն իսկ տաճարին մէջ Արամազդայ արձանը կանգնել տուաւ, եւ ստիպեց որ զանիկա պաշտեն ու խողի միս ուտեն:

Հ. Անտիոքոսի հալածման ստեն որոնք նահատակուեցան:

Պ. Առաջին նահատակն եղաւ Եղիազար անուն պատուական ծերունին, որ աւելի յանձն առաւ մեռնիլ՝ քան թէ օրինաց դէմ խողի միս ուտել: Երկրորդ՝ Խոթն եղբարք Մակարայեցիք իրենց մօրը հետ, որոնք նոյնպէս յանձն չառնելով խողի միս ուտել, մէկիկ մէկիկ իրենց մօրն առջին խիստ տանջանքներով

մարտիրոսացան. եւ ամէնէն վերջն իրենց մայրն ալ քաջութեամբ նահատակուեցաւ: Երրորդ՝ Մատթիա քահանան՝ իւր հինգ որդւոցը հետ:

Հ. Յուդա Մակաբէի արշաւանքներն ինչպէս եղան:

Պ. Յուդա Մակաբէի արշաւանքները շատ յաջող եղան. վասն զի երբ որ Անտիոքոս զօրքով Հրէաստանի վրայ եկաւ, Յուդա Մակաբէ իրեններովն Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրեցէն ետքը զօրքով դիմացն

եկաւ ու յաղթեց՝ երկինքէն եկած օգնութեամբ: Անտիոքոս որ նոյն ատեն Պարսից հետ ալ պատերազմ կը մղէր, երբ որ իրեններուն յաղթուիլը լսեց, սաստիկ կատղեցաւ, եւ շուտ մը պատրաստութիւն տեսաւ որ գայ Ղերուսաղէմ աւերակ դարձնէ:

Հ. Անտիոքոսի խորհուրդը կատարուեցաւ:

Պ. Անտիոքոսի այս ամբարտաւան խորհուրդը չկատարուեցաւ, վասն զի ճամբան յանկարծ աղեացցաւ մ'ունեցաւ, ու կառքէն ալ վար իյնալով չարաչար մեռաւ:

Հ. Յուդա ուրիշ ինչ յաղթութիւններով մեռաւ:

Պ. Յուդա՝ Անտիոքոս Եւպատորի Նիկանովը զօրապետին ալ յաղթեց, եւ ուրիշ շատ յաղթութիւններէն ետքը՝ վերջապէս Բաբելոնի (Գեմետրի տեղակալին) դէմ սաստիկ պատերազմելով առած վերքերէն քաջութեամբ մեռաւ:

Հ. Յուդա Մակաբէի մահուէնէն ետքն ինչ եղաւ:

Պ. Ասոր մահուէնէն ետքն՝ եղբայրները կարգաւ ժողովուրդեան գլուխն անցան ու մեծամեծ քաջութիւններ ու գործեր գործեցին:

Հ. Ասոնց յաջորդներն ինչպէս կառավարեցին:

Պ. Ասոնց յաջորդները շատ չարիքներ գործեցին Աստուծոյ առջեւ եւ հրեայ ժողովուրդն՝ որ միշտ կը դեդեւէր ի սկզբանէ ի վեր, կամաց կամաց ամէն տեսակ մղութեանց ու մեղաց մէջ ձգեցին, այնպէս որ գրեթէ միայն շրթունքով Դէ ճշմարիտ Աստուածը կը պաշտէին: Սադուկեցիք ու Փարիսեցիք ալ ժողովրդեան վրայ ճոխութիւն ստանալով՝ մնացած սակաւթիւ բարիները բոլորովին ապականեցին:

Հ. Ինչ վիճակի մէջ էր այս միջոցին ամբողջ տիեզերքը:

Պ. Աշխարհքիս ամէն կողմն այս միջոցներուն
կը տիրէր պիղծ կռապաշտութիւն, բարուց զգուելի
ապականութիւն ու անկարագրելի թշուառութիւն:
Ամէն բարիները սպասելով կը սպասէին խոստացուած
Մեծիային կամ Փրկչին:

Այսպէսով ամենայն ինչ պատրաստուած էր
Փրկչին գալստեանը, որ նշաններէն դատելով՝ շատ
մօտ էր: Արդէն վերջին մարգարէն Մաղաքիս (իբր
Քրիստոսէ 400 տարի յառաջ) ուրախալից ըսած էր.
“Ահա շուտով եւ իմ, որուն կը ցանկաք”: Միայն
Քիբան կար, որ տակաւին չէր կատարուած՝ այսինքն
Յակոբայ խոստումը իւր Յուդա որդւոյն: Աս ալ կա-
տարուեցաւ վերջապէս: Ինչպէս ըսինք Մակարայեցւոց
յաջորդներն անընդհատ իրարու հետ կռուի մէջ
էին. եղբարք իրարու դէմ կ'ելլէին ու զերար կը
սպաննէին եւ հզօր Հռովմայեցիներն օգնութեան կը
կանչէին: Ասոնք եկան երկիրն առին եւ Հերովդէս
անունով օտարական մը թագաւոր դրին Հրէից վրայ:
Երբ ասով Գալիլէոյ Յոսիֆ Եսէն Բարձրագոյն, ալ
Ժամանակն եկած էր որ խաւրովէր խոստացեալ ու
ակնկալեալ Փրկչին՝ որ է ՅԵՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ օրհնեալ
յաւիտեանս:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՆՈՐ ԵՏԱԿԱՐԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՆԴԵՆԵՆ ՍԻՆՁԵՒ ԳԵՐՈՋՈՒԹԵԱՆ ՍԿՍԻԼԸ

(1-30)

Հ. Քրիստոսի գալստեանն ուլ եղաւ յառաջընթաց:

Պ. Քրիստոսի գալստեանն յառաջընթաց եղաւ
Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ, որ ասոր համար Ս. Յովհ.
Կարապետ ալ կ'ըսուի:

Հ. Աստուած Ինչ կերպով յայտնեց Յովհաննու
ծնունդը:

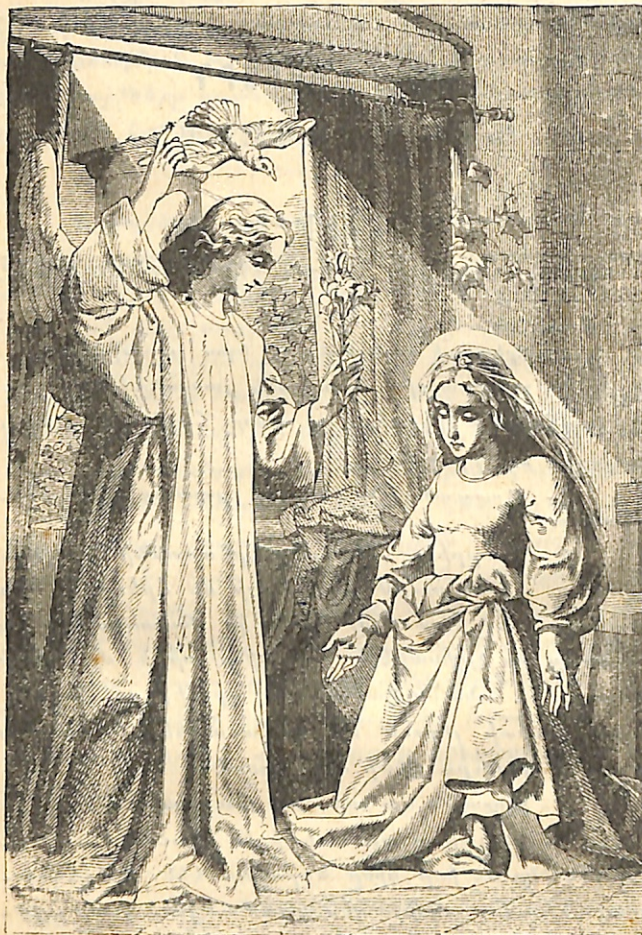
Պ. Ղաբրիէլ հրեշտակը Հրէաստանի մէջ Զա-
քարիա անուն սուրբ քահանայի մը երեւցաւ՝ երբ
տաճարին մէջ Աստուծոյ խունկ կը մատուցանէր, եւ
աւետեց որ Եղիսաբէթ իւր կինը որդի մը պիտի
ծնանի, եւ անունն Յովհաննէս դրուի, որ Հոգւով
սրբով պիտի լեցուի եւ անհաւատներն Աստուծոյ
սուրբ ժողովուրդ պիտի պատրաստէ:

Հ. Զաքարիա այս աւետիսին հաւատաց:

Պ. Զաքարիա այս աւետիսին չհաւատաց, որով-
հետեւ ինք եւ իւր կինը ծերացեր էին. եւ հաւա-
տալուն համար անմիջապէս պատժուեցաւ՝ համր ըլլա-
լով, եւ այնպէս մնաց՝ մինչեւ որ Յովհաննէս ծնաւ:

Հ. Զաքարիայի լեզուն երբ բացուեցաւ:

Պ. Եղիսաբէթի ատենը գալով մանուկը ծնաւ:
Ազգականներն իրեն ուրախակից ըլլալու եկան, եւ

ԱՆՆՈՒՄ

կ'ուզէին որ հօրն անունը դրուի տղուն. իսկ մայրը հրեշտակին խօսքին համաձայն Յովհաննէս դրուի կ'ըսէր: Երբ որ անոնք դէմ կը դնէին, հօրը հարցուցին: Զաքարիա տախտակ մ'առաւ ու վրան գրեց թէ Տղուն անունը Յովհաննէս է: Ասոր վրայ մէկէն լեզուն բացուելով՝ Հոգւով սրբով լեցուեցաւ:

Հ. Գաբրիէլ հրեշտակն Աստուածամայրութեան աւետիսն օրոն բերաւ:

Պ. Գաբրիէլ հրեշտակը՝ Զաքարիայի տեսիլքէն վեց ամիս ետքը՝ Նազարէթ քաղքին մէջ Մարիամ անուն կուսի մը երեւեցաւ, եւ Ուրբէի Էր՝ Բերկէալ (կամ լէ Շորհօ), Տէր Էդ Էդ լսելով զինքը բարեւեց, եւ իմացուց որ որդի մը պիտի ծնանի եւ անունը Յիսուս (Փրկիչ) պիտի դնէ: Մարիամի սկզբան շատ այլայլեցաւ, բայց երբ որ հրեշտակէն իմացաւ թէ Հոգւոյն սրբոյ զօրութեամբն այս բանս պիտի կատարուի, եւ թէ Եղիսաբէթ իւր ազգականն ալ յղի է, հաւանեցաւ Ահաւսի կամ աղախին Տէրուն լսելով, եւ անմիջապէս Որդին Աստուծոյ իւր ծոցին մէջ մարմին առաւ:

Հ. Մարիամ աւետուելէն ետեւ Բնչ ըրաւ:

Պ. Մարիամ աւետուելէն ետեւ ուրախութեամբ լեցուած ելաւ Եղիսաբէթի գնաց՝ զինքը բարեմաղթելու համար: Մարեմայ այցելութեամբն Եղիսաբէթ Հոգւով սրբով լեցուեցաւ, սուրբ Յովհաննէս արգանդին մէջ սրբուեցաւ: Մարիամ այս առթիւ Մեծացոյցէ սքանչելի օրհնութիւնն երգեց, եւ երեք ամիս հոն կենալէն ետեւ իւր տունը դարձաւ:

Հ. Մարիամ ուր եւ Բնչդէս ծնաւ զՅիսուս:

Պ. Մարիամ զՅիսուս Բեթղէհէմ քաղքին մէջ ծնաւ: Աւգոստոս Հռոմայեցոց կայսրը հրաման հա-

ՄԱՐԻԱՄ ԵՂԻՍԱԲԵԹԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԿԵՐԹԱՅ

նեց, որ իւր հպատակներուն ամէնքն ալ իրենց բուն քաղաքը գրի անցունին: Այս պատճառաւ Յովսէփի ու Մարիամ Բեթղեհէմ գացին, վասն զի Դաւթի թագաւորական տնէն էին: Բեթղեհէմի բոլոր իջեւանները օտարականներով լեցուն էին, ուստի ստիպուեցան ախոռի մը մէջ քաշուիլ: Եւ հոն ծնաւ Մարիամ զմանուկն Յիսուս:

Հ. Յիսուսի ծնունդն որոնց յայտնուեցաւ եւ որոնք ձեռքով:

Պ. Յիսուսի ծնունդը գիշերանց հրեշտակ մը հովիւներուն յայտնեց, որոնք հոն մօտ տեղ իրենց հօտերուն պահպանութիւն կ'ընէին: Ասոնք մէկէն զարհուրեցան, բայց հրեշտակէն քաջալերուած՝ որ իրենց կ'աւետէր թէ Բեթղեհէմ ձեզի Փրկիչ ծնաւ, եւ հրեշտակաց բազմութիւն մ'ալ երեւնալով, որ փոքր է Բեթղեհէմը, երգելով զԱստուած կ'օրհնէին, անմիջապէս ելան այրն եկան. հոն տեսան զՅովսէփի եւ զՄարիամ, եւ զՅիսուս մարդն մէջ խանձարրած գտան, եւ անոր երկրպագութիւն ըրին:

Հ. Մոգերն ուստի՞ շարժեալ երուսաղէմ եկան. Հերոփէս ինչ ըրաւ:

Պ. Մոգերն արեւելք արտաքոյ կարգի աստղ մը տեսնելով իմացան որ Հրէից նոր թագաւոր մը ծնած է, ուստի ելան երուսաղէմ եկան ու զինքը կը փնտռէին որ երկրպագութիւն ընեն: Հերովփէս այս բանս լսելով՝ շատ այլալեցաւ, վախնալով որ իւր թագաւորութիւնը ձեռքէն ելթայ. ուստի քահանայապետներէն ու դպիրներէն իմանալով թէ ո՞ր պիտի ծնանի Մեսիան, մոգերը գաղտուկ կանչեց եւ զիրենք Բեթղեհէմ խրկեց որ երթան ստուգեն, եւ

Ժ Ն Ո Ւ Ն Դ Յ Ի Ս Ո Ւ Ն Ի

եթէ գտնեն՝ իրեն ալ իմաց տան որ ինքն ալ երթայ անոր երկրպագութիւն ընէ:

Հ. Մոգերը նորածին թագաւորին տեղն ինչպէս գտան եւ ինչ ըրին:

Պ. Մոգերը ճամբայ ելան, եւ նոյն աստղն որ աչքէ կորուսեր էին՝ նորէն իրենց առաջնորդութիւն ըրաւ, եւ Յիսուսի ծնած այրին վրայ եկաւ կեցաւ: Ներս մտան անոր երկրպագութիւն ըրին, եւ հալի, փորձի ու զոհիւն ընծայ տուին: Բայց տեսնան մէջ Աստուծոյ պատուէր առնելով, առանց Հերովդէսին դառնալու՝ ուրիշ ճամբով իրենց տեղը դարձան:

Հ. Յիսուս 40 օրեան որ եղաւ՝ ծնողքն ինչ ըրին: Ո՞վ են Սիմէոն եւ Աննա:

Պ. Յիսուս 40 օրեան որ եղաւ՝ սուրբ Կոյսն ըստ օրինաց Մովսեսի՝ իւր որդին տաճար տարաւ եւ զոյգ մը տատարակով Աստուծոյ ընծայեց: Սիմէոն ծերունին՝ որուն Հոգին սուրբ խոստացած էր որ պիտի չմեռնի մինչեւ որ Փրկիչը տեսնէ, անոնց դիմացն ելաւ, ու մանուկ Յիսուսը գիրկն առաւ եւ Աստուծոյ շնորհակալ եղաւ որ մարմնաւոր աչօք Փրկիչը տեսնելու արժանի եղաւ: Նոյնպէս Աննա կին մարգարէն ալ տաճարը գտնուելով՝ Յիսուսը տեսնելուն վրայ շատ ուրախացաւ եւ Աստուծոյ փառք տուաւ:

Հ. Հերովդէս ինչ ըրաւ, երբ որ մոգերը չդարձան:

Պ. Հերովդէս փութ տեղ մոգերուն դառնալուն սպասեցն ետեւ, երբ որ տեսաւ թէ խաբուեցաւ՝ խիստ բարկացաւ, եւ շատ մը զօրք խաւրեց, Բեթղեհէմ եւ անոր սահմաններն որչափ որ երկու տարւնէ վար տղայ կար՝ բոլորն ալ սպաննել տուաւ, կարծելով որ անոնց հետ նաեւ նորածին թագաւորը՝ մանուկ Յիսուսն ալ՝ կը սպաննուի:

Մ Ո Գ Ե Ր Ո Ւ Ն Ե Ր Կ Ր Պ Ա Գ Ո Ւ Թ Ո Ւ Ն Ը

Հ. Յիսուս ինչպէս Հերովդի կոտորածէն ազա-
ւեցաւ:

Պ. Հրեշտակ մը գիշերը Յովսեփայ՝ քնոյն մէջ
վտանգն իմացուց, եւ հրամայեց որ Յիսուս եւ
զՄարիամ առնու Նգիպտոս փախչի:

Հ. Յովսեփ Յիսուսի ու Մարեմայ հետ Նգիպտոսէն
երբ դարձաւ:

Պ. Յովսեփ՝ Հերովդի մեռնելէն ետքը՝ դար-
ձեալ հրեշտակին հրամանաւը Նազարէթ դարձաւ ու
հոն բնակեցաւ:

Հ. Յիսուս մանուկն երբ կորսուեցաւ:

Պ. Յիսուս երբ որ 12 տարւան էր՝ ծնողացը
հետ Զատկի տօնին Երուսաղէմ գնաց, եւ անոնց ետ
դարձած ատեն ինքը հոն մնաց: Մարիամ եւ Յովսեփ
ի սկզբան կարծելով թէ միւս ճամբորդներուն հետն
է, շատ հոգ չէին ընել, բայց օրւան մը ճամբայ ընե-
լէն ետեւ՝ երբ զինքն անոնց մէջ չգտան, շփոթած՝
Երուսաղէմ դարձան:

Հ. Յիսուս մանուկն ո՞ւր գտնուեցաւ:

Պ. Յովսեփ ու Մարիամ զՅիսուս, Երուսաղէմի
մէջ երեք օր փնտուելէն ետքը՝ վերջապէս տաճարին
մէջ գտան, ուր դպրաց ու վարդապետաց հետ նստած՝
անոնց խօսքերուն միտ կը դնէր եւ հարցումներ կ'ընէր,
այնպէս որ ամէնն ալ անոր իմաստութեանը վրայ կը
զարմանային:

Հ. Յիսուս Նազարէթ դառնալէն մինչեւ իւր երեսնե-
րորդ տարին ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Նազարէթ դառնալէն մինչեւ իւր
երեսներորդ տարին հօրը մօրը հնազանդ էր, եւ
իմաստութեամբ ու շնորհօք կ'աճէր:

Փ Ա Մ Ո Ռ Ո Ս Ս. Ը Ն Տ Ա Ն Ե Ա Յ

Ք Լ Ո Ւ Խ Բ.

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԵԱՆ ՍԿՍԵԼԷՆ ՄԻՆՁԵՒ
ՉԱՐՉԱՐՈՒԻԼՆ ՈՒ ՄԵՌՆԵԼԸ

(30—33)

Հ. Յովհաննէս Մկրտիչ քարոզութենէ յառաջ ո՞ր էր եւ ինչպէս կ'ապրէր:

Պ. Յովհաննէս Մկրտիչ իւր քարոզութիւնը չսկսած՝ անապատի մէջ կը բնակէր, ուր խիստ կեանք մը կ'անցընէր. իւր զգեստը ուղտի մազէ էր, եւ կերակուրը՝ մարախ ու վայրենի մեղր:

Հ. Յովհաննէս ո՞ր եւ ինչ կը քարոզէր:

Պ. Յովհաննէս Յորդանան գետին քով կը քարոզէր որ ապաշխարեն, վասն զի, կ'ըսէր, Աստուծոյ արքայութիւնը մօտեցած է: — Ժողովուրդն անոր վրայ այնպէս մեծ համարում ունէր, որ զինքը Մեսիա կը կարծէր: Բայց Յովհաննէս յայտնապէս ըսաւ անոնց թէ ինքը Մեսիան չէ, եւ ոչ ալ արժանի է անոր կոչկաց կապերը քակելու:

Հ. Յիսուս ո՞ր եւ որմէ՞ մկրտուեցաւ:

Պ. Յիսուս Յորդանան գետին մէջ մկրտուեցաւ Յովհաննէս Մկրտչէն:

Հ. Յիսուսի մկրտուելու ատեն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Յիսուսի մկրտուելու ատեն երկինք բացուեցաւ, եւ Հոգին սուրբ աղանակերպ վրան իջաւ. նոյն ատեն երկնքէն ձայն մ'ալ եկաւ որ կ'ըսէր. Դա է իմ սիրելի Որդիս որ ինձի հաճոյ է:

Հ. Յիսուս մկրտուելէն ետքն ո՞ր գնաց եւ ինչ քրաւ:

Մ Կ Ր Տ Ո Ռ Թ Ի Ռ Ն Յ Ի Ս Ո Ռ Ս Ի

Պ. Յիսուս մկրտուելէն ետքն անապատ գնաց, եւ հոն 40 օր ու 40 գիշեր խիստ պահք պահեց, ոչ կերաւ եւ ոչ խմեց:

Հ. Յիսուս ինչպէս փորձուեցաւ սատանայէն:

Պ. Յիսուս երեք կերպով փորձուեցաւ սատանայէն: Նախ «Իշխուհի»-ն էր. որովհետեւ Յիսուսի 40 օր պահք պահելէն մարմինը շատ տկարացած էր՝ սատանան անոր քովը մօտեցաւ ու զինքը փորձեց ըսելով որ քարերը հացի փոխէ: Երկրորդ «Նապոլեոն»-ն էր, ըսելով որ տաճարին աշտարակէն ինք զինքը վար նետէ, որ մարդիկ ողջ մնալուն զարմանան: Երրորդ «Եւսեբի»-ն էր, խոստանալով անոր աշխարհիս բոլոր հարստութիւնը, եթէ իրեն (սատանային) երկրպագութիւն ընէ:

Հ. Յիսուս այս փորձութեանց ինչպէս յաղթեց:

Պ. Յիսուս այս փորձութեանց յաղթեց՝ Ս. Գրոց այլեւայլ խօսքերը յառաջ բերելով, եւ վերջապէս սատանան քովէն վռնտելով: — Նոյն ատեն հրեշտակներն եկան եւ իրեն ծառայեցին:

Հ. Յիսուսի առաջին աշակերտներն որոնք էին:

Պ. Յիսուսի առաջին աշակերտներն էին Անդրէաս ու Յովհաննէս, որոնց վրայ աւելցան Սիմոն Պետրոս, Փիլիպպոս եւ Նաթանայէլ (Բարթոլոմէոս):

Հ. Յիսուս իւր առաջին հրաշքն ո՞ր գործեց:

Պ. Յիսուս իւր առաջին հրաշքը Գալիլեայի կանաքաղաքը գործեց հարսնիքի մէջ, ուր գինին պակսելուն՝ Աստուածամօր միջնորդելովը Յիսուս հոն վեց թակոյկ ջրով լեցընել տուաւ, եւ հրամայեց որ տաճարապետին տանին, որ ճաշակեց տեսաւ որ ջուրը գինեոյ փոխուեր է:

ՅԻՍՈՒՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԱՇԻՐ

ՀԱՏՈՒՄԻ Ա.

Քրիստոսի քարոզութեան առաջին տարին եւ առաջին զատիկը:

Հ. Յիսուս առաջին անգամ հրապարակաւ ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս առաջին անգամ՝ զատիկի տօնին Երուսաղեմի տաճարը գնաց. հոն լուսնայափոխներն ու (զոհի համար) կենդանի ծախողները տեսնելով՝ սուրբ բարկութեամբ լցուած՝ չուանէ խարաղան մը շինեց, եւ զերենք անկէ դուրս վռնտեց, ըսելով թէ իմ Հօրս տունը՝ վաճառատեղի չէ:

Հ. Յիսուսի այս գործը Հրէից ինչպէս երեւցաւ:

Պ. Յիսուսի այս գործը Հրէից գլխաւորներուն ու քահանայից մեծ զարմանք պատճառեց, եւ սկսան հարցընել՝ թէ Այդ իշխանութիւնն ունենալդ ինչ նշանով կրնաս ցուցընել: — Ասոնցմէ մէկն էր Նաեւ Նիկողեմոս անուն հրեայ իշխան մը, որ գիշեր ատեն Յիսուսի եկաւ աղաչեց որ իւր վարդապետութիւններն իրեն սորվեցընէ:

Հ. Յիսուս Նիկողեմոսի գլխաւորաբար ինչ սորվեցուց:

Պ. Յիսուս Նիկողեմոսի գլխաւորաբար սորվեցուց, որ արքայութիւն մտնելու համար պէտք է մկրտուիլ. երկրորդ՝ թէ ինքը զմարդիկ փրկելու համար աշխարհ եկած է. երրորդ՝ թէ պէտք է իւր աստուածութեանը հաւատալ:

Հ. Յիսուս Երուսաղեմէն Նազարէթ դարձած ատեն՝ Սամարացի կնոջ հետ ինչ խօսեցաւ:

Պ. Յիսուս Երուսաղեմէն Նազարէթ դարձած ատեն յոգնելով ջրհորի մը քով նստաւ: Հոն Սամարացի կին մը ջուր առնելու որ եկաւ, Յիսուս իրմէ ջուր ուզեց, եւ սկսաւ վարդապետել՝ թէ ինչպէս որ

այս ջուրը մարմնոյ ծարաւը կ'անցընէ, նոյնպէս իւր աստուածային վարդապետութիւնը մարդու հոգւոյն ծարաւը կը մարէ. եւ ով որ իւր վարդապետութիւնները կ'ընդունի, երջանիկ է թէ՛ այս աշխարհիս մէջ ու թէ՛ անդիի աշխարհք: Գարձեալ սորվեցուց, որ Աստուծոյ երկրպագութիւն պէտք է ընել հոգւով ու ճշմարտութեամբ, եւ վերջապէս ինք զինքը յայտնեց որ Մեսիան է:

Լ. Սամարացի կիներն լսելուն ինչ ըրաւ:

Պ. Սամարացի կիներն ասոնք լսելուն պէս քաղաք վազեց մարդիկները կանչելու համար, որ եկան ու Յիսուս իրենց քաղաքը հրաւիրեցին: Յիսուս գնաց եւ երկու օր անոնց քով կեցաւ, եւ իւր քարոզութեամբն անոնց մէջէն շատերը դարձուց:

Լ. Յիսուս Սամարիայէն օժի գնաց եւ ինչ գործեց:

Պ. Յիսուս Սամարիայէն Կանա դարձաւ, եւ հոն թագաւորացնի մ'որդին ծանր հիւանդութենէ բժշկելէն ետեւ, գնաց Կափառնաում եւ հոն բնակեցաւ: Օր մը Յիսուս Գեննեսարեթայ ծովակին քովերը պտըտած ատեն՝ զՍիմոն Պետրոս եւ ՂԱնդրէաս, ու Ջերեդէոսի երկու որդիքը՝ զՅակոբոս եւ զՅովհաննէս, որ ձուկ կ'որսային, կանչեց որ իւր ետեւէն գան. անոնք սիրով ամէն բան թողուցին եւ աշակերտ եղան:

Լ. Նոյն ատեն ուրիշ ինչ պատահեցաւ:

Պ. Նոյն ատեն շատ բազմութիւն ժողովուելով՝ Յիսուս Պետրոսի նաւը մտած՝ ցամաքէն քիչ մը բացուեցաւ, ու նաւին մէջէն կը քարոզէր: Լմինալէն ետեւ Պետրոսի ըսաւ որ նաւն աւելի բացը տանի եւ ուսկանը ծով նետէ: Պետրոս հնազանդելով անբաւ ձկանց որս մ'ըրաւ: Ասկէ ետքը Յիսուս իրենց հետ

ՁԿԱՆՑ ՈՐՍԸ

կափառնաում մտաւ եւ հոն դիւահար մը բժշկեւէն ետեւ՝ Պետրոսի տունը գնաց, անոր զոքանջը ջերմէն ազատեց:

Հ. Յիսուս կափառնաում եղած ատեն՝ ուրիշ ինչ պատահեցաւ:

Պ. Յիսուս կափառնաում եղած ատեն միշտ հրաշագործութիւններ ընելուն՝ ժողովուրդը քովէն չէր հեռանար: Անգամ մ'անոնցմէ քիչ մը հեռանալ ուզելով՝ աշակերտաց հետ նաւ մտաւ, դիմաց անցնելու համար: Կէս ճամբան սաստիկ ալեկոծութիւն մ'եղաւ, եւ Յիսուս աշակերտաց արթնցընելովը քնէն ելաւ եւ անոնց թերահաւատութիւնը յանդիմանելէն ետեւ՝ ծովուն ու հովին սաստեց, եւ մէկէն խաղաղացաւ:

Հ. Երկու Գերգեսացի դիւահարներն ինչպէս բժշկուեցան:

Պ. Յիսուս կափառնաումի դիմացը Գերգեսացւոց երկիրն անցաւ. հոն գերեզմաններու մէջ բնակող երկու դիւահարաց պատահեցաւ: Գետերը կ'աղաչէին որ զիրենք չտանջէ, եւ Յիսուսէն խնդրեցին որ հոն մօտ գտնուող խողերուն մէջ մանեն: Յիսուս հրաման տալուն պէս՝ խողերը դիւահարեցան ու ծով նետուելով խղճուեցան, որով եւ այսահարները բժշկուեցան:

Հ. Յիսուս կափառնաումի անդամալոյծն ինչպէս բժշկեց:

Պ. Յիսուս կափառնաում դառնալուն՝ բազմութիւնը քովը ժողովուեցաւ. նոյն ատեն չորս հոգի անդամալոյծ մը շալկած բերին բժշկելու համար, եւ Յիսուսի կեցած տեղը չկրնալով խօթել՝ տան առաստաղը քակեցին եւ անդամալոյծն անկէ վար իջուցին: Յիսուս անոնց հաւատքը տեսնելով անդամալուծին

բաւ. Մեղքդ թողուի: Փարիսեցիք այս խօսքը հայհոյութիւն կարծեցին. Աստուծմէ զատ ո՞վ կրնայ մեղք թողուլ կ'ըսէին: Յիսուս մեղաց թողութիւն տալու իշխանութիւնը ցուցնելու համար՝ դարձաւ անդամալուծին բաւ որ ելէ անկողինն առնու երթայ: Անդամալոյծն այնպէս ըրաւ, Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալով: Հոն կեցողներն երբ աս տեսան՝ ապշած մնացին, եւ իրենք ալ Աստուծոյ փառք կու տային:

Հ. Մատթէոս մաքսաւորն ինչպէս աշակերտութեան կանչուեցաւ:

Պ. Յիսուս կափառնաումէն Երուսաղէմ չգացած՝ դարձեալ Գալիլեայի ծովեզերքը գնաց, եւ հոն Մատթէոս (Ղեւի Ալիիայ) մաքսաւորն աշակերտութեան կանչեց: Մատթէոս շուտ մը գործն ու տեղը թողուց Յիսուսի ետեւէն գնաց. եւ շնորհակալութեան համար զՅիսուս կերակրոյ հրաւիրեց իւր ուրիշ մաքսաւոր բարեկամացը հետ: Փարիսեցիք զՅիսուս այս հրաւերն ընդունելուն համար սկսան բամբասել, թէ մեղաւորաց հետ կը նստի կ'ելլէ. բայց Յիսուս կարճ խօսքով զիրենք պապանձեցուց:

Հ. Յիսուս Յայրոսի աղջկանն եւ երկու կոյրերուն ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Յայրոս անունով ժողովրդապետի մը տունը գնաց, եւ անոր մեռած աղջկն ողնցուց: Իսկ Գալիլեայի ծովեզերքէն ետ դառնալու ատեն երկու կոյր ետեւէն կու գային ու կը կանչէին, Յիսուս որդի Դաւթի, ողորմէ մեզի: Յիսուս ձեռուրներն անոնց աչուրներուն վրայ դրաւ ու բացուեցան: — Ետքը կափառնաումէն ելաւ Նազարէթ իւր գաւառն եկաւ, եւ շաբաթ օրերը ժողովրդանոցին մէջ կը վարդապետէր:

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

Քրիստոսի քարոզութեան երկրորդ տարին եւ երկրորդ զատիկը:

Հ. Յիսուս ինչ առթով Երուսաղէմ գնաց, եւ հոն ինչ բռաւ:

Պ. Յիսուս զատիկի տօնին պատճառաւ Երուսաղէմ գնաց, եւ Պորբատիկէ ըսուած աւաղանին քով 38 տարիէ ի վեր պառկած հիւանդ մ'առողջացուց: Այս բժշկութիւնն ըրած օրը շաբաթ օր էր: Փարիսեցիք եւ այն Հրեայք՝ որ Յիսուսի դէմ էին, այս դէպքը, եւ ուրիշ շաբաթ օր մարդու մը գօսացած ձեռքին բժշկուելը տեսնելով՝ շատ կատաղեցան ու խորհուրդ ըրին թէ ինչպէս զինքը մեռցնեն: Իսկ Յիսուս անոնց միտքն իմանալով՝ Գալիլեայի ծովուն կողմերը գնաց:

Հ. Յիսուս իւր առաքեալներն երբ ընտրեց:

Պ. Յիսուս օր մը լեռան վրայ ելաւ, բոլոր գիշերն աղօթք ըրաւ, եւ առտու ըլլալուն պէս իւր աշակերտներուն մէջէն ոմանք քովը կանչելով՝ անոնցմէ 12 հոգի զատեց, զորոնք Առաքեալ անուանեց:

Հ. Յիսուսի վարդապետութեանց մէջէն ո՞րն է երեւելին:

Պ. Յիսուսի վարդապետութեանց մէջ նշանաւոր է Լեւու վարդապետութիւնն ըսուածը, զոր լեռան մը վրայ ըրաւ ուր շատ ժողովուրդ կար: Այս վարդապետութեան մէջ ութ երանութենէն զատ՝ ասոնք ալ սորվեցուց, թէ ճշմարիտ երջանկութիւնը սրտի մաքրութեան վրայ կը կայանայ. թէ Պէտք ենք՝ նաեւ մեր թշնամիները սիրել, եւ զմեզ հալածողներուն բարիք ընել. թէ Մեր ընկերին մեզի ըրած չարիքին դիմաց՝ բարիք պէտք ենք ընել. թէ Պէտք ենք ամէն բանէ

յառաջ՝ Աստուծոյ արքայութիւնը խնդրել, մնացած հարկաւոր բաները մեզի կը տրուին:

Հ. Յիսուս լեռնէն վար իջած ատեն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Յիսուս լեռնէն վար իջած ատեն բորոտ մ'եկաւ, իրմէ բժշկութիւն խնդրեց. Յիսուս ձեռքը վրան երկնցընելուն պէս բժշկուեցաւ:

Հ. Յիսուս հարիւրապետին ծառան ինչպէս բժշկեց:

Պ. Յիսուս երբ որ Կափառնաուում եկաւ, Հրեայք հարիւրապետի մը կողմանէ եկան աղաչեցին, որ գայ անոր հիւանդ ծառան բժշկէ: Յիսուս յանձն առաւ եւ անոնց հետ գնաց. բայց հարիւրապետը մարդ խաւրեց անոր ըսել տալով, թէ Տէր չեմ արժանի այդպիսի հիւր մը տունս ընդունելու. միայն խօսք մ'ըսէ ու ծառաս կը բժշկուի: Յիսուս անոր հաւատքին ու խոնարհութեան վրայ շատ զարմացաւ, եւ ծառային առողջութիւն պարգեւեց:

Հ. Յիսուս Նային քաղաքն ինչ բռաւ:

Պ. Յիսուս Կափառնաումէն Գալիլեայի Նային քաղաքն եկաւ, եւ հոն այրի կնոջ մը մեռած մէկ հատիկ որդւոյն դադաղին դպչելով մեռելն ողջնցուց:

Հ. Սիմոնի տան մէջ մեղաւոր կնոջ ինչ պատահեցաւ:

Պ. Սիմոն անուն Փարիսեցի մը զՅիսուս կերաւ կրոյ հրաւիրեց. եւ Յիսուս յանձն առաւ: Քաղքին մէջ մեղաւոր կին մը կար, որ Յիսուսի հոն ըլլալը լսելով, շիշ մ'ազնիւ եղ առած գնաց Յիսուսի ոտքն ինկաւ, սկսաւ մեղքերուն վրայ լալ, ու արտասուքովն անոր ոտքերը կը թրջէր, յագեցրով կը չորցնէր, ետքը կը պագնէր ու եղով կ'օծէր: Յիսուս անոր զղջումն ու մեծ սէրը տեսնելով մեղքերուն թողութիւն տուաւ:

Հ. Յիսուսի հրաշագործութեանց համար ինչ կ'ըսէին Փարիսեցիք:

Պ. Անգամ մ'որ դարձեալ Յիսուսի քով շատ բազմութիւն ժողովուած էր, իրեն կոյր ու համր դիւահար մը բերին. երբ որ զանիկայ ալ բժշկեց ու դիւահարն սկսաւ տեսնել ու խօսիլ, Փարիսեցիք սկսան ըսել թէ Սատանային (դիւստի) զօրութեամբն զգեւերը կը հալածէ: Յիսուս այն անիրաւ խօսքին հայհոյութիւն ըլլալը ցուցուց, եւ այս առթով ժողովըրդեան օգտակար խօսակցութիւն մ'ըրաւ ու սորվեցուց թէ Հոգւոյն սրբոյ դէմ խօսիլն ինչ մեծ մեղք է: Նոյնպէս իւր երեքօրեայ յարութիւնը Յովնանու պատմութեամբն անոնց հասկըցուց: Դարձեալ՝ ապաշխարեւն ետքը նորէն առաջին չար ճամբան դառնալուն որչափ չար ըլլալն օրինակաւ մ'իմացուց:

Հ. Այս խօսակցութեան ատեն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Ասոնք խօսած ատեն մայրն ու եղբարքը (աղբականները) դուրսը կեցած՝ զինքը կ'ուզէին: Յիսուս անոնց յայտնեց որ իւր երկնաւոր Հօրը կամբը կատարողներն են իրեն մայր եւ քոյր եւ եղբայր: — Նոյն օրը անէն ելաւ ծովուն քով գնաց եւ հոն կը վարդապետէր. բայց տեսնելով որ բազմութիւնը կը շատնայ, նաւ մտաւ ու անկէ սկսաւ ժողովրդեան առականքը խօսիլ:

Հ. Ի՞նչ են այս առականքերը:

Պ. Այս առականքերն են՝ Սերմնային առակը, որով ցուցուց թէ ինչպէս պէտք է Աստուծոյ խօսքը լսել ու պահել: Աբարհամի առակը, որով երկնից արքայութիւնը (եկեղեցին) անոնց նկարեց: Դարձեալ նոյն արքայութիւնը նմանցուց Բանանիոյ հարի, Բարբարոսի, Խորոյ, ծովը ձգուած Կաթիլի որուն մէջ ամէն տեսակ ձուկ կ'իյնայ, «Երբ որ գիշեր ցորեկ ինք իրմէ կ'աճի կը հասնի»:

Հ. Յովհաննէս Մկրտիչ ինչո՞ւ բանտարկուեցաւ եւ գլխատուեցաւ:

Պ. Յովհաննէս Մկրտիչ խստիւ կը խրատէր զՀերովդէս Անտիպպաս, որ անկէ մեծապէս կ'ազնւածէր ու կը վախնար: Բայց երբ վերջին անգամ անարժան ամուսնութեանը համար համարձակ յանդիմանուեցաւ, Հերովդէս բանտարկել տուաւ զՅովհաննէս: Հերովդիս անզգամ կինն որ ռիս պահած էր սրբոյն, մեծ խնջոյքի մը ատեն Հերովդի աղջկանը ձեռօք խնդրել տուաւ որ անոր գլուխը հոն սեղանի վրայ բերուի: Հերովդէս՝ թէպէտ շատ ցաւով՝ բայց աղջկան որեւիցէ խնդրածը կատարելու երգուած ըլլալուն համար՝ անմիջապէս զՅովհաննէս գլխատել ու գլուխը բերել տուաւ: — Յովհաննէս աշակերտներն անոր մարմինը թաղեցին, եւ եկան Յիսուսի պատմեցին:

Հ. Յիսուս ասկէ ետքն ո՞ւր գնաց եւ ինչ կ'ընէր:

Պ. Յիսուս ասկէ ետքը քաղաքներն ու գեղերը պտըտելով, Աստուծոյ արքայութիւնը կը քարոզէր: Տասուերկու առաքեալներէն զատ՝ հետը քանի մը բարեպաշտ կանայք ալ կ'երթային, զորոնք Յիսուս զանազան հիւանդութիւններէ ազատած էր:

Հ. Յիսուս առաքեալներն երբ եւ ինչպէս քարոզութեան խաւրեց:

Պ. Երբ որ Յիսուս տեսաւ ժողովուրդը, վրանին խղճաց, որ առանց հովուի մնացած ոչխարներու պէս ցրուեր են: Ուստի առաքեալները կանչեց, անոնց իշխանութիւն տուաւ որ երթան քարոզեն, հիւանդները բժշկեն, դիւահարները սատանային ձեռքէն ազատեն. շատ մը խրատներ ալ տալէն ետքն երկու երկու խաւրեց:

Հ. Յիսուս ինչ առթով հացն առաջին անգամ շատցուց:

Պ. Յիսուս օր մը քարոզելով ու բժշկութիւններ ընելով իրիկուն եղաւ, բայց ինք չուզեց ժողովուրդն անօթի տուն խաւրել: Հոն տղու մը քով հինգ հաց ու երկու ձուկ կար. Յիսուս հացն ու ձուկն օրհնեց, շատցուց եւ զամէնքը կշտացուց, որ 5 հազար հոգի էին՝ կնկտիքն ու տղաքը չհամրելով. եւ 12 կով հացի կտորուանք աւելցաւ: Ժողովուրդն աս որ տեսաւ, սա է ճշմարիտ մարգարէն ըսելով ուզեց զՅիսուս թագաւոր ընել: Բայց Յիսուս աճապարեց առաքեալները նաւ դրաւ ճամբեց, զժողովուրդն արձակեց, եւ ինք լեռն ելաւ աղօթելու:

Հ. Գիշերն ինչ պատահեցաւ:

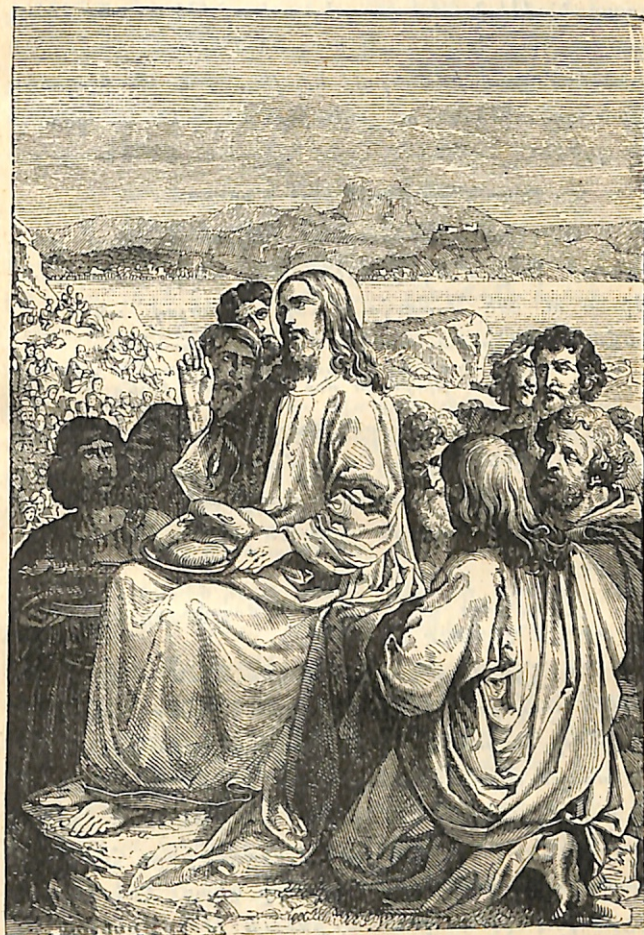
Պ. Այն գիշերն առաքեալները ծովուն վրայ ահագին ալէկոծութեան բռնուեցան. Յիսուս լեռնէն իջաւ ու ջրերուն վրայէն քալելով անոնց կու գար: Առաքեալք ի սկզբան առերեւոյթ տեսիլք մը կարծեցին, եւ իրենց վախէն սկսան պողաւ. բայց Յիսուս սիրտ տուաւ անոնց, եւ ինք ըլլալն իմացուց: Աս որ տեսաւ Պետրոս՝ հրաման առաւ Յիսուսէն որ ինքն ալ քալելով ծովուն վրայէն անոր քովը երթայ. սակայն ջրերուն վրայ քալած ատեն հովին սաստկութենէն եւ ընկղմելու վտանգէն սարսափած՝ Յիսուսի աղաղակեց: Յիսուս անոր ձեռքէն բռնեց ու մէկտեղ նաւ մտան. հովը դադրեցաւ, յանկարծ եւ կափառնառում հասան:

ՀԱՏՈՒՆԺ Գ.

Քրիստոսի քարոզութեան երրորդ տարին եւ երրորդ զատիկը:

Հ. Յիսուս ինչ առթով մեղաց էութիւնը վարդապետեց:

Պ. Յիսուս կափառնառումէն զատկի տօնին պատ-

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՒ ՉԿԵՐՈՒՆ ԾԱՏՆԱԼԸ

ճառաւ Երուսաղէմ գնաց: Հոն Փարիսեցիներէն ամբաստանութիւն լսեց առաքելոց վրայ՝ թէ առանց ձեռք լուալու հաց կ'ուտեն: Յիսուս անոնց աւելորդապաշտութիւնն յանդիմանելով՝ սորվեցուց որ միայն սրտէն ելած պղծութիւնն ու չարութիւններն են որ զմարդ կը պղծեն:

Հ. Յիսուս քանանացի կնոջ Բնէ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Տիւրոսի ու Սիդոնի կողմերը՝ քանանացի կնոջ մ'աղաչանքին հետ անոր խոնարհութիւնն ու մեծ վստահութիւնը տեսնելով՝ անոր այսահար աղջիկը սատանային ձեռքէն ազատեց:

Հ. Յիսուս Տիւրոսէն ո՛ւր գնաց եւ Ինչք գործեց:

Պ. Յիսուս Տիւրոսէն Գալիլեայի ծովուն քովերը գնաց, եւ հոն խուլ ու համր մարդ մը բժշկեց: Դարձեալ լեռան վրայ իւր քովը ժողովուած բաղմութեան մէջէն կաղերը, կոյրերն ու ամէն տեսակ հիւանդները բժշկեց:

Հ. Երկրորդ անգամ Ինչպէս ժողովուրդը կտացուց, եւ ուրիշ Բնէ հրաշք գործեց:

Պ. Օր մը ուշ ատեն բաղմութիւնն անօթի արձակել չուզելով՝ երկրորդ անգամ եօթը հացով ու քանի մը ձուկով 4 հազար հոգի կերակրեց, կնկտիքն ու տղաքն չհաշուելով: Ամէնքը կերան կտացան եւ 7 զամբիղ հացի մնացորդ աւելցաւ: — Ժողովուրդն արձակելէն ետեւ աշակերտաց հետ նաւ մտաւ ու Դաղմանունեայ կողմերը գնաց: Հոն առջեւը կոյր մը բերին, որուն աչքերուն թուրք քսելով եւ ձեռքը վրան դնելով բացաւ, ու պատուիրեց որ մէկուն չպատմէ:

Հ. Յիսուս զով իւր եկեղեցւոյն վէմ դրաւ:

Պ. Յիսուս Կեսարեայ Փիլիպպեայ կողմերը գալով՝ հոն հարցուց առաքելոց թէ իրենք զով կը կարծեն զինքը: Պետրոս անոր Բարձրագոյն Սուրբ Աստուծոյ ըլլալը խոստովանելով՝ Յիսուս անոր երանի տուաւ, զանկա իւր եկեղեցւոյն վէմն ու վէմն անուանեց եւ արքայութեան բանալիքն անոր յանձնեց:

Հ. Յիսուս երբ եւ Ինչպէս պաշտեցաւ:

Պ. Յիսուս անկէ իբր շաբաթ մը ետքը՝ Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս առաքեալներուն հետ (Թաբոր) լեռն ելաւ աղօթելու: Հոն մէկէն երեսն ու հագուստը աշխարհային, կարգէ դուրս լուսաւոր կերպարանք մ'առաւ. նոյն ատեն Մովսէս եւ Եղիա երեւցան ու հետը կը խօսէին: Առաքեալներն այս տեսիլքէն զարհուրած թմրած մնացին, մինչեւ որ Յիսուս զէրենք սթափեցուց եւ պատուիրեց որ այս տեսածնին մէկու մը չպատմեն մինչեւ որ ինք յարութիւն առնէ:

Հ. Լեռնէն իջած ատեն Ինչ բան պատահեցաւ:

Պ. Լեռնէն իջած ատեն՝ Յիսուսի դիմացը մեծ բաղմութիւն մ'եկաւ: Մէջերնէն մէկը կ'աղաչէր որ ողորմի իւր մէկհատիկ որդւոյն, որ լուսնոտ էր եւ սատանայէն չարաչար կը տանջուէր. Առաքելոցդ բերի, ըսաւ, բայց անոնք չկրցան բժշկել: Յիսուս անոնց թերահաւատութիւնը յանդիմանելէն ետեւ, տղան առջեւը բերել տուաւ, սոսկալի չարչարանքէն ազատեց, ու կատարեալ առողջացած՝ հօրը յանձնեց:

Հ. Յիսուս Ինչ ճամբով սովորական տուրքը վճառել տուաւ:

Պ. Երբ որ Կափառնաու մ եկան՝ Յիսուս սովորական տուրքը վճարելու համար՝ զՊետրոս առաքեալը խրկեց որ երթայ ծով կարթ նետէ, եւ առա-

ըին բռնած ձկան բերանը բանայ, մէջէն ելած ստակն իրենց երկուքին համար վճարէ:

Հ. Յիսուս գլխաւորութեան նկատմամբ ի՞նչ խրատներ աւանդեց:

Պ. Եւրբ որ առաքելոց մէջ խնդիր ելաւ թէ մէջերնէն ով է մեծ, Յիսուս զիրենք խրատեց, ըսելով՝ թէ Մէջերնէդ գլխաւոր ըլլողն՝ ինք զինքն ամէնէն պզտիկ համարի: Այս առթով միանգամայն գայթակղութեան ինչչափ վնասակար բան ըլլալը յայտնեց: Եղբայրական յանդիմանութեան վրայ ալ խօսք բացուելով՝ Պետրոս առաքելոյն հարցմանը՝ թէ քանի՞ անգամ պէտք է ներել, պատասխան տուաւ թէ Միշտ ներելու է:

Հ. Յիսուս տասը բորոտներն ո՞ր եւ ի՞նչպէս բժշկեց:

Պ. Յիսուս Երուսաղէմ գացած ատեն, երբ որ Սամարիայի ու Գալիլեայի մէջէն կ'անցնէր, դիմացը տասը բորոտ ելան, եւ կ'աղաչէին որ իրենց ողորմի: Յիսուս անոնց հրամայեց որ օրինաց համեմատ իրենք զիրենք երթան քահանայից ցուցընեն: Գացին ցուցուցին ու բժշկուեցան:

Հ. Փարիսեցիք Յիսուսի դէմ ի՞նչ կը մտածէին:

Պ. Յիսուս տաղաւարահարաց տօնին վերջին օրերը տաճար գալով, սկսաւ ժողովուրդեան վարդապետել: Ժողովուրդն անոր վարդապետութեանց վրայ կը զարմանար. բայց իրեն չհաւատացողները, եւ մանաւանդ փարիսեցիք որ վրան կը նախանձէին, շատ հնարքներ կը մտածէին որ զինքը մեռցընեն, բայց անոնցմէ մէկն ալ չյաջողեցաւ:

Հ. Յիսուս ի ծնէ կոյրն ի՞նչպէս բժշկեց:

Պ. Յիսուս տաճարէն երթալու ատեն՝ ի ծնէ կուրի մը հանդիպեցաւ. գետինը թքաւ՝ կաւ շինեց

կուրին աչացը քսեց ու պատուիրեց որ երթայ Սելովամայ աւազանը լուացուի: Կոյրը գնաց լուացուեցաւ, եւ աչուընէր բացուեցան:

Հ. Յիսուսի 72 աշակերտներն ի՞նչ գործեցին:

Պ. Յիսուս 12 առաքելներէն զատ 72 աշակերտ ալ ընտրած էր, ու զիրենք երկու երկու խրկած էր այն քաղաքներն ու գեղերը պտըտելու, ուր ինքն ալ ետքէն պիտի հանդիպէր: Ասոնք շատ ատենէ ետքն եկան ուրախութեամբ Յիսուսի պատմեցին, որ իւր անուամբը սատանաներն ալ իրենց կը հնազանդին: Յիսուս զիրենք խրատեց որ անոր համար միայն ուրախանան, որ իրենց անունն երկինքը գրուած է:

Հ. Յիսուս աղօթք ընելու վրայ ի՞նչ խօսեցաւ:

Պ. Յիսուս առանձին տեղ մ'աղօթելէն ետքը, իւր աշակերտներէն մէկը խնդրեց որ իրենց աղօթք ընել սորվեցընէ: Ինքն ալ այս առթով Հայր Բնիկ սորվեցուց, եւ աղօթքի վրայ զանազան բաներ վարդապետեց: Կախ ըսաւ թէ պէտք ենք զԱստուած մեզի Հայր կանչել եւ անոր մեծ վստահութիւն ունենալ. երկրորդ՝ թէ զամէն մարդ իրեւ այս Հօր որդիքը պիտի սիրենք. թէ մեր աղօթքին մէջ հոգեւոր բարիքէն զատ՝ մարմնաւոր բարիք ալ կրնանք խնդրել, միայն թէ անոնք Աստուծոյ փառաց ծառային:

Հ. Աղօթքի եւ ապաշխարութեան նկատմամբ ի՞նչ օրինակներ բերաւ:

Պ. Վաստակէն է՝ այդպէս առակը պատմելով՝ աղօթքի մէջ մեր ունենալու յարատեւութիւնը ցուցուց: Ապաշխարութեան վրայ ալ զանազան օրինակներ բերաւ, որոնց գլխաւորն է Աստուծոյ որդւոյն պատմութիւնը: Եղբայրսիրութեան մասին՝ Սամարացւոյն

օրինակը, իսկ աշխարհասէր մարդկան համար Ղաչա-
քունն է— Բեշարտան առակը պատմեց:

Հ. Հրեայք ինչո՞ւ ուզեցին զՅիսուս քարկոծել:

Պ. Երբ որ Յիսուս Նաւակատեաց տօնին օրերը
տաճարին Սրահ Սողոմոնի ըսուած տեղը կը պտըտէր,
Հրեայք անոր չորս դին պատեցին ու ըսին. Եթէ
դունես Ես Եփեսան՝ յայտնի ըսէ մեզի: Յիսուս պատաս-
խանեց. Ես ըսի, եւ Հօրս անուամբը գործած գործերս
ինծի վկայ են, բայց դուք չէք հաւատար, վասն զի իմ
օչխարներէս չէք, ես եւ Հայրս մէկ ենք: Հրեայք աս
որ լսեցին՝ մէկէն քար առին որ զինքը քարկոծեն:
Յիսուս քանի մը խօսք ալ խօսեցէն ետեւ զիրենք թո-
ղուց Յորդանանն անցաւ, գնաց այն կողմերն ուր յա-
ռաջ Յովհաննէս կը մկրտէր:

Հ. Յիսուս Յորդանանու անդիի կողմերն ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս Յորդանանու անդիի կողմերն եղած
ատեն դարձեալ շատ բազմութիւն կու գար իրեն:
Ոմանք տղաք ալ կը բերէին՝ զորոնք Յիսուս գիրկն
առնելով կ'օրհնէր. եւ արգելել ուզողներուն սաստեց՝
Թէ թողէք որ տղաքն ինծի գան, վասն զի այսպիսի-
ներուն է Աստուծոյ արքայութիւնը:

Հ. Յիսուս ի՞նչ պատասխանեց հարստին:

Պ. Յիսուս Յորդանանէն ասդին Հրէաստանի
սահմանը դարձաւ, եւ հոն հարուստ մ'իրեն հարցուց
Թէ Յաւիտենական կեանքը ժառանգելու համար ի՞նչ
ընեմ: Յիսուս ըսաւ. Պատուիրանները պահէ: Եւ երբ
որ հարուստը պատասխանեց Թէ Պղտիկուց ի վեր
պահած եմ, ըսաւ. Եթէ կատարեալ կ'ուզես ըլլալ,
հարստութիւնդ թող ու ետեւէս եկուր: Այս խօսքիս
վրայ հարուստը տրտմած գնաց: Յիսուս սրտի ցաւով

իմացուց առաքեալներուն՝ Թէ ինչչափ դժուարին է
արքայութիւն երթալ անոնց՝ որ իրենց յոյսն ընչեց
վրայ կը դնեն:

Հ. Յիսուս Փարիսեցւոց ամբարտաւանութիւնն ի՞նչ-
պէս յանդիմանեց:

Պ. Յիսուս անգամ մ'ալ Փարիսեցւոց եւ անոնց
նման կեղծաւորաց ամբարտաւանութիւնը յանդիմա-
նելու համար, Փարիսեցւոյն ու մաքսաւորին օրինակը
բերաւ, որոնցմէ առաջինն իւր հպարտութեան համար
դատապարտուեցաւ, եւ երկրորդը խոնարհութեամբն
արդարացաւ:

Հ. Ո՛վ է Ղազարոս, եւ ի՞նչպէս յարութիւն առաւ:

Պ. Ղազարոս Յիսուսի բարեկամն էր. Յիսուս
երբ որ Յորդանանու կողմերն էր, Ղազարոս քոյրերը՝
Մարիամ եւ Մարթա՝ Յիսուսի իմաց տուին Թէ իրենց
եղբայրն հիւանդ է: Յիսուս երկու օր մ'ալ հոն ու-
շանալէն ետքն ելաւ առաքեալներուն հետ Բեթանիա
եկաւ Ղազարոսի տունը, որ չորս օր յառաջ մեռած
ու թաղուած էր: Յիսուս անոր քոյրերը մխիթարեցէն
ու յուսացընելէն ետեւ, գերեզման գնաց, եւ զՂա-
զարոս դուրս կանչեց: Ղազարոս պատանդովն ելաւ
կեցաւ յարութիւն առած: — Այս առթով շատերը
հաւատացին: Իսկ Փարիսեցիք քահանայապետներուն
հետ խորհուրդ ըրին որ զՅիսուս բռնեն մեռցընեն. եւ
ամէն կողմ զինք կը փնտռէին: Անկէ ետեւ Յիսուս
աշակերտներն առաւ, անապատին մօտ Եփրայիմ քա-
ղաքը քաշուեցաւ:

Հ. Յիսուս՝ Զերեզեայ որդիքն ի՞նչպէս խրատեց:

Պ. Յիսուս ատեն մը Եփրայիմ կենալէն ետեւ,
երբ Երուսաղէմ կը դարնար՝ ճամբան՝ Զերեզեայ
որդւոց մայրը՝ Սողոմէ՝ իւր երկու որդիքը հետն առած

Յիսուսէն խնդրեց որ երբ Թագաւոր ըլլայ՝ իւր երկու որդիքը զՅակոբոս եւ զՅովհաննէս՝ աջ ու ձախ դին նստեցընէ։ Յիսուս անոնց սորվեցուց որ իւր Թագաւորութեան (եկեղեցւոյն) մէջ իշխելը՝ չարչարանք կրել եւ նեղութեանց համբերել է։

Հ. Երեքովի կոյրերուն եւ Զակէքոսի Յիսուս ինչ ըրաւ։

Պ. Ճամբան յառաջ տանելով Երեքովի մէջ մէկ երկու մուրացիկ կոյրեր ալ բժշկեց։ Քաղքին մէջ Յիսուսի բոլորտիքն այնչափ բազմութիւն պատած էր, որ Զակէքոս հարուստ մաքսապետն ալ զՅիսուս տեսնել ուզելով՝ հասակին կարճութեանը համար ծառ մ'եւրած էր. Յիսուս նայեցաւ անոր. Զակէքէ, շուտ վար իջիւր, ըսաւ, ես այս գիշեր քու տունդ եմ։ Զակէքոս զինքն ուրախութեամբ ընդունեցաւ, դարձի եկաւ եւ խոստացաւ որ իւր ընչից կէսն աղքատաց տայ։ Այն ատեն Յիսուս պատասխան տուաւ՝ Թէ Այսօր այս տան փրկութիւն եղաւ։

Հ. Միմոն Բորոտին տունը կերակրոյ ատեն ինչ պատահեցաւ։

Պ. Յիսուս զատկի տօնէն վեց օր յառաջ Բեթանիա եկաւ. հոն Միմոն Բորոտ անուն մէկը որ յառաջ Յիսուսէն բժշկուած էր, զինքն առաքեալներուն հետ սեղանի հրաւիրեց. հրաւիրեալներուն մէկն ալ Ղազարն էր, որուն Մարթա քոյրը սեղանին կը ծառայէր։ Իսկ Մարիամ քոյրը Յիսուսի ոտքերն աղնիւ եղով օծեց, գլխուն մազերովը սրբեց չորցուց, եւ եղին աւելցածն անոր գլուխը լեցուց։ Յուգա իսկարիովտացին ըսաւ. Մէղք այնչափ եղին որ կրնար ծախուիլ ու գինն աղքատաց ողորմութիւն տրուիլ։ Յիսուս ասոր ինչ հոգւով ըսած ըլլալը գիտնալով, ըսաւ. Մա բարի գործ գործեց, աղքատներն ամէն ատեն ձեր հետն են,

բայց ես միշտ ձեր հետը չեմ։ — Հրեայք Յիսուսի Բեթանիա ըլլալն որ իմացան՝ հոն վաղեցին, որպէս զի Թէ զինքն եւ Թէ զՂազար տեսնեն որ մեռած ու յալութիւն առած էր։ Անոր համար քահանայապետները մտածեցին որ զՂազարոս ալ մեռցընեն, վասն զի անոր պատճառաւ շատերը Յիսուսի կը հաւատային։

Հ. Յիսուս ինչպէս Երուսաղէմ մտաւ, եւ հոն ինչ ըրաւ։

Պ. Յիսուս երկրորդ օրն առաքեալներուն հետ Երուսաղէմ երթալու ճամբայ ելաւ։ Երբ որ Զիթենեաց լեռան մօտ Բեթփագէ գեղն եկան, աշակերտներէն երկուքը խրկեց որ դիմացի գեղն երթան ու հոն կապուած էն ու յաւանակը քակեն բերեն։ Անոնք ըսածն ըրին, եւ զՅիսուս հեծցուցած՝ սկսան Երուսաղէմ գալ։ Ճամբան ժողովուրդն արմաւենւոյ ու ձիթենւոյ ձիւղեր առած զինքը դիմաւորելու եկան, եւ Ուռուշա, օրհնաւ որ քաջ յանաւ Տէաւն, Խաֆաւոր Իււրայէլ կը կանչէին։ Փարիսեցիք այս եղածները տեսնելով կատղած իրարու կ'ըսէին, տեսէք որ բան մը չկրցանք ընել. ահա բոլոր աշխարհ անոր ետեւէն գնաց։

Հ. Յիսուս ինչու Երուսաղէմի վրայ լացաւ։

Պ. Յիսուս զԵրուսաղէմ տեսնելուն՝ անոր ապերախտութեանն ու խոտարտութեանը համար լացաւ՝ Թէ Գոնէ այսօր ճանչնայիր քեզի եղած շնորհքները։ Եւ քաղքին գլուխը գալիքները մի առ մի պատմեց։

Հ. Յիսուս Երուսաղէմի տաճարին մէջ ինչ ըրաւ։

Պ. Յիսուս Երուսաղէմ մտաւ, շիտակ տաճար գնաց եւ հոնկէ վաճառողներն ու գնողները դուրս վռնտեց։ Հոն իրեն եկող կոյրերն ու կաղերը բժշկեց, եւ սկսաւ իրենց վարդապետել։ Իրիկունը Բեթանիա գնաց։

ՈՂՍԱՆՆԱ, ՕՐՋՆԵԱԼ ՈՐ ԳԱՍ

Հ. Յիսուս երկրորդ օրն ուր գնաց, եւ ինչ գործեց:

Պ. Յիսուս երկրորդ օրն առտու Երուսաղէմ գարձած ատեն անօթենալով՝ ճամբուն վրայի թղենիէն ուղեց ուտել, եւ վրան տերեւէն զատ բան չգտնելով՝ ծառն անիծեց, որ շուտ մը չորցաւ. եւ ինք անցաւ տաճար գնաց: Հոն քահանայապետներուն ու դպիրներուն անհաւատութիւնը, եւ ասոր համար ալ անոնց Աստուծոյ երեսէն ձգուած ըլլալն այլեւայլ առակներով ցուցուց: Դարձեալ ժողովոգեան խրատ տուաւ՝ որ դպրաց ու փարիսեցւոց կեղծաւորութենէն զգուշանան. անոնց վայ տուաւ, եւ Երուսաղէմի Աստուծոյ երեսէն թողուելիքը կանխաւ պատմեց:

Հ. Յիսուս իւր երկրորդ գալուստն ինչ առակներով նկարագրեց:

Պ. Յիսուս Տառն Կոստանայ եւ Քանթարեւոյն ճառային առակները պատմելով խրատեց զմարդիկ որ իւր աշխարհ դատելու համար գալուն միշտ պատրաստ ըլլան, եւ այն փառաւոր երկրորդ գալուստը տեղն ի տեղն ստորագրեց: — Այսպէս Յիսուս ցերեկները տաճարին մէջ կը սորվեցընէր ու զիշերները Ձիթենեաց լիճը կ'երթար կը հանգչէր, մինչեւ որ իւր աշխարհքէս փոխուելուն ժամանակը հասաւ:

Հ. Քահանայապետները Յիսուսի համար ինչ վերջնական որոշում ըրին:

Պ. Վրահանայապետներն ու դպիրները զատկէն երկու օր յառաջ ժողովոգեան ծերերուն հետ կայիափա քահանայապետին տունը ժողովուելով՝ որոշեցին որ զՅիսուս մեռցընեն. բայց այս տօնին օրերը չըլլայ, կ'ըսէին, որպէս զի ժողովոգեան մէջ խոռովութիւն մը չեղէ:

Հ. Յուդա՝ քահանայապետաց չար խորհրդոյն ինչպէս գործակից գտնուեցաւ:

Պ. Յուդա Իսկարիովտացի՝ 12 առաքելներէն մէկը՝ գնաց քահանայապետաց հարցուց՝ թէ Ինչ կու տաք ինծի, եթէ զՅիսուս ձեզի մատնեմ: Անոնք մեծ ուրախութեամբ՝ 30 արծաթ խոստացան: Յուդա յանձն առաւ, եւ նոյն ատենէն զՅիսուս մատնելու առիթ կը փնտռէր:

Հ. Յիսուս զատկական գառնն ուր կերաւ: Սեղանի վրայ ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուս զատկական գառնն ուտելու համար զՊետրոս եւ զՅովհաննէս քաղաք խաւրեց մարդու մը, որ անոր վերնատանը մէջ սեղան պատրաստեն: Անոնք ալ գացին պատրաստեցին: Իրիկուան դէմ Յիսուս առաքելներուն հետ նոյն վերնատունը գնաց նստաւ զատկական գառնն ուտելու: Յիսուս սեղանէն ելաւ, զենջակ կապեց եւ առաքելոց ոտքը լուաց, ըսելով թէ Օրինակ մը տուի ձեզի որ դուք ալ իրարու այսպէս ընէք:

Հ. Յիսուս Հաղորդութեան խորհուրդն ինչպէս հաստատեց:

Պ. Յիսուս առաքելոց ոտքը լուալէն ետեւ նորէն սեղան նստաւ: Կերած ատենին սեղանի վրայի հացէն առաւ, աչուրններն երկինք վերցուց, գոհացաւ, ճեղքեց, եւ տուաւ աշակերտացն ըսելով՝ Աւե՛ր Կերո՛յ, ոյ՛ս է Դարձն ի՛մ: Նոյնպէս բաժակն առաւ, գոհացաւ եւ աշակերտացը տուաւ ըսելով՝ Արժե՛ք ի Գործն աստե՛ղիս, ոյ՛ք է արեւն ի՛մ: Եւ պատուիրեց որ իւր մահուան յիշատակին համար այս խորհուրդը միշտ կատարեն:

Հ. Յիսուս զՅուդա կրցա՞ւ շահել:

Պ. Յիսուս զՅուդա շահելու համար՝ սեղանի վրայ առաքելոցն ըսաւ թէ մէջերնէն մէկը զինքը պիտի մատնէ: Առաքելաւք շատ խռովեցան ու կը հարցնէին.

Արդեօք ես եմ: Յուդա ալ լըրութեամբ հարցուց թէ Արդեօք ես եմ, վարդապետ: Յիսուս պատասխան տուաւ թէ Ահա դուն ըսիր: Եւ զինքը ճամբեց ըսելով՝ Ինչ որ պիտի ընես՝ շուտ ըրէ: Առաքելաւք ասկէ բան մը չհասկըցան, վասն զի արկղը Յուդայի ձեռքն ըլլալուն կարծեցին թէ բան մը գնելու կամ աղքատաց տալու խրկեց: — Այն գիշերը Յուդայի երթալէն ետեւ՝ Յիսուս աշակերտաց բոլոր իւր գլուխը գալիքները պատմեց, եւ երկայն խրատ մը խօսեցաւ, որով գլխաւորաբար յանձնեց որ իրար սիրեն: Սեղանի օրհնութենէն ետքը դէպ ի Չիթենեաց լեռը ճամբայ ելան:

Ք Լ Ո Ւ Ս Ք.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՉԱՐՉԱՐՈՒՆԵԼԷՆ ՈՒ ՄԵՌՆԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՒՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յիսուս Գեթսեմանի պարտեզին մէջ ինչ ըրաւ:

Պ. Չիթենեաց լեռան ոտքը Գեթսեմանի գեղը կար, ուր Յիսուս առաքելոց հետ պարտեզ մը մտաւ, զերենք հոն թողուց, եւ ապսպրեց որ աղօթք ընեն որպէս զի փորձութեան մէջ չիյնան: Իսկ ինք զՊետրոս, զՅովհաննէս եւ զՅակոբոս առաքելները հետն առած պարտեզին աւելի ներսի կողմերը գնաց: Քիչ մը ետքը յայտնեց անոնց՝ թէ զինք մեռցնելու չափ խոր տրտմութիւն տիրած է վրան, պատուէր տուաւ որ արթուն կենան. եւ զանոնք ալ հոն թող տալով՝ ինք քարընկէց մը հեռու գնաց, երեսի վրայ ինկաւ եւ աղօթքի կեցաւ:

Հ. Յիսուս աղօթքի ատեն ինչ ըսաւ եւ ինչ կրեց:

Պ. Յիսուս իւր երկնաւոր Հօր աղաչանք ըրաւ ըսելով, Հայր, անցնո՛ւր ինձմէ այս (չարչարանաց եւ

մահաճան) բաժակը. բայց ոչ իմ կամքս ըլլայ, այլ քուկդ: Այն տագնապին մէջ այս եռանդագին աղօթքն երեք անգամ կրկնեց. եւ հոգեվարքի նեղութեան հասաւ, այնպէս որ առատ քրտինքն արեան կաթիլներու պէս բոլոր գետինը կը թրջէր. նոյն ատեն երկնքէն հրեշտակ մ'իջաւ եւ զՅիսուս զօրացուց:

Լ. Նոյն ժամանակն երեք առաքեալներն ինչ կ'ընէին:

Պ. Յիսուս այն սաստիկ նեղութեանը մէջ երեք անգամ առաքեալներուն այցելութիւն ըսաւ, կրկնեց որ արթուն կենան, եւ երեք անգամ ալ զիրենք քնոյ մէջ գտաւ: Վերջին անգամ անոնց եկաւ եւ իմացուց թէ իւր թշնամիներուն ձեռքը մատնուելու ժամը հասած է:

Լ. Յիսուս ինչպէս մատնուեցաւ ու բռնուեցաւ:

Պ. Յիսուսի առաքելոց խօսած ատեն՝ Յուդա մեծ բազմութիւն հետն առած՝ լապտերներով, ջահելով, սրերով ու բրերով պարտեղ մտաւ եւ ուղղակի Յիսուսի գնաց, զինքը բարեւեց. Ողջ լեր, վարդապետ ըսելով համբուրեց: Յիսուս սիրոյ հայեցուածով մը՝ ընկեր, ըսաւ, ինչո՞ւ եկար, համբուրելով կը մատնես զՈրդի մարդոյ: Ետքը բազմութեան առջեւ գնաց, հարցուց թէ զո՞վ կ'ուզեն: Ըսին՝ զՅիսուս Նազովրեցի: Ե՛ս եմ ըսաւ: Աս որ լսեցին՝ ամէնքն ալ ետեւ ետեւ գացին ու գետինը զարնուեցան: Առաքեալք Յիսուսէն խնդրեցին որ թշնամիները սրով զարնեն. եւ Պետրոս մէկէն Մաղքոսի աջ ականջը զարկաւ կտրեց. բայց Յիսուս Պետրոսի սաստեց եւ գնաց Մաղքոսի ականջը թշկեց: Յետոյ թողուց որ զինքը բռնեն ու կապեն, Առաքեալք ամէնը նոյն ատեն զՅիսուս թողուցին ու փախան:

Լ. Հրեայք զՅիսուս բռնեցին ինչ ըրին:

Պ. Հրեայք զՅիսուս բռնեցին նախ Աննա քահանայապետին տարին, որ այլեւայլ հարցմունք ըրաւ. եւ հոն Յիսուս իւր տուած համեստ պատասխանին համար ծառաներէն մէկէն ապտակ մ'ընդունեցաւ: Աննա զՅիսուս կապած՝ կայիափա քահանայապետին խրկեց:

Լ. Կայիափա քահանայապետին առջին ինչ դատաստան եղաւ Յիսուսի վրայ:

Պ. Յիսուս Կայիափայի առջին սուտ վկայից պէս պէս զըպարտութեանց դիմացը լուռ կեցաւ. եւ երբ վերջապէս Կայիափա ծերակուտի ժողովքին մէջ երդուեցնելով հարցուց՝ թէ Ըսես պիտի, դո՞ւն ես Քրիստոսն Աստուծոյ որդին. այն ատեն Յիսուս յայտնեց թէ ինքն է: Կայիափա իւր զգեստը պատռեց. հայհոյեց ըսաւ. եւ հարցուց ժողովքին թէ ինչ պէտք է: Ամէնքը վճիռ տուին թէ Մահապարտ է: — Անկէ ետեւ Յիսուս այն գիշերն ամէն տեսակ չարաբանք ու թշնամանք կրեց ծառաներէն:

Լ. Պետրոս զՅիսուս ինչպէս ուրացաւ:

Պ. Յիսուս նոյն գիշերը քահանայապետին առջին քննուած ատեն, Պետրոս դուրսը բակին մէջ ծառաներուն հետ նստած՝ կրակի քով կը տաքնար: Երբ մէկը միւսը հարցում կ'ընէր իրեն թէ Դու ալ Յիսուսի աշակերտներէն չե՞ս. Պետրոս, (ինչպէս որ Յիսուս իրեն յառաջունէ գուշակած էր,) վախէն երեք անգամ ուրացաւ զՅիսուս՝ ըսելով թէ Չեմ ճանչնար այն մարդը: Նոյն ատեն Յիսուս դարձաւ անոր երեսը նայեցաւ: Յիշեց Պետրոս Յիսուսի ըսածը, սրտի ցաւէն այլայլած դուրս ելաւ եւ սկսաւ լալ դառնապէս:

Լ. Յուդա ինչ վախճան ունեցաւ:

Պ Ե Տ Ր Ո Մ Ի Ո Ւ Ր Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Պ. Յուդա՝ երբ Յիսուսի մահուան դատապարտուելուն լուրն տուաւ, ըրածին վրայ զղջաց. առած 30 արծաթը ետ դարձուց քահանայապետներուն եւ մեղայ գոչեց: Բայց երբ որ անոնք չընդունեցան, ստակները գետիննետեց, եւ յուսահատութենէն գնաց ինք զինքը կախեց:

Հ. Կայիափա զՅիսուս որոնն խրկեց, եւ ինչ եղաւ:

Պ. Կայիափա զՅիսուս Պիղատոսի խրկեց կապուած: Պիղատոս Հրէից շատ մը սուտ ամբաստանութիւնները լսելէն ետեւ՝ Յիսուսի ալ զանազան հարցումներ ընելով՝ անոր անմեղ ըլլալը ճանչցաւ. եւ երբ լսեց թէ Գալիլեացի է, բոնեց Հերովդէսի խրկեց, որ Գալիլեայի չորրորդապետն էր, եւ այն օրերն Երուսաղէմ եկած էր: Հերովդէս Յիսուսի վրայ շատոնց շատ բաներ լսած ըլլալով՝ կը բաղձար զինքը մէյ մը տեսնել՝ յուսալով որ իւր առջեւն ալ հրաշք մը գործէ: Երբ Յիսուս անոր հարցմանցն ամենեւին պատասխան չտուաւ, Հերովդէս ալ զինքն արհամարհեց, ծաղրեց ու վրան ճերմակ լաթ նետած՝ դարձեալ Պիղատոսի խրկեց:

Հ. Պիղատոս զՅիսուս ազատելու համար ինչ ըրաւ:

Պ. Սովորութիւն էր՝ որ Հրեայք ամէն տարի գատիկի տօնին բանտարկեալ մ'արձակել տալու իշխանութիւն ունէին: Պիղատոս ուզեց այս առթիւ զՅիսուս անոնց ձեռքէն ազատել. եւ անոր անմեղութիւնն անոնց առջեւը դնելէն ետքը, հարցուց. Զո՞վ կ'ուզէք որ ազատ թողում, զԲարաբրա՞ խռովարար մարդասպանը՞ թէ զՅիսուս Նազովրեցի: Քահանայապետներէն ու ծերերէն գրգուռած՝ ամէնքը միաբերան աղաղակեցին որ զԲարաբրա՞ արձակէ: Պիղատոս հար-

ցուց. Հապա զՅիսուս ինչ ընեմ: Անոնք՝ խաչ հանէ, խաչ հանէ, պողոտային: Պիղատոս՝ վախցած ու ճարր հատած՝ զԲարաբբա արձակեց, եւ զՅիսուս ձաղկելու խրկեց, յուսալով թէ անով Հրէից սիրտն ինչոյ ու միտքը փոխուի: Իսկ զինուորներն զՅիսուս առին ու չարաչար ծեծեցին, եւ գլուխը քշէ զանիւնն ու շատ ծաղրելէն եւ չարաչարելէն ետեւ նորէն Պիղատոսի առջեւ բերին:

Հ. Պիղատոս զՅիսուս ինչպէս մահուան դատապարտեց:

Պ. Պիղատոս զՅիսուս այն չարաչար ձաղկանքէն արիւնջուայ եղած տեսնելով՝ խղճաց եւ զինքը նորէն ժողովրդեան ցուցուց ըսելով՝ Ահա ձեզի ձեր թագաւորը. եւ երեք անգամ հարցուց՝ թէ ինչ չարիք ըրած է. ես, ըսաւ, վրան յանցանք մը չեմ գտներ: Բայց անոնք աւելի եւս կատղեցան ու խաչ հանէ կը կանչէին. եւ քանի կ'երթար՝ աղաղակն ու խռովութիւնը կը սաստկանար: Պիղատոս աւելի վախնալով եւ ալ ճար չգտնելով, ժողովրդեան առջին ձեռուրները լուաց եւ ըսաւ. Ես այս անմեղին արեան պարտական չեմ. դժբաղդէք: Երբ որ ամենքը միաբան աղաղակեցին՝ թէ Անոր արիւնք մեր եւ մեր որդւոցը վրայ ըլլայ, ալ այն ատեն Պիղատոս զՅիսուս անոնց ձեռքը տուաւ որ խաչեն:

Հ. Յիսուս ինչպէս խաչուեցաւ:

Պ. Օղնուորք Յիսուսի վրայէն ծաղու լաթերը մէկդի առին, իւր զգեստը հագցուցին եւ խաչն ուսը տուած՝ խուռն բազմութեամբ Երուսաղեմի փողոցներէն անցընելով՝ Գողգոթա լեռը տարին: Յիսուս՝ ծանր խաչափայտին տակ ճնշուած ըլլալով՝ ճամբան զՍիմոն Նիրենացին բռնադատեցին որ խաչը տանելու

անոր օգնէ: Գողգոթա լեռան ոտքը լեղւով զմուսով խառն գինի տուին որ խմէ. բայց Յիսուս ճաշակեց ու չխմեց: Աերջապէս լեռան վրայ հանեցին ու խաչեցին. ալ ու ձախ կողմը մէյմէկ չարագործ աւազակ ալ մէկտեղ:

Հ. Յիսուսի խաչելութեան ատեն ինչքա՞ն պատահեցան:

Պ. Յիսուս խաչին վրայ խաչահանուաց համար աղօթք ըրաւ եւ անոնց այն մեղացը համար Հօրմէն թողութիւն խնդրեց: Պիղատոս անոր խաչին վրայ գնել տուաւ աս խօսքերը. Յիսուս չարաչար չէր: Եւ զինուորները Յիսուսի զգեստներն իրենց մէջ վիճակաւ բաժնեցին: Իսկ քահանայապետք ու դպիրք եւ նոյն իսկ զինուորք՝ զՅիսուս ծաղը կ'ընէին. բայց խաչուած չարագործներէն մէկը Յիսուսի աղաչելով որ զինքն արքայութեանը մէջ յիշէ. Յիսուս անոր ըսաւ. Այօր ի՞նչ ես քեզիդ յիշեմ:

Հ. Յիսուս խաչին վրայէն Ս. Աստուածածնի ինչ ըրաւ:

Պ. Յիսուսի մայրը Ս. Աստուածածին՝ Յովհաննէս սիրելի աշակերտին հետ խաչին ոտքը կը կենար, եւ բոլոր չարաչարանաց ատեն միշտ մօտ էր: Յիսուս աչուրները մօրը դարձուցած՝ զՅովհաննէս անոր ցուցուց, ըսելով՝ Ահա քու որդիդ. ետքը Յովհաննէսի նայելով եւ զՍ. Աստուածածին ցուցընելով՝ Ահա քու մայրդ ըսաւ: — Այն ատենէն Յովհաննէս զՍ. Աստուածածին քովն առաւ ու կը հոգար:

Հ. Յիսուս ինչպէս հոգին աւանդեց:

Պ. Յիսուս խաչ ելլելէն ետքը կէսօր ատեն արեւը խաւարեցաւ, երկինքը մթնցաւ, եւ բոլոր երկիրը խաւար պատեց մինչեւ ժամը ինն: Այն ատեն

Յիսուս բարձր ձայնիւ կանչեց. Աստուծո՛ւ ի՞նչ Աստուծո՛ւ ի՞նչ, ինչո՞ւ դեռ ինչո՞ւնք: Քիչ մը ետքը՝ երբ Ծառաւի եմ զրուցեց, իրեն լեղում խառն քացախ մատուցին: Յիսուս ճաշակելէն ետքը՝ Ամենայն ինչ ինչո՞ւ Ծառաւի է ըսաւ. եւ վերջապէս աղաղակեց՝ Հա՛յր, հո՞նքս ի՞նչ յանձնեմ հոգիս. եւ գլուխը ծռեց ու հոգին աւանդեց:

Հ. Յիսուսի մահուան վրայ ի՞նչ հետեւեցաւ:

Պ. Յիսուսի մահուան վրայ՝ մէկէն տաճարին վարագոյրը վերէն ի վար ինք իրմէն պատռեցաւ. երկիրը շարժեցաւ, քարերը ճաթեցան եւ գերեզմանները բացուեցան: Հոն կեցող հարիւրապետն այն ամէն բան տեսնելով վկայեց՝ որ Այս մեռնողն արդարեւ Աստուծոյ որդի էր:

Հ. Յիսուսի մեռնելէն ետքն ի՞նչ եղաւ:

Պ. Հրեայք՝ որովհետեւ ուրբաթ իրիկուն էր, որպէս զի խաչուածներուն մարմինները մինչեւ շաբաթ (տօնի օրը) խաչի վրայ չմնան, Պիղատոսէն հրաման առնելով երկու աւաղակաց ծնկուղիները խորտակեցին, բայց Յիսուսին ոչ, որովհետեւ արդէն մեռել էր. միայն՝ զինուորներէն մէկն ստուգելու համար՝ տէգով մ'անոր կողը բացաւ, եւ անմիջապէս արիւն ու ջուր վազեց:

Հ. Յիսուսի թաղումն ի՞նչպէս եղաւ:

Պ. Յովսէփ Արիմաթացի Պիղատոսէն հրաման ընդունելով՝ Նիկողոթմոսի հետ՝ Քրիստոսի մարմինը խաչէն վար առաւ, խնկեց, պատեց եւ մօտիկ պարտէզի մը մէջ գերեզման դրաւ: Քահանայապետներն զգուշութեան համար գերեզմանին քով պահապան զինուորներ կեցուցին, եւ դուռը կնքեցին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Պ.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՅԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆՉԵՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅ ՔԱՐՈՁՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յիսուս ի՞նչպէս յարեաւ. եւ նոյն ատեն ի՞նչ պատահեցաւ:

Պ. Երկրորդ օրը՝ կիրակի գիշեր՝ լուսննալու մօտերը մեծ գետնաշարժ եղաւ, երկինքէն հրեշտակ իջաւ, գերեզմանին դրան մեծ քարը մէկդի առաւ, վրան նստաւ: Պահապանները սարսափած՝ ելան փախան: Յիսուս յարուցեալ՝ փառաւորապէս գերեզմանէն դուրս ելաւ: — Նոյն ատեն ուրիշ ննջեցելոց մարմիններն ալ յարեան, իրենց գերեզմանէն ելան եւ երուսաղէմի մէջ շատերուն երեւցան:

Հ. Իւղաբեր կանայք գերեզման եկան ի՞նչ ըրին եւ ի՞նչ տեսան:

Պ. Վառնի մը բարեպաշտ կանայք ալ առտուանց կանուխ գերեզման եկան՝ որ Յիսուսի մարմինն ագնիւ խնկով եւ անուշահոտ իւղերով օծեն: Բայց գերեզմանը բաց եւ լուսափայլ հրեշտակները հոն տեսնելով՝ սաստիկ վախցած ու զարմացած մնացին: Այն ատեն հրեշտակներն անոնց սիրտ տուին, եւ Յիսուսի յարութիւն առնուլը ծանուցանելով զիրենք խաւրեցին՝ որ երթան անոր աշակերտացն ալ իմացընեն:

Հ. Յիսուս Մագդաղենացոյն եւ իւղաբերից ի՞նչպէս երեւցաւ:

Պ. Մարիամ Մագդաղենացին գերեզմանին մօտերը լալու ատեն՝ Յիսուս երեւցաւ ու ինք զինքն անոր յայտնեց: Անկէ ետքն իւղաբեր կանանց ալ տեսնուեցաւ: Ասոնք եկան ու տեսածնին առաքելոց պատմեցին, սակայն անոնք չհաւատացին: Բայց Պետրոս եւ Յովհաննէս վաղելով գացին, եւ իրօք գե-

դեղմանը դատարկ գտնելով՝ զարմանքով եւ տրտմութեամբ ետ դարձան:

Հ. Յիսուսի յարութեան համբաւը տարածուելուն քահանայապետք ինչ ըրին:

Պ. Եւրբ որ պահապան զինուորներն եկան Յիսուսի յարութիւն առնուլը քաղաքը պատմեցին՝ քահանայապետները ծերերուն հետ խորհուրդ ընելով՝ նոյն զինուորները կանչեցին, անոնց առատ ստակ տուին՝ որ ամէն կողմ ըսեն թէ գիշերը մեր քնացած ատեն աշակերտները զինքը գողցան: Անոնք ստակն առին եւ նոյն սուտ համբաւն ամէն կողմ տարածեցին:

Հ. Յիսուս Եմմաուս գացողներուն ինչ կերպով յայտնուեցաւ:

Պ. Յիսուս՝ յարութիւն առնելուն օրը՝ անծանօթ մարդու կերպարանքով երեւցաւ երկու աշակերտաց ալ որ իրիկուան դէմ Եմմաուս գեղը կ'երթային: Երբ որ հոն մօտեցան, անոնց աղաչելովն անոնց քով մնաց, ու կերակրոյ ատեն հացն առաւ օրհնեց ձեռքեց եւ տուաւ անոնց. այն ատեն աչուրնին բացուեցաւ ու զինքը ճանչցան. բայց Յիսուս յանկարծ աներեւոյթ եղաւ: Երկու աշակերտներն անմիջապէս ելան Երուսաղէմ դարձան: Հոն առաքեալները ժողովուած գտան, որոնք կ'ըսէին թէ ստուգիւ Յիսուս յարութիւն առեր է եւ Սիմոնի (Պետրոսի) ալ երեւցեր է: Եմմաուսէն եկողներն ալ իրենց տեսածն անոնց պատմեցին:

Հ. Նոյն իրիկունն առաքելոց ինչպէս երեւցաւ, եւ անոնց ինչ իշխանութիւն տուաւ:

Պ. Նոյն իրիկունն որ տասնումէկ առաքեալները Հրէից վախէն տեղ մը մտած փակուած կեցեր էին, յանկարծ գոց դռներով ներս մտաւ Յիսուս, զիրենք

ողջունեց, եւ եմ ըսաւ: Անոնք սաստիկ խռոված եւ ալլալած՝ չէին կրնար հաւատալ, եւ կը կարծէին թէ ոգի մը կը տեսնեն: Յիսուս զիրենք քաջալերեց, եկէք շօշափեցէք զիս, ըսաւ, եւ տեսէք որ ոգի չեմ: Եւ իրենց աչացն առջեւ խորոված ձուկ ու քիչ մը մեղր կերաւ, եւ աւելցուէն իրենց տուաւ: Արքայապէս իրենց՝ ՂՀոգին սուրբ տալէն եւ մեղքերն արձակելու իշխանութիւն շնորհելէն ետքը բաժնուեցաւ դնաց:

Հ. Յիսուս Թովմայի երբ երեւցաւ:

Պ. Յիսուս առաքելոց երեւցած ատեն Թովմաս հետերինն չէր. ետքէն երբ որ պատմեցին, անիկայ չհաւատաց. Մինչեւ որ, կ'ըսէր, անոր ձեռաց գամբուռն տեղը չտեսնեմ եւ ձեռօքս այն գամբուռն տեղն ու կողը չշօշափեմ՝ չեմ հաւատար: Ուրիշ օր ետքը՝ Թովմաս ալ մէկտեղ եղած ատեն՝ Յիսուս առաքելոց նորէն երեւցաւ, իւր վերքերը Թովմայի շօշափել տուաւ, եւ անոր անհաւատութիւնը յանդիմանեց: Թովմաս հաւատաց եւ գոչեց, Տէր իմ եւ Աստուած իմ:

Հ. Յիսուս ուրիշ որոնց երեւցաւ:

Պ. Ուրիշ անգամ մ'ալ Յիսուս Տիրեւիայ ծովուն քով երեւցաւ, երբ որ աշակերտներէն ոմանք ձուկ որսալու ելեր էին: Հարցուց որ ուտելու բան մ'ունին. երբ որ չէ ըսին, նաւուն աջ կողմն ուղկանքը նետել տուաւ: Աս որ ըրին շատ ձուկ բռնեցին: Յովհաննէս ճանչցաւ անոր ո՞վ ըլլալը եւ Պետրոսի իմացուց. Պետրոս երբ որ լսեց թէ Տէրն է, ծով նետուեցաւ եւ Յիսուսի եկաւ: Երբ որ ցամաք ելան կրակի վրայ ձուկ մը տեսան՝ քովն ալ հաց: Յիսուս ձկն բերել տուաւ, կերաւ, անոնց ալ տուաւ որ ուտեն: — Ասկէ զատ ուրիշ հեղ մ'ալ Գալիլեայի մէջ 500էն աւելի հաւատացելոց երեւցաւ:

Հ. Յիսուս յարութենէ ետքը Պետրոսի ինչ իշխանութիւն տուաւ:

Պ. Ղաշեկէն ետեւ Յիսուս Պետրոսի երեք անգամ հարցոց՝ թէ ի՞նչ սիրէս զիս. երբ որ Պետրոս երեք անգամ պատասխանեց թէ Այո՛ կը սիրեմ, Յիսուս զինք իւր եկեղեցւոյն հովիւ ու գլուխ դրաւ, եւ միանգամայն անոր ալ խաչի վրայ մեռնելիքն ակնարկեց:

Հ. Յիսուսի վերջին հրամաններն որո՞նք եղան:

Պ. Յիսուս յարութենէ ետքը 40 օրուան մէջ առաքեալներուն շատ անգամ երեւեալէն ու անոնց հետ իւր եկեղեցւոյն վրայ խօսելէն ետեւ, Պենտէկոստէի տօնին մօտ վերջին անգամ մ'ալ երեւցաւ, եւ անոնց ապսպրեց որ Նրուսաղէմէն չելլեն՝ մինչեւ որ խոստացուած սուրբ Հոգին չընդունին: Գարձեալ հրամայեց որ բոլոր աշխարհ երթան քարոզեն իւր վարդապետութիւնը, դարձողները մկրտեն, Եւ ահա, ըսաւ, ես ձեր հետն եմ մինչեւ աշխարհիս վերջը:

Հ. Յիսուս երբ եւ ինչպէս երկինք համբարձաւ:

Պ. Յիսուս իւր առաքելոցն այս ամէն հրամաններն ու իշխանութիւնները տալէն ետեւ՝ վերջապէս յարութենէն 40 օր ետքը զիրենք առաւ Չիթենեաց լեռը տարաւ, հոն զանոնք օրհնեց, եւ սկսաւ անոնց աչաց առջեւն երկինք համբառնալ: Լուսաւոր ամպ մը զինք անոնց աչքէն ծածկեց: Երբ դեռ առաքեալք կեցած երկինք կը նայէին, երկու հրեշտակք երեւցան, եւ անոնց ֆրիստոսի երկրորդ գալուստն իմացուցին: Աս լսելով Երուսաղէմ դարձան, եւ վերնատուն մը ժողովուած աղօթք կ'ընէին:

Հ. Առաքելոց թիւն ինչպէս լեցուեցաւ:

Պ. Պետրոս առաքեալը Յիսուսէն ընդունած հովուապետութեան պաշտօնն սկսաւ ի գործ դնել, իւր

Հ Ա Մ Բ Ա Ր Ձ Ո Ւ Մ

խորհրդովը Յուդայի տեղ վիճակով Մատաթիա ընտրուեցաւ:

Հ. Խոստացուած Հոգին սուրբ առաքելոց վրայ ինչպէս իջաւ:

Պ. Համբարձմանէ տասն օր ետքն երբ տասուերկու առաքեալք, Ս. Աստուածածնի եւ քանի մը բարեպաշտ կանանց հետ վերնատան մէջ կ'աղօթէին, յանկարծ Հոգին սուրբ սաստիկ հով փչելու ձայնով մը հրեղէն լեզուներու ձեւով վրանին իջաւ. եւ ամէնքը Հոգւով սրբով լեցուելով, սկսան զանազան լեզուներ խօսիլ:

Հ. Այս եղածն ինչ ազդեցութիւն ըրաւ ժողովրդեան վրայ:

Պ. Ժողովուրդն որ այն ձայնէն հոն ժողովուած էին եւ օտարագրիներն իրենց այլ եւ այլ լեզուները Կալիլեացւոց բերնէն լսելով՝ ոմանք կը զարմանային ոմանք ալ գինովցեր են կ'ըսէին: Պետրոս միւս առաքելոց հետ առջեւնին ելաւ եւ ազդու ճառով մ'անոնց հասկըցուց թէ այն Յիսուսն որ դուք խաչի վրայ մեռուցիք՝ քրիստոսն էր: Ժողովուրդն աս լսելով զղջացին, եւ կը հարցնէին թէ ինչ ընենք: Ապաշխարեցէք, ըսաւ, եւ մկրտուեցէք: Իրեն խօսքին շատերն անսալով՝ դարձան եւ մկրտուեցան. այնպէս որ նոյն օրն իբր 3 հազար հոգի աշակերտեցան Յիսուսի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

ԱՌԱՔԵԼՈՅ ԳԱՐՈՉԵԼՈՒ ՍԿՍԵԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵՏԻՈՍԻ ՈՒ ՊՕՂՈՍԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

(33 - 67)

Հ. Պետրոս առաքեալն ինչ բժշկութիւններ ըրաւ:

Պ. Պետրոս եւ Յովհաննէս առաքեալք տաճար մտած ատեն՝ ի ձէ՛կէ Կալ մը դռան քով իրենցմէ ողոր-

մութիւն ուղեց: Պետրոս դարձաւ ըսաւ. Ոսկի եւ արծաթ չունիմ, բայց ունեցածս տամ քեզի. Յիսուսի՝ Կաղովրեցւոյն անուամբն ել քարէ: Աս ըսելուն պէս՝ կաղը ցատքեց ելաւ եւ սկսաւ քալել: Այս առթով 5 հազար հոգի ալ դարձան: — Ուրիշ անգամ մ'ալ Ենէաս անունով անգամալոյծ մը բժշկեց: Դարձեալ Տարիթա անունով մեռած բարեպաշտ կնիկ մը ողջացուց, որուն վրայ շատերը դարձան: Վերջապէս այնչափ հրաշագործ էր՝ որ իւր շուրջ հիւանդաց վրայ հասնելուն՝ հիւանդները կ'առողջանային:

Հ. Առաքեալք ինչու բանտ մտան, եւ ինչպէս ազատեցան:

Պ. Առաքեալք ամէն կողմ երթալով՝ հրաշքներ գործելով՝ հիւանդներ բժշկելով՝ մեռածներ յարուցանելով եւ քարոզութեամբ շատերը կը դարձնէին: Հրէից քահանայքն եւ անոնց կողմնակիցներն ասոնց քարոզութեանը դէմ ըլլալով՝ անգամ մը զիրենք բռնել ու բանտ դնել տուին: Բայց գիշերն Աստուծոյ կողմանէ հրեշտակ մ'եկաւ եւ զիրենք բանտէն ազատեց: Ասոնք դարձեալ տաճար գացին եւ աներկիւղ սկսան քարոզել:

Հ. Քահանայք աս որ տեսան՝ ինչ ըրին:

Պ. Վրահանայք աս որ տեսան՝ զիրենք ատեն կանչեցին, եւ անխնայ ծեծել տալէն ետեւ՝ խստիւ ապսպրեցին որ մէյ մ'ալ Յիսուսի անուամբ չքարոզեն: Անոնք համարձակութեամբ պատասխանեցին՝ Թէ Աւելի պէտք է Աստուծոյ հնազանդիլ քան մարդկան. եւ քրիստոսի համար նախատուելուն վրայ ուրախանալով՝ ելան գացին, եւ առջինէն աւելի կը քարոզէին:

Հ. Առաջին քրիստոնեայք Երուսաղեմի մէջ ինչպէս կ'ապրէին:

Պ. Առաջին քրիստոնեայք Երուսաղեմի մէջ շատ միաբան կ'ապրէին. միշտ առաքելոց քարոզութիւնները կը լսէին. մէկտեղ ժողոված աղօթք կ'ընէին եւ Հաղորդութեան խորհրդոյն մասնակից կ'ըլլային: Ամէնքը մէկ սիրտ մէկ հոգի էին, իրենց ամէն բանն ալ հասարակաց էր: Հարուստներն ունեցածնին կը ծախէին ու ստակն առաքելոց կը բերէին որ հաւատացելոց կարօտութեան համեմատ գործածեն:

Հ. Անանիա եւ Սափիրա ինչու պատժուեցան:

Պ. Անանիա եւ իւր կինը Սափիրա՝ ասոնք ալ իրենց ագարակը ծախեցին եւ ստակն առաքելոց բերին, բայց մէկ մասն իրենց պահեցին: Պետրոս առաքեալն ասոնց ըրած խաբէութիւնն իրենց երեսը զարկաւ եւ ըսաւ. Ասով չէ թէ զմարդ այլ զԱստուած խաբել ուղեցիք: Այս խօսքին վրայ երկուքն ալ ինկան մեռան:

Հ. Սարկաւագներն որոնք էին:

Պ. Հաւատացելոց մարմնաւոր պիտոյքն ի սկզբան առաքելայններն անձամբ կը հոգային. բայց երբ որ հաւատացելոց թիւը շատցաւ, այն ատեն առաքելաբ ժողովք ըրին եւ հաւատացելոց մէջէն եօթը հոգի ընտրեցին Սարկաւագ անուամբ, որոնք անկէ ետքը հաւատացելոց մարմնաւոր պիտոյքը կը հոգային:

Հ. Ստեփանոս ո՞վ է, եւ ինչու քարկոծուեցաւ:

Պ. Ստեփանոս եօթն սարկաւագներէն մէկն էր, որ շատ հրաշքներ կը գործէր եւ զչրեաններն իրենց անհաւատութեան համար կը յանդիմանէր: Ասոնք միաբանեցան, զինքն իրենց վերին ատեանը բերին, եւ վրան սուտ յանցանքներ ձգելով եւ խօսածներուն պատասխան չգտնելով՝ դուրս հանեցին ու քարկոծեցին:

Հ. Ստեփանոս ի՞նչպէս հոգին աւանդեց:

Պ. Ստեփանոս Հոգւով սրբով լցուած՝ աչքն երկինք վերցուց եւ Աստուծոյ փառքը տեսնելով գոչեց. Ահա երկինքը բացուած կը տեսնեմ եւ զՈրդի մարդոյ (զՅիսուս) Աստուծոյ աջ դին նստած: Դարձեալ զինք քարկոծողներուն համար Աստուծմէ թողութիւն խնդրելով՝ իւր հոգին Յիսուսի նուիրեց եւ մեռաւ: — Ասոր սպանմանը կամակից էր նաեւ Սաւուղ:

Հ. Սաւուղ ո՞վ է եւ ի՞նչ կ'ընէր:

Պ. Սաւուղ (որ յետոյ Պօղոս կոչուեցաւ), քրիստոնեաները հալածողներէն մէկն էր, եւ քաղքէ քաղք կատաղաբար պտըտելով հաւատացեալները կը բռնէր ու բանտ կը դնէր:

Հ. Սաւուղ ի՞նչպէս դարձաւ:

Պ. Սաւուղ հաւատացեալները բռնելու եւ Երուսաղեմ բերելու համար Գամասկոս գացած ատեն ճամբան յանկարծ չորս դին սաստիկ լոյս մը փայլատակելով՝ սարսափած գետինն ինկաւ ձիէն: Դոյն ատեն ձայն մ'ալ առաւ որ կ'ըսէր, Սաւուղ Սաւուղ, զիս ի՞նչ կը հալածես. ես եմ Յիսուս Նազովրեցին: Երբ որ Սաւուղ գողալով հարցուց թէ Տէր ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, Յիսուս անոր պատասխան տուաւ. Ե՛լ, քաղաք մտիր, ի՞նչ ընելիքդ հոն կ'ըսուի քեզի: Ոտք ելաւ, բաց աչօք բան չէր տեսներ. անոր համար քովինները ձեռքէն բռնեցին Գամասկոս տարին, ուր երեք օր բերանը բան չգրաւ, եւ անդադար կ'աղօթէր:

Հ. Սաւուղ ի՞նչպէս մկրտուեցաւ:

Պ. Գամասկոս քաղաքն Անանիա անունով՝ Յիսուսի աշակերտ մը կար. սա Աստուծոյ հրամայելովը Սաւուղի եկաւ, եւ ձեռուրներն անոր աչուրներուն վրայ դնելուն պէս բացուեցան: Սաւուղ հոն անմիջապէս մկրտուեցաւ եւ առաքելոց կարգն անցաւ:

Հ. Պօղոս իւր առաքելութեան պաշտօնն ինչպէս կատարեց:

Պ. Պօղոս առաքեալն իւր դարձէն ետեւ ամէնէն եռանդնոտն էր քրիստոսի հաւատքը տարածելու մէջ: Ամէն կողմ ճամբորդութիւն ըրաւ՝ Ասիա, Մակեդոնիա, Յունաստան եւ ուրիշ երկիրներ, եւ ամէն տեղ մեծ վիշտ ու հալածանք կրելով այլ եւ մեծ յաջողութեամբ Յիսուսի աւետարանը քարոզեց:

Հ. Պօղոս առաքեալն ալ հրաշքներ գործեց:

Պ. Պօղոս առաքեալն ալ շատ հրաշքներ կը գործէր. ինչպէս անգամ մ'ի ծնէ կաղ մը բժշկեց, եւ դարձեալ՝ Եւսիքոս անուն երիտասարդ մ'որ տան երրորդ դստիկոնէն վար ինկած մեռած էր, ողնցուց: Վերջապէս այնչափ հրաշքներ կը գործէր՝ մինչեւ անոր քրտան թաշկինակը հիւանդաց կը տանէին, եւ հիւանդներն անով կը բժշկուէին:

Հ. Պօղոս առաքեալն ինչ վտեր կրեց:

Պ. Պօղոս առաքեալը քրիստոնէութեան համար շատ վշտեր կրեց. որովհետեւ Հրեաներէն ու հեթանոսներէն միշտ կը հալածուէր: Անգամ մը քարկոծուեցաւ, երեք անգամ ծեծուեցաւ, երկայն ատեն բանտ դրուեցաւ, բայց եւ ոչ բան մը զինքը վճատեցուց: Անգամ մ'ալ տաճարին մէջ վարդապետած ատեն՝ Հրեայք զինքը բռնեցին ու կ'ուղէին մեռցնել, բայց ազատելով նախ Կեսարի՝ Փելլքս դատաւորին՝ եւ անկէ նաւով Հռոմ տարուեցաւ կապուած:

Հ. Պօղոս առաքելոյն Հռոմ ինչ պատահեցաւ. ինչպէս մեռաւ:

Պ. Պօղոս առաքեալը Հռոմ երկու տարի բանտ մնալէն ետեւ դարձեալ զանազան տեղեր պտըտեցաւ ու քարոզեց: Վերջապէս Ներոն կայսեր ատեն երբ որ

հալածանք ելաւ, նորէն բանտ դրուեցաւ Հռոմ, եւ մահուան դատապարտուեցաւ, բայց Հռովմայեցի ըլլալուն համար զլխատուեցաւ (67 կամ 68):

Հ. Պետրոս առաքեալն երբ եւ ինչպէս մեռաւ:

Պ. Պետրոս առաքեալն ալ Պաղեստին, Անտիոք, Կապադովկիա, Գաղատիա եւ Բիւթանիա քարոզութիւն ընելէն ետեւ, Հռոմ եկաւ աթոռն հաստատեց, եւ հոն Ներոնի ատեն խաչուելով մեռաւ, ինչպէս որ քրիստոս աշնարկած էր:

Հ. Միւս առաքելոց վրայ ինչ կայ գիտնալու:

Պ. Միւս առաքելոց մէջէն նախ Յակոբոս մեծն (Յովհաննու եղբայրը)՝ Հերովդէս Ագրիպպոսի հրամանաւ Երուսաղէմ գլխատուեցաւ. յետոյ մնացածները զանազան երկիրներ քրիստոսի աւետարանը քարոզեցին, եւ անոնցմէ շատերը մարտիրոսութեամբ մեռան:

Հ. Աշակերտներուն մէջ որոնք են երեւելիները:

Պ. Աշակերտներէն երեւելիներն են՝ Անանիա եւ Բառնաբաս առաքեալները, Մարկոս՝ Պետրոսի աշակերտը, Ղուկաս, Տիմոթէոս եւ Տիտոս՝ Պօղոսի աշակերտները, որ Առաքեալ ալ կը կոչուին, եւ Փիլիպպոս որ Աւետարանիչ կը կոչուի:

Հ. Որոնք են չորս Աւետարանիչները:

Պ. Չորս Աւետարանիչներն են՝ Յովհաննէս եւ Մարկոս առաքեալները, եւ Մատթէոս՝ Պետրոսի, ու Ղուկաս՝ Պօղոսի աշակերտը, որոնց ամէն մէկն իւր Աւետարանովը քրիստոսի պատմութիւնը գրած է՝ այս կարգաւ 1. Մատթէոս, 2. Մարկոս, 3. Ղուկաս, 4. Յովհաննէս:

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

Երև

Նախագիտելք 5

ՄԱՍՆ Ա. ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Աշխարհիս ստեղծումը	7
ԳԼ. Ա. Ադամայ ստեղծմանն մինչև Ջոհնեղ. (4000—2345 Քր. յուջ.)	
Հտծ. Ա. Ադամայ ստեղծումը	7
Հտծ. Բ. Ադամայ մեղքն ու պատիժը	8
Հտծ. Գ. Կայեն եւ Աբէլ: — Որդիք Աստուծոյ եւ Որդիք մարդկան	9
ԳԼ. Բ. Ջոհնեղէն մինչև Աբրահամու կոչումը. (2345—1915.)	
Հտծ. Ա. Ջոհնեղ	11
Հտծ. Բ. Նոյի որդիքը	13
Հտծ. Գ. Աշտարակաշինութիւն	14
ԳԼ. Գ. Աբրահամու կոչմանն մինչև Իսրայելացւոյ Եգիպտոսէն ելլելը. (1915—1500 կամ 1485.)	
Հտծ. Ա. Աբրահամ	15
Հտծ. Բ. Իսահակ	20
Հտծ. Գ. Յակոբ	22
Հտծ. Գ. Յովսէփ	25
Հտծ. Ե. Յովը Երանելի	32
ԳԼ. Դ. Իսրայելացւոյ Եգիպտոսէն ելլելն մինչև Աւետեաց երկիր մտնելը. (1500—1460.)	
Հտծ. Ա. Իսրայելացիք յԵգիպտոս եւ Մովսէս	34
Հտծ. Բ. Եգիպտոսի տան հարուածները	36
Հտծ. Գ. Իսրայելացւոյ Եգիպտոսէն ելլելն ու Ճամբորդութիւնը	38
Հտծ. Դ. Հաւութ	43

ԳԼ. Ե. Իսրայելացւոյ Աւետեաց երկիրը մտնելն մինչև Սաուդայ թագաւորելը. (1460—1092.)	
Հտծ. Ա. Յեսու	44
Հտծ. Բ. Գատաւորք. Գեդէոնէն մինչև Սամիսոն	46
Հտծ. Գ. Սամիսոն, Հեղի ու Սամուէլ	47
1. Սամիսոն	47
2. Հեղի ու Սամուէլ	49
ԳԼ. Զ. Թագաւորութեան սկիզբն մինչև երկու բաժնուիլը. (1092—970.)	
Հտծ. Ա. Սաուլ	50
Հտծ. Բ. Դաւիթ	55
Հտծ. Գ. Սողոմոն	58
ԳԼ. Է. Թագաւորութեան երկու բաժնուելն մինչև Բաբելոնի գերութիւնը. (972—588.)	61
Իսրայելի խառնուրդ-լիւն:	
Հտծ. Ա. Յերոբոամէն մինչև Աքաբու տան ջնջուիլը	62
Հտծ. Բ. Իսրայելի թագաւորաց ժամանակներուն մարգարէները	64
Հտծ. Գ. Յէուէն մինչև Իսրայելի թագաւորութեան կործանումը	66
Հտծ. Դ. Տովբիթ եւ Տուբիա	67
Յոդայի խառնուրդ-լիւն:	
Հտծ. Ա. Ռոբովամէն մինչև Ամասիա	68
Հտծ. Բ. Ողիայէն մինչև Մանասէ	71
Հտծ. Գ. Յուդիթ, կամ Յուդայի երկրին ազատումը	73
Հտծ. Դ. Ամոնէն մինչև Բաբելոնի գերութիւնը	75
Հտծ. Ե. Յուդայի թագաւորութեան ժամանակին Նշանաւոր մարգարէները	77
ԳԼ. Ը. Բաբելոնի գերութեան ժամանակները (605 եւ 588—535.)	
Բաբելոնի գերութեան ժամանակին մարգարէները	79

Երես

ԳԼ. Թ. Բարեւոյնի գերութեան դարձէն մինչեւ
Քրիստոսի գալուստը. (535.)

Հտծ. Ա. Հրեայք Պարսից իշխանութեան ներքեւ:

1. Գերութեան դարձը, Երուսաղէմի եւ երկրորդ
տաճարին շինուիլը 84

2. Էսթեր՝ Պարսից թագուհի 87

Հտծ. Բ. Հրեայք Մակեդոնացւոց (Յունաց) տէ-
րութեան ներքեւ 89

Հտծ. Գ. Հրեայք Աեւելեանց (Ասորաց) թա-
ղաւորաց ներքեւ 90

ՄԱՍՆ Բ. ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԳԼ. Ա. Քրիստոսի ծննդեն մինչեւ քարոզութեան
սկսիլը. (1—30 յետ Բր.) 95

ԳԼ. Բ. Քրիստոսի քարոզութեան սկսելէն մինչեւ
չարչարուիլն ու մեռնիլը. (30—33.) 105

Հտծ. Ա. Քրիստոսի քարոզութեան առաջին տարին
եւ առաջին Զատիկը 109

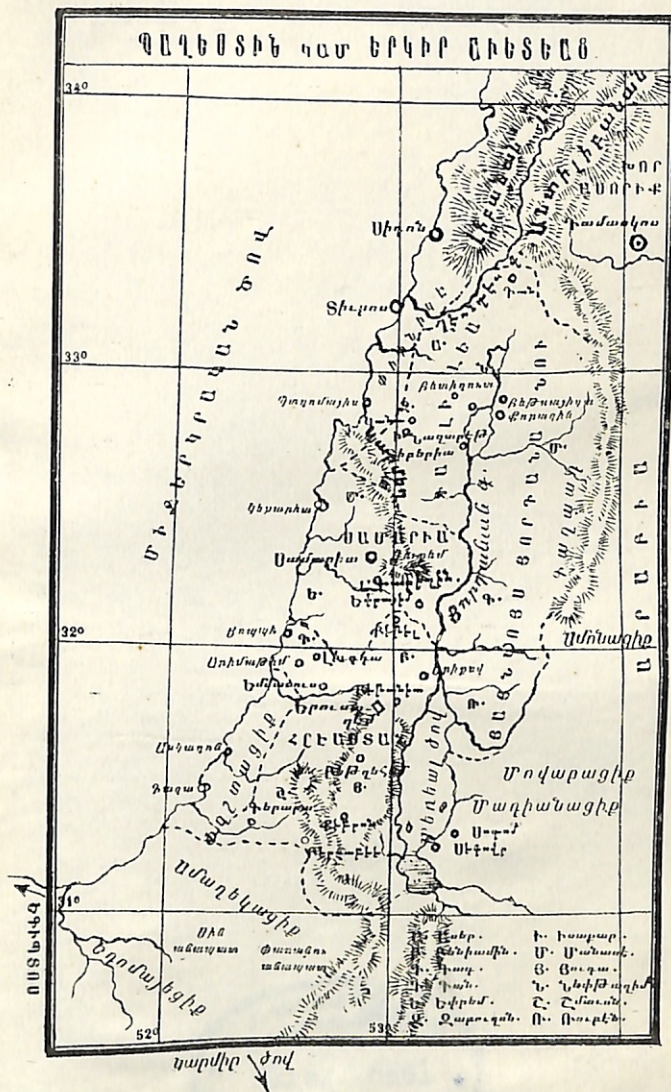
Հտծ. Բ. Քրիստոսի քարոզութեան երկրորդ տարին
եւ երկրորդ Զատիկը 114

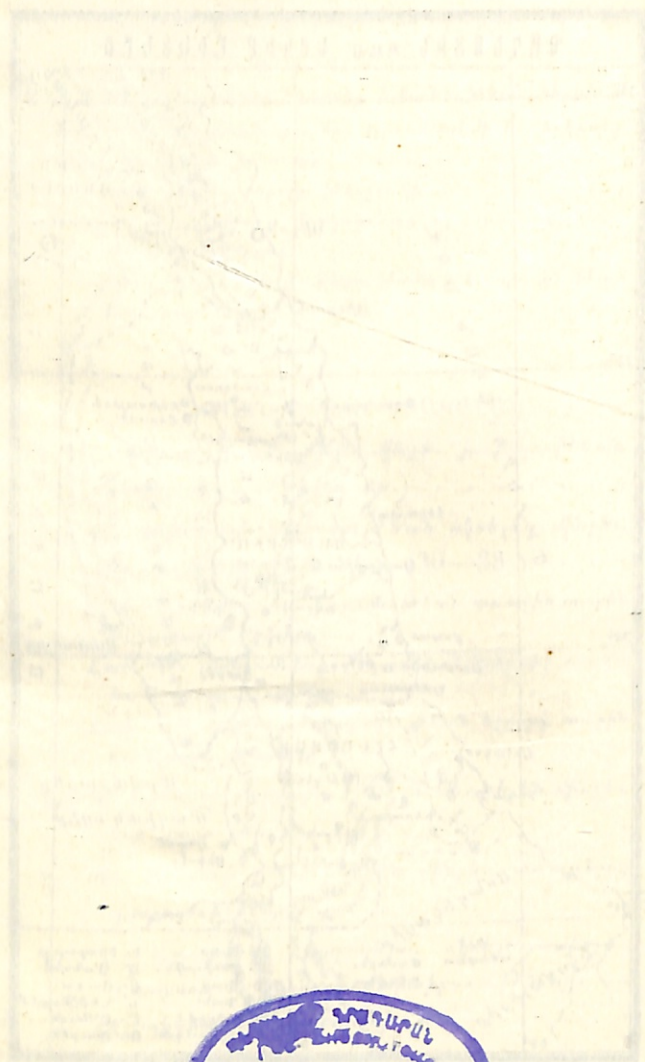
Հտծ. Գ. Քրիստոսի քարոզութեան երրորդ տարին
եւ երրորդ Զատիկը 118

ԳԼ. Գ. Յիսուսի չարչարուելէն ու մեռնելէն մինչեւ
իւր յարութիւնը 131

ԳԼ. Դ. Յիսուսի յարութենէն մինչեւ առաքելոց
քարոզութիւնը 139

ԳԼ. Ե. Առաքելոց քարոզելու սկսելէն մինչեւ
Պետրոսի ու Պողոսի մարտիրոսութիւնը: —
Աշակերտք. Աւետարանիչք 144

1409

12409

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0027963

